ağustos 2005 sayı: 28

2.50 YTL 2.500.000 TL kdv dahil

kaçak yayın

yeryüzüne sürgünlerin dergisi

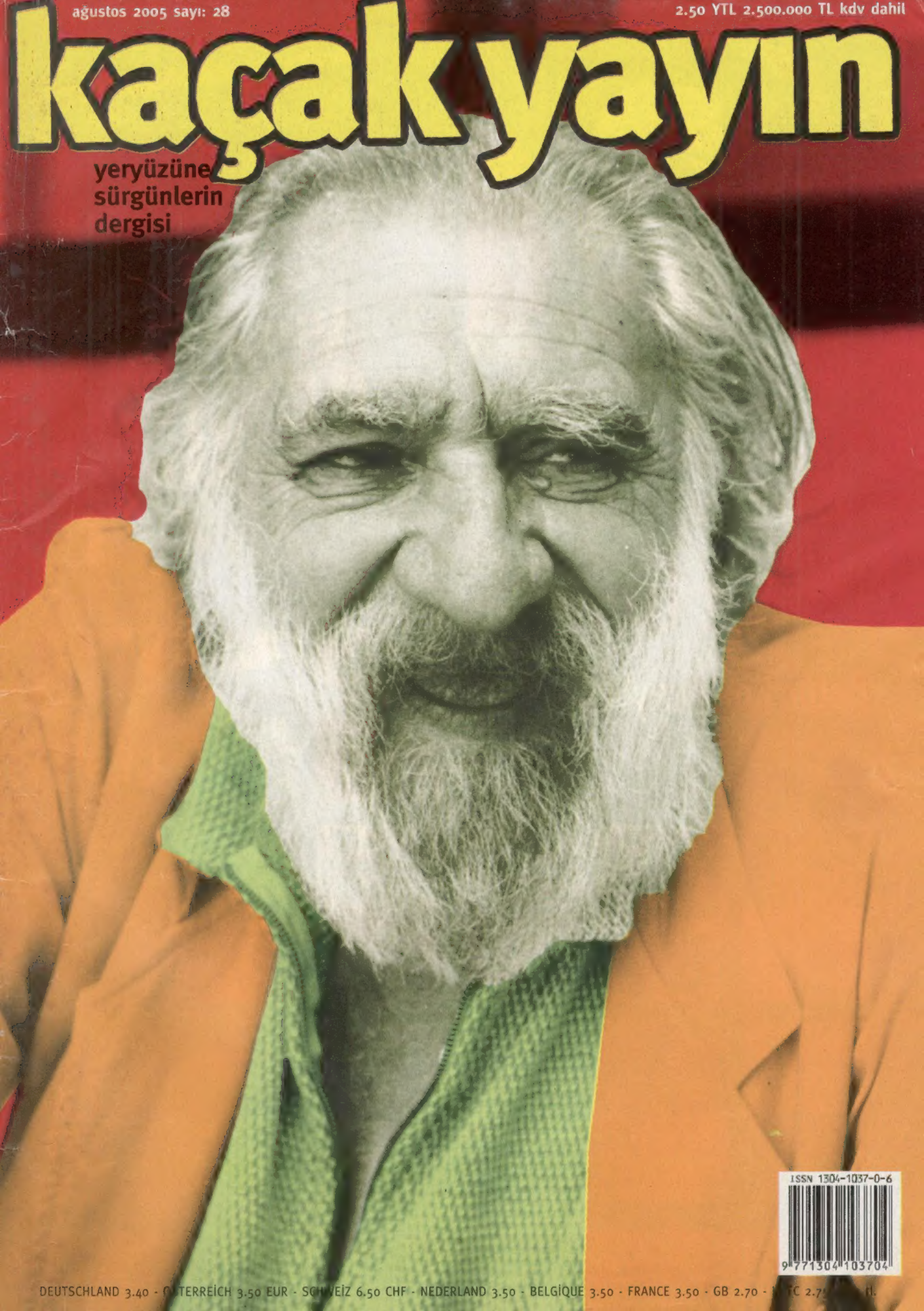

ISSN 1304-1037-0-6

DEUTSCHLAND 3.40 - ÖSTERREICH 3.50 EUR - SCHWEIZ 6.50 CHF - NEDERLAND 3.50 - BELGIQUE 3.50 - FRANCE 3.50 - GB 2.70 - [illegible]

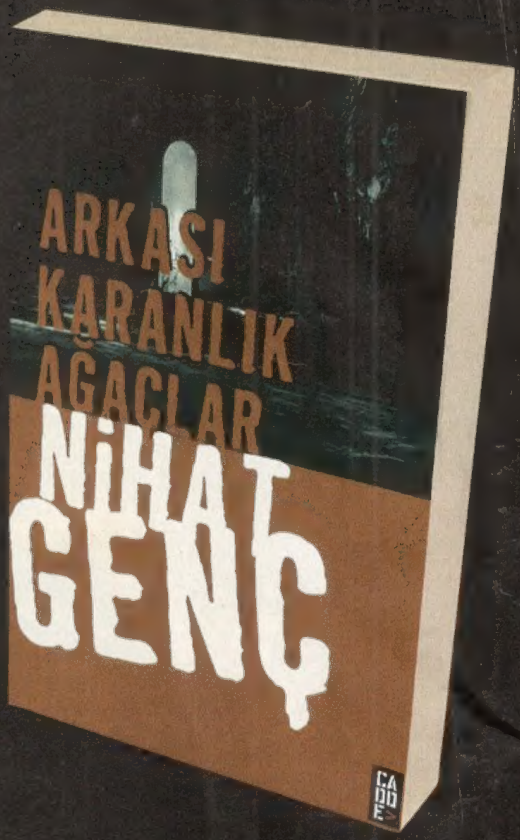

Nihat Genç

Bütün Kitaplarıyla Cadde'de

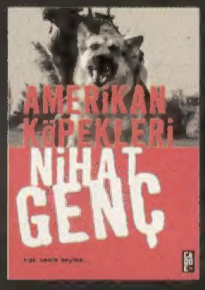

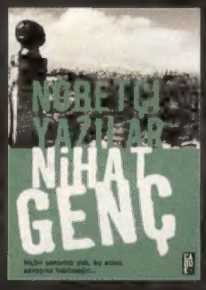

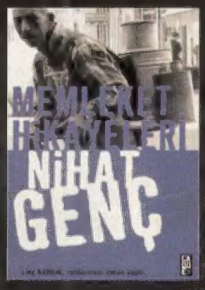

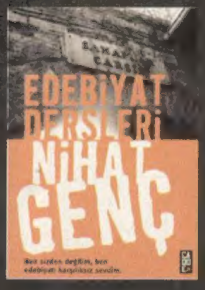

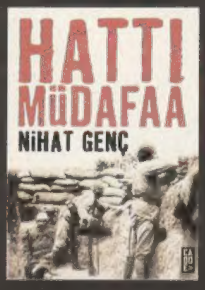

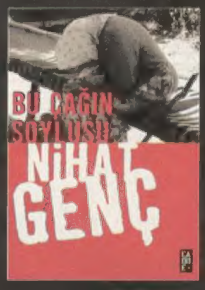

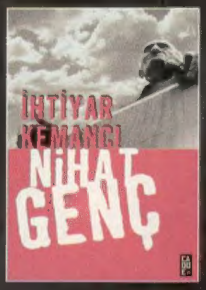

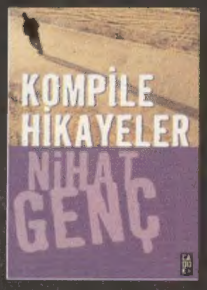

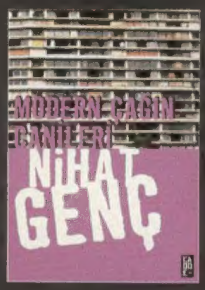

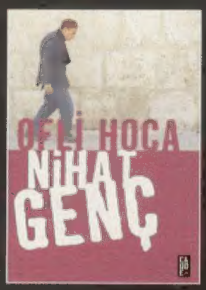

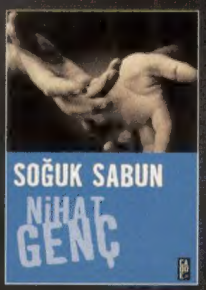

CADDE

Firuzağa Mah. Defterdar Yokuşu No: 47 Cihangir / İstanbul
Tel: (0212) 292 94 50/51-292 44 89-292 44 92 Faks: (0212) 292 44 91

KAÇAK
Sayı | 28
Ağustos 2005

Aylık yerel süreli yayındır

Sahibi
LM Basın Yayın Ltd. Şti. adına Tuncay Akgün

Yayın Yönetmeni
Tuncay Akgün

Yayın Danışmanı
Adnan Özer

Editör
Aslan Özdemir
aslanozdemir@leman.com.tr

Sorumlu Yazışleri Müdürü
Ayhan Erdoğan

Grafik Tasarım
Tanzer Ercanpolat

Fotoğraflar
Sinan Göksel

Dizgi
Nurgül Sedef Kıran

Düzelti
Nafer Ermiş

Müessese Müdürü
Ali Yavuz

Baskı Sorumlusu
Ali Polat

Abone-Reklam
Sevinç Selvi
0212 - 292 94 50/119

E-Mail
kacak@leman.com.tr

Telefon
0212 - 292 94 50
0212 - 292 94 51 (4 Hat)

Fax
0212 - 292 44 91

Adres
Firuzağa Mahallesi
Defterdar Yokuşu No: 47
Beyoğlu / İstanbul

Baskı
LeMan Matbaası

Telefon
0212 - 858 00 93 (Pbx)

Dağıtım
BBD Merkez

Şairlerin ve halkın "Can Baba"sı

Atilla Birkiye, Salih Bolat ve Aslan Özdemir

4

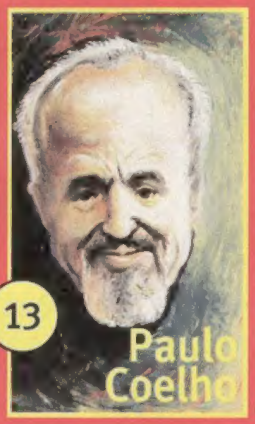

13

Paulo Coelho

Dağa tırmanma kılavuzu

Ender Özkahraman

59

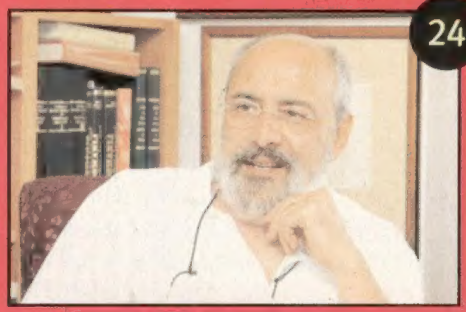

24

Ara döneminde

ENİS BATUR

Şairler'in Turgut Uyar'ı

32

Kadınlar üzerine

Arthur Schopenhauer

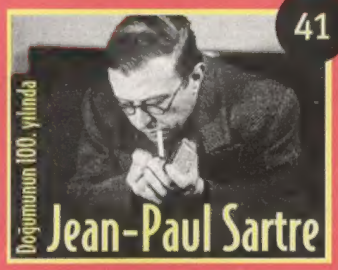

41

Doğumunun 100. yılında

Jean-Paul Sartre

14

Cezmi Ersöz

Can Baba kendine acımazdı

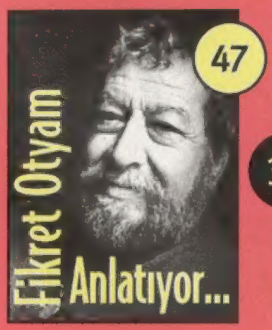

47

Fikret Otyam Anlatıyor...

Eflatun Nuri

38

Sandal Sefası

Londra Haber

16

Ayça Vari Ingen

18 Yaz geldi; Şimdi Bestseller vakti
Ömer Türkeş
20 Hiç Kimse Ada Değildir
Tolga Hırsova
21 Başa döndük sevgili Kürt Edebiyatı
Metin Aksoy
22 Soğuk ve Sıcak Hayatlar
Oktay Taftalı
35 Stefanos Yerasimos öldü!
Nena Çalidis
36 Tanrı Mimar Olsaydı
Hasine Şen
40 Merhaba ve Eyvah!
Belda Öztürk
50 Postmodern Cüce
Elif Türker
52 Kanat Alıştıranlar
Adnan Özer
54 Kaçak Aktif
56 Aziz Nesin'in konukseverliği
Savaş Ünlü
58 Ayın Kitapları
62 Bütün Mümkünlerin Kıyısında
Gültekin Emre

ŞAİRLERİN VE HALKIN "CAN BABASI"

"Yalnızlığım benim çoğul türkülerim
Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"

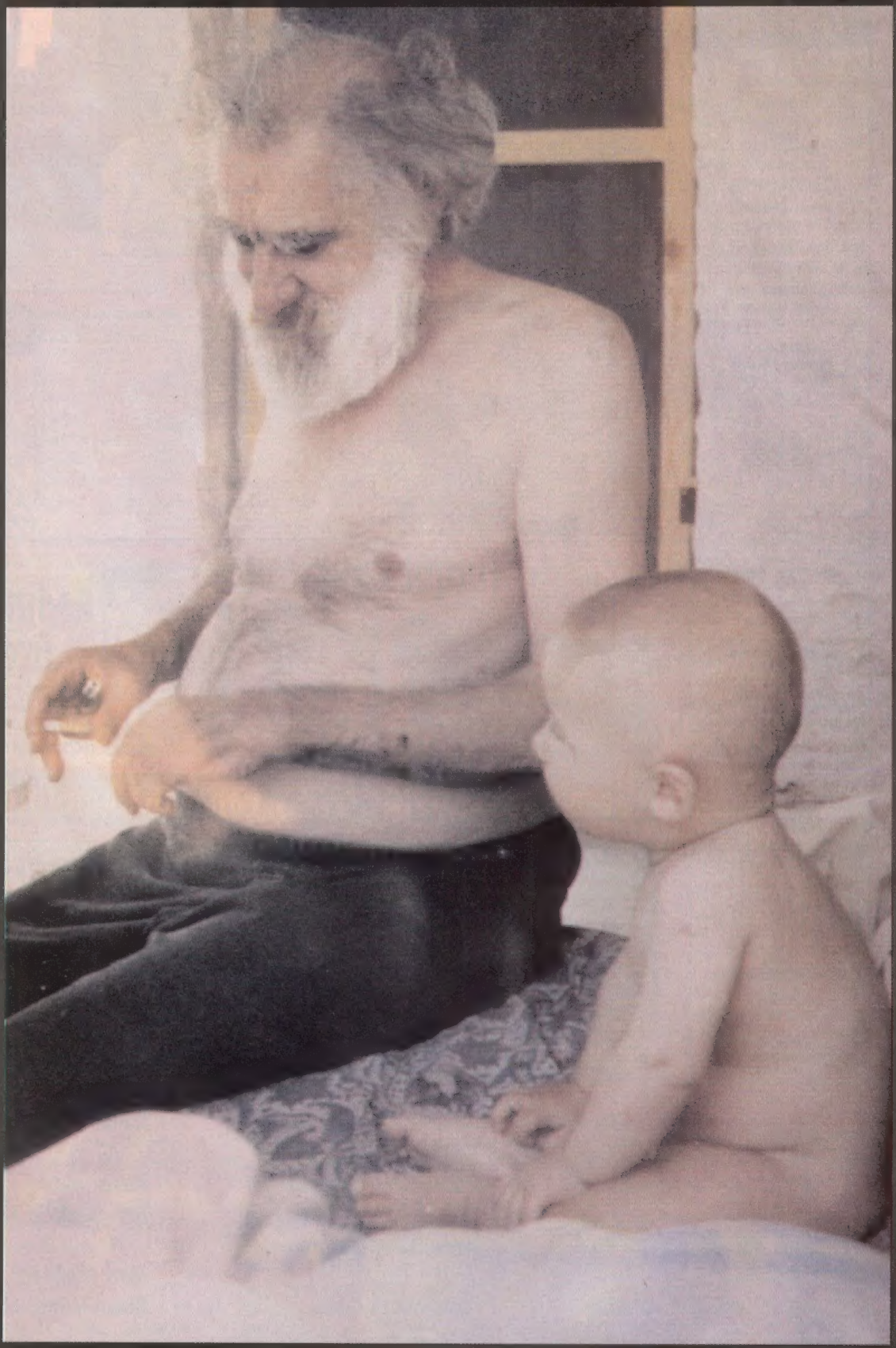

Modern Türk Şiirinin Satir Ustası, karizmatik çevirmen Can Yücel'i bir daha anıyoruz.

YENİDEN MERHABA CAN BABA!

Çatal yüreğimle türkülü yollara
Düştüm ki o kadar olur...
Seke seke ben geldim
S.ke s.ke gidiyorum...
(....)

Bir defasında da **Can Yücel** geldi. Keyifli bir kalabalığı vardı sofranın. Can Yücel daha oturmadan: **"Oo, Darphane Müdürü de buradaymış!"** diye lafı patlattı. **Cemal Süreya** hemen yapıştırdı: **"Darphane Müdürlüğü yaptım ama, oradan ayrılırken paçalarımı silktim ki, üzerimde altın tozu kalmasın... N'olacak sen de bakan oğlusun..."**

"Babam bakandı, evet ama benim bir şeyim yok, sadece şiirim var benim!"

Şaka gibi başlayan bu diyalog giderek havayı geriyordu; Cemal Süreya:

"Evet, şiirin var, ele gelir bir şey yazdın mı bugüne dek?"

Can Yücel enikonu öfkelenmişti:

" Senin eline gelecek başka şey var ben de, ister misin, vereyim mi?"

Cemal Süreya, o giderek soğuyan ortamın sessizliğinde:

"Ver ulan!" dedi, elini uzattı Can Yücel'e.

Can Yücel muzip bir çocuk gibi ayağa kalktı, ordaki bayanların da bakışları altında, pantolonun fermuarını açtı; aletini ortaya serdi. Kimimiz gülüyor, kimimiz bu işin sonunu merak ediyordu... Masanın iyice gerginleşen havasını yine Cemal Süreya değiştirdi:

"Hiç değişmemiş ulan!" dedi, **"Eskisi gibi..."**

Can Yücel en kalın sesiyle güldü:

"Değişmez tabii, niye değişsin ki!"

***

Yukarıdaki komik diyaloglar **Kaçak Yayın**'ın 2003 Eylül sayısındaki **Necati Güngör**'ün, **Cemal Süreya** ile ilgili anılarını anlattığı yazıdan alınmıştır. **Can Baba**'yı tanıyan hemen herkesin buna yakın bir hikâyesi/hatırası vardır. Bizim gibi yeniyetmeler bile Can Baba'nın dilinden, fırçalamasından nasiplenmiştir. 1996 falandı galiba; **Leman** dergisi Can Baba'ya saygı gecesi tertiplemişti. Amaç Can Baba'ya biraz maddi destek sağlamak. Harbiye Açıkhava Tiyatrosu'ndaki geceye o dönemin birçok ünlü sanatçısı da katılmış ve Açıkhavayı dolduran binlerce kişiye eğlenceli saatler yaşatmıştı. Gecenin onur konuğu Can Baba'ya, biz de (Lemancılar olarak) yakın bir yerlerde oturuyoruz. Leman karikatüristi **Ahmet Yılmaz**'la birlikte hemen Can Baba'nın arkasındayız. Ahmet Yılmaz dostumuz kımıl kımıl, gençlik var serde de; durdurana aşk olsun. Bir orada bir burada zaten espriler havada uçuşuyor! Ahmet, biraz sonra Can Baba'ya yaklaşıp bir şeyler sordu. Sordu ve getirdiği altı şişe şarabın ardından bir daha da ortalarda görünmedi... Ahmet'in Can Baba'ya söylediği **"Yapayım mı Can Babam'a güzel bir şarap?"** cümlesi fena halde başına bela olmuştu. Can Baba'nın her şişeden sonra Ahmet'e dönüp, **"Oğlum bana çabuk şarap getir"** cümlesinin dozu o kadar yükselmişti ki, Ahmet, büyük şairin bitmek bilmez isteklerinden ve tatlı küfürlerinden bunalmış, geceyi Açıkhava Tiyatrosu'nun bir başka köşesinde bitirmişti.

Can Baba o sıralar **Leman** ve Leman'ın çıkardığı **Öküz**'de yazıyordu. Bazen yazışleri müdürü **Kutlu Esendemir**'i çağırıp şiirlerini bu dostuyla gönderiyor veya dergiyi telefonla arayarak şiiri telefonda yazdırıyordu. O haftaki şiirini telefonla yazdıracaksa vay o gün tesadüfen telefona bakacak kişinin şansına... Şöyle ki; Can Babayı bizzat tanıyanlar bilir, son zamanlarda konuşmaları pek iyi anlaşılmıyordu artık. Söylediklerini anlamakta güçlük çekiyordu dilinden anlamayanlar... Neyse, o an telefona bakan şanslı(!) Can Baba'nın telefondan yazdırdığı şiiri bir türlü anlamayıp, tekrarlamasını istedikçe, küfürün bini bir para... Toprağı bol olsun kimseden küfürü esirgemiyordu. Böyle günlerde insanlar birbirine telefonun ahizesini satmaya(!) çalışırdı. Bir gün, **"Telefon sana!"** tuzağına ben de düştüm. Farkına vardığımda telefonu uzatacak birini bulamadım ve tam küfürler sıralanmaya başlanmıştı ki imdadıma sevgili Kutlu yetişti. Kutlu, Can Baba'nın dilinden az çok anladığı için fazla küfür yemeden şiiri eksiksiz yazan tek kişiydi.

Bize ettiği küfürler tatlıydı, şefkatli küfürlerdi. Asıl gerçek küfürleri şiirindeydi. Bunlar cılız bir sesin değil, öfkeli, sivri dilli ve cesaret sahibi bir şairin küfürleriydi. Ülkenin basiretsiz siyasetçisinden, gazetecisine ve bilumum aydınına dek en okkalı küfürleri sıraladığı şiirlerdi. Bu şekilde Leman'daki köşesinde her hafta birbirinden nefis şiirler yazdı. Aşkı da yazdı, siyaseti de, mizahı da... Bunlar Türk şiirinin satir ustası olarak kabul edilen **Can Yücel**'in son şiirleri oldu.

Şair Can Yücel, Leman'ın muhalif çizgisini kendine yakın bulmuş olacak ki ömrünün son dört yılını burada geçirdi. Hem politik hem sosyal anlamda ülkede önemli bir yer edinen ve dönemin Türkiye'sinde muhalefet etme cesareti gösteren tek sivil kurum olan Leman'da yazması tesadüf değildir. **Zira Can Yücel'in siyasi şiiri Leman'ın çizgisinden pek uzak değildir.** Can Yücel'in şiirinde yozlaşmış düzene direniş vardı; yanlışa, haksızlığa, yoksulluğa karşı verilen bir direniş şiiri. Sevgiyi arayış, kötülüğe lanet eden bir şiir...

Bundan altı yıl önce, **12 Ağustos 1999**'da yitirdik büyük şairimizi. Geride bize binlerce dize bıraktı. Binlerce dize ve tatlı hatıralar...

Tuncay Akgün'ün, Can Baba'nın ardından söylediği manidar bir sözü vardı; **"Ondaki dev çocuk ruhuna biz de genç arkadaşları olarak birazcık neşe verebildiysek ne mutlu bize..."**

Amiral gemi Leman'dan hazırladığımız **Can Yücel** şiirleri ve desenleriyle, dev çocuk ruhlu eski mesai arkadaşımızı, Can Baba'mızı saygıyla anıyoruz.

Ne mutlu bize ki, onunla çalışma şansımız oldu...

Aslan Özdemir

Sevgi Duvarı

Sen miydin o yalnızlığım mıydı yoksa
Kör karanlıkta açardık paslı gözlerimizi
Dilimizde akşamdan kalma bir küfür
Salonlar piyasalar sanat sevicileri
Derdim günüm insan arasına çıkarmaktı seni
Yakanda bir amonyak çiçeği
Yalnızlığım benim sidikli kontesim
Ne kadar rezil olursak o kadar iyi

Kumkapı meyhanelerine dadandık
Önümüzde Altınbaş, Altın Zincir, fasulye pilakisi
Ardımızda görevliler, ekipler, Hızır Paşalar
Sabahları açıklarda bulurlardı leşimi
Öyle sıcaktı ki çöpcülerin elleri
Çipcülerin elleriyle okşardım seni
Yalnızlığım benim süpürge saçlım
Ne kadar kötü kokarsak o kadar iyi

Baktım gökte bir kırmızı bir uçak
Bol çelik bol yıldız bol insan
Bir gece Sevgi Duvarını aştık
Düştüğüm yer öyle açık seçik ki
Başucumda bi sen varsın bi de evren
Saymıyorum ölüp ölüp dirilttiklerimi
Yalnızlığım benim çoğul türkülerim
Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi

Can Yücel

LeMan ve Öküz Dergi'lerinden bir Can Yücel antolojisi...

ÖLÜMÜNE DOĞMAK

Çoktan unuttum, doğduğum günü, öldüğüm günü hatırlamamak için çok iyi bahane.

Ben ikiz doğmuşum, ama şükür ayrı yumurtadan. İkizime benzemiyorum. Ben ki, kendime benzetmekten bu kadar sıkılıyorum; nasıl yaşardım bir başka varlığa tıpa tıp benzeyerekten.

Capon mitoloğyasında "Immomoto" diye bir yaratık türü varmış, kurbağaya benzer bir mahlukat. Bunların temel özelliği şuymuş: Bebenin doğma vakti geldiğinde, başını anasının apışarasından uzatır, yaşayacağı dünya hakkında esaslı sorular sorar, babasının verdiği cevaplara bakarak bir karar alır, ya dışarı çıkar, ya da anasının döl yatağına yeniden girer, kaybolurmuş. Bu da gösteriyor ki, bu "İmmomoto"lar bizim politikacılar gibi yalancı değilmişler.

Ben babamlan konuşmanın sonunda, ne kararı verirdim belli. Yaşayacağım dünyaya, dünyada adım atmazdım. Yine de olan olmuş, çıkmış bulunmuşum, bu çıfıt çarşısına. Yalnız benim paçamı kurtaran bir özelliğim var Allahtan; ölümüne ağlanacak şeylere, ölümüne gülüyor, ölümüne gülünecek şeylere de ağlayabildiğine yani ölümüne gülebiliyorum.

ZANAAT VE SANAT

Soru şu sanatçı kimdir?

Sanatçı, zanaatı sanat olan kimsedir. Bu noktada zanaat ile sanatın ayrımına dayanıruz. Zanaat, belirli bir beceriyi, belirli bir işte yoğunlaştırmakla yükümlü olduğu gibi, işin konusu olan amaçla sınırlıdır. Herşeyden önce ısmarlanan işe ve o işi ısmarlayan veya onu satmayı istediği, alıcıya bağlıdır.

Sanat ise, yeni bir zanaatın daha geniş amaçlara yönelmesi çabasıdır.Sanatla ortaya çıkarılan iş, bir müşteri veya siparişin ötesinde, çok daha geniş erimlere yönelir.

Sanatın konusu, ne olursa olsun hitap ettiği şey bütün insanlıktır. Kalktığı yer tarihse, gittiği yere gelecektir.

Zanaat ile siz bir mutluluk yaratabilirsiniz ama sanatla bir umut, bir yaşama umudu yaratıyorsunuzdur. Öyle bir umut ki, yaşamamızın yeni olanakları ve yeni boyutları olduğu dorudan ortaya koyarız, demiyorum ama bu boyutları ve olanakları duyurur ve düşündürürsünüz.

Adeta, büyük yaşamın içinde varolan ritimle birliğinizi algılatırsınız.

Sanatçı ise böyle bir zanaatçıdır.

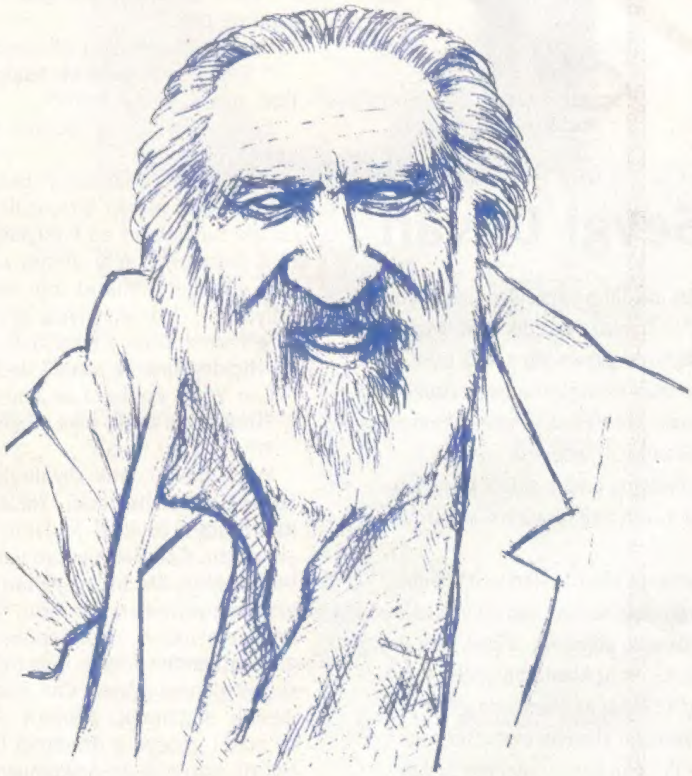

Lemancıları dürtükleme

Biraz zamdır yağıyor üstümüze
Zam akvari kesiyor iflahımızı,
Sevgili dostlar
Şu benim şiirlerden aldığım paraya da
Biraz zam yapın bari,
Baksanıza, gine güneş geçti başımıza

Götümser

Gün gidiyor limoni, bana kalsa da nezle
Sümüklü deniziyle, bulut mendilleriyle
Hapşırdı hapşıracak burnu morarmış Kıble,
Yaşıcağız demek ki bir eyyam daha böyle
Dün gidiyor limoni, mükedder filleriyle

Dönmeyenler

Öyle keyifli yazıyorum ki
Bu adamlar hem üniversitede var
Hem gastede yazar
Hem de bozarlar
Asaf Savaş sakat
ve belgeli Murat
Bu Murat belgeli Murat
Çok ingilizce bilir
Ama Hel'sinkiyle güvey girer
Bu özel üniversite randevucular ı
Aydın Doğan solcuları
Dünyaya birşey öğreteceklerini sanırlar
Ekonomi ekonomi diye diye
Kendilerini unuttukları gibi
Bizleri de unuturlar
Bu adamların listesi
Asaf Savaş Sakat
Belgeli Murat
Ekonomist Mete Tunçay
Türker Alkan, Fisun Özbilgen
Başlangıç Celal
Laçiner'i sayıyorum
Adları lazım değil esasında
Kendileri lazımlık

Benzetmeyi Benzetme

"Susurluk" ismi su sığırından geliyor
"Manda" demek yani
3 Kasım 1996`da
Susurluk yolunda
O iblis Mercedes`in
Masum kamyona çarpmasıyla
Gazi tarafından vaktiyle
Vaktinde sittir edilip de
Sonradan harimimize
Sinsi sinsi sokulan
Manda var ya
İşte o MANDA göle sıçtı

Şaka

Bu ağarmış saçları
Taş yel un zeytin badem
Değirmeninde değil sanki
Onkoloji merdiveninde öğüttük

Şiir-Şair-Dünya

Şiir bir terlemedir
Güneş güneş sözlerle
Ve böyle böyle şair
Eriyip gider
Dünya gibi tıpkı
Döndükçe terleye terleye

Özgeçmişim

Ben ömrümce muhalif yaşadım
Devletçe de "menfi bir TİP" sayıldım
onun için Kan grubum RH NEGATİF

İtiraf

Niçin ödül alacakmışım?
Kırkpınar'da güreş tutmadım ki hiç!

Şiir

Ben bir osuruk ağacıyım
Yellendikçe şiirler açan

Eşber Tekraren

Eşber kör ama
Renk körü diyil
Kızılı hepimizden iy'i biliyor.
Eşber kör ama
Ölmeden önce
badem gözlü olanlardan,
TEKE TEK'te konuşup
Bir tek attıktan sonra
televizyonda
Cigarasını tüttürerek
Ümraniye hapsini boylayan
Bir Kahraman.....

Suç ve Ceza

Örnek toplum
suçudur topumuzun
Cezası ÖLÜM.....

Allah Rahatlık Versin

Uyku geldi bedene
Ne mutlu Türküm diyene!

Tekerleme

Minarenin kılıfı
Soyulldu işçi sınıfı
Soyuldu rençber
Soyuldu memur
Soyuldu esnaf
insaf!
Hüppürtülü mü
okunacakmış ezan
Hüppürtüsüz mü?
Pekk bi ipimdeyim lan!
Hadi gaari!...

Sizmografi

Ender Özkahraman

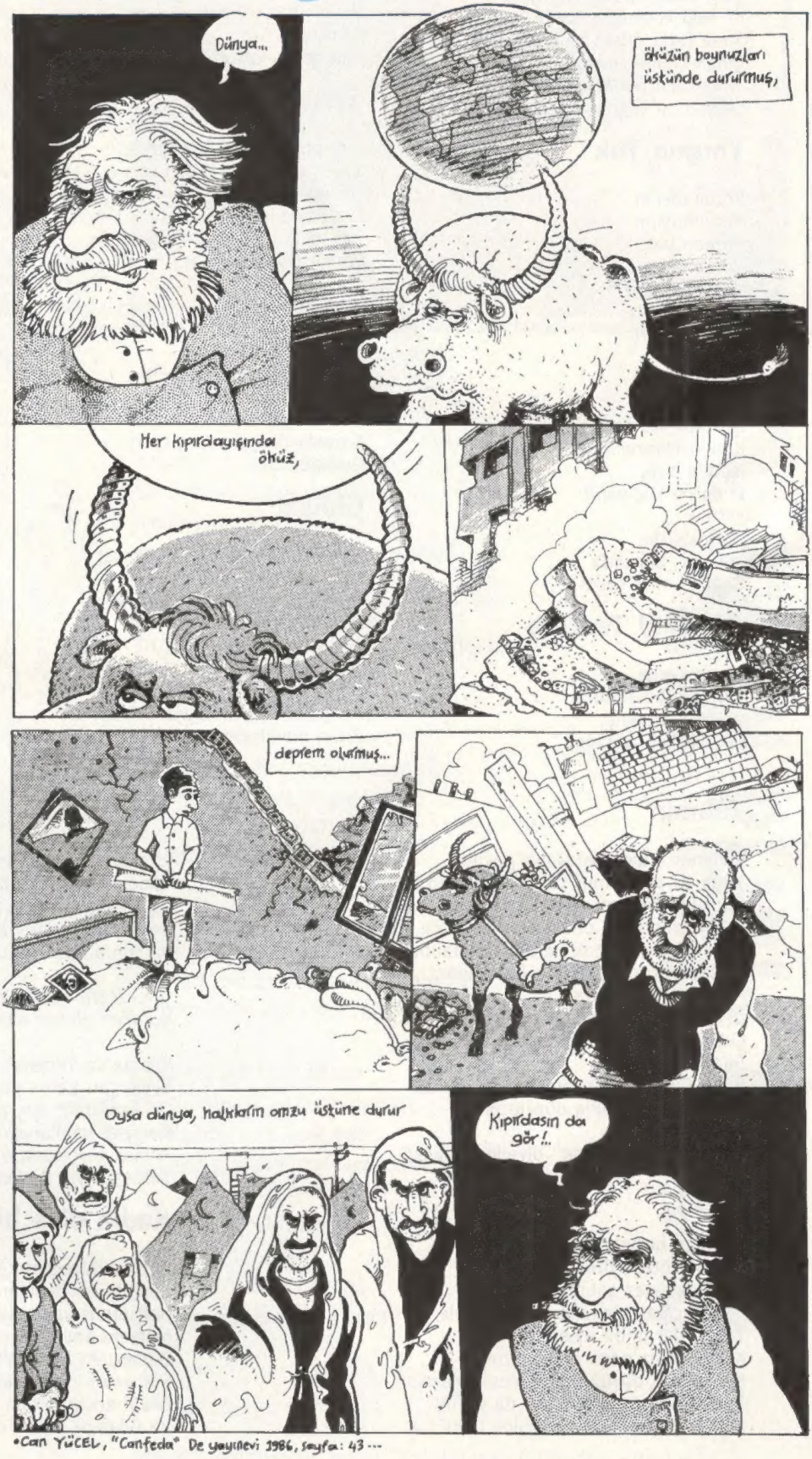

•Can YÜCEL, "Canfeda" De yayınevi 1986, sayfa: 43 ...

Islak Öykü

Yağmur duasına
çıkmış köylüler
Abdest alıp
Göğe el açıp
Yedi rekat namaz kılmışlar
üç keçi kesmişler sonra
Sana fazla düştü bana az diye
Çıngır çıkmış aralarında
Tabancalır patlamış
Candarma yağmış üzerlerine

Yorgun Yok

Yorulmuşum
Yorulmuşum
Yorgun yok!
Yorulmadık
Yorulmazsınız ki
Yorulmaacalar
Bu çocuklar!

Sobe

Ne cami ne de kışla,
Kendi duvarıma
işedim ben,
O da mı suç yani?
****
Abdestsizim
ikisinin arasında
Sağım soluk sobe!

Düdüklü Tencere

Diana Diana
Çarli'nin bastonuna
Dayana tırmana,
Bi yattan bi yatağa
Bi yataktan bi yata
Yata yata
Halin mi kaldıydı yosma
Halka filan yardıma?
Paparaziler Papara yiye dursun
Sen bre mahzun
Ve düdüklü tencere,
Diana Diana Diana
Sana da
Mukaddes kayana da!

Serçeleme

Çok oldunuz be serçeler
Kapatırım şimdi kapıyı
Dedim
Dinlemediler beni
Ben de kapatmadım kapıyı
Varsın dinlemesinler

Gulak'ın Şiiri

Horoz öteecek
İnek möleecek
Eşek Anıraacak
Gök on yedisinde olacak
Garyola da gıcırrda gıcırrr
Gıcaardacak!

Gidişat

Öyle kısrağa bindim ki kanser
Dörtnala gidiyoruz
Gidiyoruz yapraklarla ağaçlarla
Nazım'ın ormanına

Yurt Yazısı

Ne yaman zor imiş yonca yolması
Bizim memlekette adam olması

Büyük Can Dedi ki:

Kovalamayın beni yatağa
Hiç uykum yok
Daha lafınıza karışacağım
Ortalığı dağıtacağım
Televizyonu kapatacağım
Ayçiçeği resmi yapacağım daha
Başparmağıma şiir okuyacağım
Islık çalacağım
Daha çok işim var
Gecenizi karartacağım
Kütahya vazonuzu kıracağım
Vakitsiz yatırmayın beni
Daha çok erken

Beşik Dürtmesi

Kuzu gibi olun diyorlar
büyüyüp ortaya çıkınca
Koyun gibi gütmek için sizi

Hasan-Ali'ye

Bu sabah, uyanırken tam,
karşıma çıktın
Kara karaydı gözlerinin altları
Dargın mıyız yoksa?

Sana üryani eriği hoşafı yaptım
Yanına domates pilavı, yemedin
Dargın mıyız yoksa

Her bahar erguvanlar içinde yaşardık
Bu bahar erguvan görmedim
desem yeri
Dargın mıyız yoksa

Durdun öyle karşımda, mahzun
Bana çok uzaklardan baktın
Dargın mıyız yoksa

Tahmin

Mehmet Altan Eski Datça'daymış
Yirmi yıl oluyormuş burada mesken tutalı,
Bunca yıldır ben de gelip dururum bu köye
Hiç rastlamadım ona ne kahvede ne yolda,
Tahminim o ki, çok yoruluyor İstanbul'da
Dinlenmek için yazlığına kapanıyor,
Ama yazı yazmaktan
Ders vermekten değil asıl
Çetin dostumu dinlemekten yoruluyor.
Şunu da söleyim:
İkinci Cumhuriyiet taraflısıdır kendisi,
Sayısını arttırmakla düzelecekse
Cumhuriyet,
"Onuncu Cumhuriyet" diyelim en iyisi!

Serin

Sabahın hıçkırığı bu kumrular
Öte öte öteye ötüyorlar
Bıçak kesmez soluğunda göğün,
Peri bacaları çingene pembeleriyle
Tütüyorlar onbir ayları
Karşıki ıssız dağa doğru uzak
Ki hattına büyük hattat Yesari çizmiş,
Bademler çıtırdıyor nassı da yakın!
Sen doğanın şu acayip işine bak!

Yukardalar

12 Marttan sonra İstanbul'un ev ev arandığı gece
Yılmaz Mahirlerle Ulaşları saklandıkları yerden
Arabasına bindirip Levent'e evine götürür.
Polis barikatlarından "Yaşa çirkin Kral!"
Az sonra kapı vurulur, bir komiser ünlemleriyle
geçerek on silah endazıyla
Girer içeri, Yılmaz kapı ağzındadır.
Komiser 3İhbar aldık, Mahir'le arkadaşlarını
burda saklıyormuşsunuz," der.
Yılmaz da Yılmazca gülüp
Eliyle çatı katını göstererek
"Yukardalar," deyince,
Komiser kahkahayı basıp avanesiyle basıp gider.
Yılmaz gerçekten o anda yukardadır.
Yoldaşlarıyla Devrim Tarihimizin çatı katında

Kadın diye bir şiir

Hep üzülüyorum kadın doğmadım diye
Kimbilir ne oyunlar oynardım erkeklere
Halt etmiş yanımda
Meryem ana
Bilmezdim bile İsa'yı kimden peydahladığını
Haksız mı çıkardım? Yoo!
Sanki erkek takımı o kadar erkek
Ve Allahına kadar o kadar hırt ki...

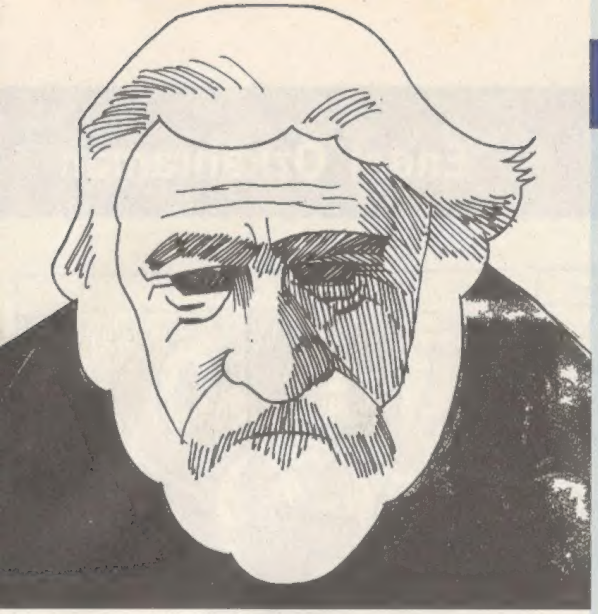

Nazireler

-1-
Eski Datça'dan gelirken
Köşeyi dönünce
Deniz dikilecek karşına
Sakın boğulma!

-2-
Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Bir kısraklar gibi Akdeniz'e uzanan
Bu gayrimenkul bizim değil gayrı.....

-3-
Körfezdeki dalgın suya bir bak göreceksin
NATO'nun kablosu durmakta derinde.....

-4-
Ne kadar güzel geçti bütün yaz
Geceler küçük bahçede,
Sen leylaklar kadar beyaz
Bense yasak bir düşüncede.....

-5-
Şişede durduğu gibi durmaz ki kafir
Tutar insana insanları sevdirir,
Bazende tutamadığı tutar
Tutar insanı insanlardan bezdirir.....

-6-
Bay bayansız olmaz
Bayan baysız olmaz
Bu mader-peder işidir
Buna herkes karışır

Değişik

Başka türlü bir şey benim istediğim,
Ne ağaca benzer, ne buluta benzer;
Burası gibi dağıl gideceğim memleket,
Denizi ayrı deniz, havası ayrı hava;
Nerde gördüklerim, nerde o beklediğim kız!
Rengi başka, tadı başka.

Sonsöz

Dünya gözlerimi kendi ellerimle örttüm
Deydi yorgunluğuma
Bi ölüm kaldıydı onu da gördüm
Beni pişman etmedi doğduğuma

SEVGİ DUVARI

Salih Bolat

Can Yücel'i ben ilk kez Adana'da tanıdım. Bir siyasinin Şiirleri'yle. O zamanlar Adana'da lise öğrencisiydim. Şiirler yazıyordum. Bir siyasinin Şiirleri'ni okuyunca, "ne biçim şiirler bunlar?" diye şaşırmıştım. Yıllar sonra Ankara'da tanıştık. Bu tuhaf ve samimi adam, elbette öyle şiirler yazardı. Ünlü Adana cezaevinde yatmıştı. O şiirleri orada yazmış. Ankara'da karşılaştığımızda, yanımızda Hüseyin Ferhad da vardı. Hüseyin'le de önceden tanışıyorlarmış. Sakarya caddesinde birlikte yürüdük. Bir yaz günü akşamüstüydü. Tam Sanat Sevenler Derneği' nin önünden geçiyorduk. Durdu ve şöyle dedi: "Türkiye'de hayatta kalmak için üç şeyden birini yapmak lâzım: Ya işi deliliğe vuracaksın, ya içeri girip rahat rahat küfredeceksin ya da sarhoş olacaksın. Ben üçüncüyü seçtim!" Evet, iyi hatırlıyorum, böyle söylemişti. Hüseyin tanığımdır. Ve gerçekten Can Baba üçüncü yolu seçmişti. Demek ki bu yolu seçtiğinde, *Yazma, Bir Siyasinin Şiirleri, Sevgi Duvarı ve Ölüm ve Oğlum* adlı kitapları yayımlanmıştı. Bu dört kitaptan sonraki şiirleri, denebilir ki, üçüncü yol şiirleridir. Bir konuşmasında da şöyle diyordu: " Temelde umudu olmayan adam şiir yazamaz. Şiir, bir umudun olduğunun kanıtıdır. Geleceğe, insanlığa, beraber yaşamaya umudu olmayan adam, zaten şiir yazmakta hayır görmez." İşte bu dört kitap, tam da böyle bir poetikanın ürünleridir.

"...
Baktım gökte bir kırmızı bir uçak
Bol çelik bol yıldız bol insan
Bir gece Sevgi duvarını aştık
Düştüğüm yer öyle açık öyle seçik ki
Başucumda bi sen varsın bi de evren
Saymıyorum ölüp ölüp dirilttiklerimi
Yalnızlığım benim çoğul türkülerim
Ne kadar yalansız yaşarsak o kadar iyi"

Sonraki süreçte yazdığı şiirler, daha çok ironi, zeka patlaması, aforizma türü söylemlerin egemen olduğu metinlerdir. Giderek, "yazınsal meddah" lığa doğru evrilen bir şiir yazmıştır diyebiliriz. İlk dönemdeki "ısız ada" niteliğindeki şiir coğrafyası, yerini "seyirlik" e bırakmıştır. Toplumsal muhalefet kanallarının en tıkalı olduğu dönemlerde, örneğin 1980 askeri darbesinin etkisini sürdürdüğü dönemlerde, cesur çıkışlarıyla adeta duyarlı insanların sesi olmuştur. Hükümet politikalarına en köklü eleştirileri, kara mizahla dile getirmiş; burjuvaziyi ince zekâsıyla eleştirmiştir. Örneğin, "Dikkat köpek var" levhasının altına, "haklısınız" diye yazmıştır. Sağlık Bakanlığının sahte sigarayı bırakma kampanyasına, "ulan hep birlikte sigarayı bırakalım da görsünler" diyerek destek olmuştur. Özal hükümeti döneminde, toplumsal değerleri altüst eden hükümet kararlarının alındığı günün ertesinde, neredeyse ilk önce Can Yücel'in tepkisi beklenmiştir.

"Bİ SEN EKSİKTİN AYIŞIĞI

Bileklerimizi morartmış yeni
Alman kelepçeleri,
Otobüsün kaloriferleri bozuldu
Kaman'dan sonra,
Sekiz saat oluyor karbonatlı bir
çay bile içemedik,
Başımızda prensip sahibi
bir başçavuş,
Niğde üzerinden Adana
Cezaevi'ne gidiyoruz...

Bi sen eksiktin ayışığı
Gümüş bir tüy dikmek için
manzaraya!"

Can Baba'ya bulaşmak, cesaret isteyen bir işti. Bir gün bir şair arkadaşım, yanında sevgilisiyle Gazeteciler Cemiyeti'ne gider. Birlikte bir akşam yemeği yiyeceklerdir. Tam Can Baba ile Güler Hanım'ın masalarının önünden geçerlerken, şair arkadaşım sevgilisine hava atmak için, onu Can Baba'yla tanıştırır. Can Baba'nın ilk sözü, "İyi si...şiyor musunuz?" olur. Elbette kız çok bozulur, "Can Bey lütfen!" falan der. Güler hanım, "çocuklar, siz ona bakmayın!" diye teselli etmeye çalışır. Bizim şair doğduğuna pişman olur. Giderlerken, Can baba arkalarından, o davudi sesiyle, "Hadi s..işin, s..işin!" diye bağırır.

Şu olaya kendi gözlerimle tanık oldum: Şimdi adını unuttuğum bir TV kanalında, bir akşam Duygu Asena'nın sunduğu bir canlı programın konuğu Can Yücel'di. Bir ara Duygu Asena, Can Baba'ya, "kartpostal şairi Nazım Hikmet hakkında ne düşünüyorsunuz?" diye soruyor. Can Baba'nın cevabı: "kart sensin, postalı da münasip bir yerine sok!" Hemen ekran kararıyor. Yayın kesiliyor.

Çeşitli şiir anlayışları, şiirin hayat yanına farklı değer biçerler; şiire katkısını farklı düzeylerde kabul ederler. Ne olursa olsun, bütün bu yaklaşımlar, şiirin bir yaşama biçimi olduğunun göstergeleridir. İşte Can Yücel'in şiirinin hayat boyutu yüzde yüzdür.

Susssss-ma!..

Ender Özkahraman

Şiir; Can YÜCEL...

HAYIR'SIZ ADADA ŞİMDİ BİZİM DÖRT FAKİR

Atilla Birkiye

Can Yücel şiiri daha çok sokağın şiirdir, zeki söyleyişlerle birlikte. Siyasidir; baştan sona muhalif bir şiirdir. Şiirinin rengi "en güzel şaribi"dir. Bir şair üzerine söylenecek her zaman çok şey vardır; iyi bir şairse bu daha çoğalır, hele de Can Yücel ise daha da çoğalır. Onun şiir coğrafyasına çıktığınızda; hangi topraklara yolculuk yapmaya şaşırırsınız.

Niyetim bir şiiri çözümlemek değil; bu yazının "yöntemsel" bir sorunu da hiç yok. Çözümleme yöntemlerine karşı olmaktan değil, benim eleştirmen olmamamdan kaynaklanıyor bu tavır.

Niyetim Can Yücel'in bir şiirini anlamlandırmaya çalışmak da değil; şiiri izlemek, şiir üzerine düşüncelerimi söylemek ya da "düşünce" üretmek. Yazının "yöntemsel" sorunu olmadığı için, –her zamanki gibi– "deneme" tercihim. Ama bu da "özgür deneme"!

"Hayırsız Ada" şiiri yazımın konusu. Şiirin şu veya bu tarihte yazılması önemli değil; –bulmak güç değil ama– yazıyı yazdığım zaman bilmiyorum. (Hatta hangi kitapta olduğunu da anımsamıyorum.) Zaten şiiri izlerken bunlar ortaya çıkacak. Şiirin gerçekliği beni ister istemez nesnel gerçekliğe, dönemin toplumsal gerçekliğine şu veya bu şekilde götürecek. Bazı bağlar kurmak, çağrışımlara, imgelere kapılıp şiirin içinde yürümek...

***

Şiiri söyleyenin ("anlatıcısı" da denebilir) şairin kendisi olup olmadığı genellikle bir tartışma konusudur. Büyük bir olasılıkla –hele hele ele aldığımız şiir göstermektedir ki– şairin ağızındandır ama, biz "söyleyen" olarak tanımlayacağız.

Bir haftadır yok yere dolaşıp duruyordum
Bir haftadır içimde bir kırlangıç fırtınası
Siyahın biri konup biri kalkıyor
Şişli'den taa Rami'ye kadar
Her sokağın ayrı bir kanat çırpışı var
Yeni Cami önlerindeydim sonra
Vapur düdüklerinden anladım
Bir haftadır seni ararmışım meğer

Şiirin başlangıcı böyle. Başlangıçta yalın ve anlatımcı bir biçemle karşılaşıyoruz –ki bu şiirin sonuna kadar sürüyor. Bir haftadır sokaklarda dolaşan Söyleyen, "seni ararmışım" diyor. Bu "sen" ilk bakışta –şiiri eril olarak algıladığımız için– kadın (sevgili). Ama soyut bir "şey" de olabilir; örneğin özgürlük gibi. Vapur düdüklerinin anımsatması son derece haz verici bir imge. Pekâlâ sevgili vapur ile gidilecek bir yerde olabilir. Ya da vapur bir yere gidilen bir "araç" olduğu için, yine sevgili anımsanabilir. Kırlangıç fırtınası Nisan başlarında olan bir fırtınadır. Fırtınada bir "olumsuzluk" var. Genellikle de coşkunluk vardır, "içimde fırtınalar kopuyor" gibi. Kırlangıç fırtınasının burada başka anlamı/anlamları da olabilir (halk arasında). Kentin içinde siyahın (kırlangıç) her yerde olması (konup kalkması) da pek hayra yorulmamalı. Bir de "içinde" olması, sanki huzursuzluk veriyor, Söyleyen'e.

Köprü üstünde Arif'e rastladım
Patiska ararmış fakir
Birlikte Kadıköy'e geçtik
Kardeşliği mavişliği üstünde denizin
Bir yanı ışık bir yanı İstanbul
Şu kahraman harp gemileri de olmasa
Arif patiskayı unuturdu ben seni
Oturur kalırdık Mühürdar'da
Altıyol'da Şadi çıktı karşımıza
O da şeker peşindeymiş
Üç kişi koyulduk yola

Arif ile Şadi, gerçek yaşamda birebir karşılığı olan kişiler olabilir (büyük olasılıkla da öyle zaten) ama benim yazımı çok ilgilendirmiyor. Biri patiska, öteki şeker arayan iki kişi. "Seni" aradığını bir kez daha belirtiyor, Söyleyen. Şeker ile patiska aramak, ister istemez yoksulluğu çağırıştırıyor. Üç arkadaşın pek de öyle parlak değil anlaşılan maddi durumları. Zaten "Patiska ararmış fakir" diyor. Kuşkusuz ki buradaki fakir birinci anlamda değil ama, ikinci anlamı birinci anlam olarak görünse de, bir "şaşırtmaca" var. Aslında ikinci anlamının üzerinden birinci anlamını algılıyorum. Böylece aslında "üç fakir" yola koyuluyor. Bir şey daha eklemek gerek: "sen" olmayınca da –şimdilik sevgili olarak düşünüyorum– ortaya bu kez "yoksunluk" da çıkıyor! Yoksul ve yoksun üç kişi (erkek): Arif, Şadi ve de Söyleyen.

Yol boyu çamdır püfür püfür
Dallarda fingirdek kızlar
Teri Mur'ları görünür.

Bu öbek, şiirde biçimsel olarak farklılık gösteriyor. Çünkü, öteki dizeler alt alta sürerken, bu öbek sağa doğru. Orhan Veli'nin "Hereke'den çıktım yola" dizesini anımsatıyor. Zaten bu öbek bir yol türküsü gibidir ve bir anlamda yine bir türkü içindeki nakarattır sanki. Ama burada bir hinlik de var hani: şiiri yazan Can Yücel olursa. Kızların "Teri Mur"ları ilk bakışta koltuk altları gibi algılanıyorsa da fingirdek olduğu için kızlar, cinsellikle ilgili bir "şey" düşündürüyor bize.

O zamanlar –tarih sorunu çok önemli değil– Türkiye'ye ünlü bir kadın oyuncu gelmiş (sanırım, adının söylenişi Teri Mur); boy boy poz vermiş basına. Meğerse bu güzel sanatçı eteğinin altına iç çamaşırı giymezmiş ve bizim sıkı basın fotoğrafçıları da bunu belgelemiş! Dallara çıkan fingindek kızların da görüldüğü yerleri böylece iyice anlaşılmış oluyor!

Suadiye'de bir eşitliktir başladı
Adam başına değil
Adım başında bir villa
Biz de Panço Villa'yı bulduk
Ahçıymış villaların birinde
Dilber dudağı yapmış o gün

Zenginlerin oturduğu yerdir villa. Bu sözcüğün çağrıştırdığı bir özel (kişi/kahraman) ad var: Yirminci yüzyılın başındaki Meksika devriminde önemli rol oynayan ünlü devrimci Panço Villa. Burada karşılarına "gerçek" biri mi çıkıyor; yani gerçekten ahçılık yapan biri mi? Yani dördüncü bir "emekçi" mi çıkıyor? O dönemlerde sinemalarda oynayan ve bu ünlü devrimcinin yaşamını anlatan "Panço Villa" adlı bir film var. Yoksa o filmin afişiyle mi karşılaşıyorlar bir yerlerde? (Bu afişi sahaflarda bulmak olanaklı.)

Ednan Beğendi pişirmiş ama
Canı özgürlük çekmiş

İlle de özgürlük dedi
Yetişmez dedik buralarda yemezler onu
Tereotu nane maydanoz
Nutuk otu dersen o başka

Panço Villa'nın "özgürlük otu" arayışı, herhalde adının çağrıştırdığından olsa gerek! Mutfağımızın ünlü yemeklerinden hünkârbeğendi, Ednan beğendi oluyor burada. Hünkâr, Osmanlı döneminde padişahlar için kullanılan, "sultan" anlamına da gelen bir özel ad. Padişah da astığı astık, kestiği kestik anlamına geliyor, çoğunlukla. Demek ki atmış öncesi bir toplumsal döneme gönderme var ve baştan beri algıladığımız gibi sapına kadar siyasi bir şiir bu okuduğumuz; izini sürdüğümüz. Belli ki ellili yılların ikinci yarısı; altmışlara doğru merdiven dayanmış. Baskı döneminin artması, özgürlüklerin giderek kısıtlanması, faşizan uygulamalar, ülke kasasının boşatılması, yolsuzluklar, haksızlıklar, vb...

[Şiirde Adnan Menderes dönemi var. Belki daha sonra yazıldı bilmiyorum (yukarıda da dediğim gibi çok önemli değil; zaten istenirse tarihi bulunur). Ednan Beğendi'nin Ednan'ının Adnan Menderes olduğunu söylemeye gerek yok sanırım. Ama öte yandan, şiirle karşılaşan bugünün genci, yirmili yaşlarda diyelim, kuşkusuz ki yakın tarihimizi şu ve veya bu şekilde bilmiyorsa bu bağlantıyı kuramayacak. Hünkârbeğendi bağlantısını kurabilirse ne mutlu bize! Şiirin her dizesini, her sözcüğünü şairin "düşündüğü" biçimiyle anlamamız gerektiğinden değil, burada söylediğim. Ama bu tür bağlantıları kurduğumuzda şiir daha da "açıklık" kazanacak.]

Daha sonraki dizelerin taşıdıkları anlam/lar çok açık. Ezen-ezilen, yöneten-yönetilen çatışması, önplanda. Görüldüğü üzre, yine anlatımcı bir söyleyişle, yine "yolculuk tem"i çerçevesinde ilerliyor şiir; didaktik değil, ironik...

Vazgeç dedik bu sevdadan dinletemedik
Takıldı gâvurun oğlu peşimize
Dön babam dön dolaş babam dolaş
Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük
Anlaşıldı dedik vehpinin kerrakesi
Bizimkisi boşuna zahmet

"Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük" dizesi Nâzım Hikmet'in bir şiirini çağrıştırıyor. Ya da bu dizeden oraya gidiyoruz: "Bir Cezaevinde, Tecritteki Adamın Mektupları'ından" başlıklı şiirin 3. bölümüne. Bilindiği gibi şiir "Bugün pazar./Bugün beni ilk defa güneşe çıkardılar." Dizeleriyle başlar ve son öbeği de şöyledir:

Sonra saygıyla toprağa oturdum,
dayadım sırtımı duvara.
Bu anda ne düşmek dalgalara,
bu anda ne kavga, ne hürriyet, ne karım.
Toprak, güneş ve ben...
Bahtiyarım...

"Hayırsız Ada"nın daha sonra yazıldığı açık. Demek ki Can Yücel o çok sevdiği şaire "gönderme" yapıyor, "anıyor", "selam söylüyor"; belki de şairin bilinçdışı kendi dizelerinde bu biçimiyle ortaya çıkıyor. Tema "özgürlük" olunca uyuşuyor, bu güzel alışveriş. "Gâvurun oğlu"nun da peşlerine takılmasıyla, "şimdi" dört fakir oluyorlar. Tabii ki "gâvur"da bir aşağılama yok (zaten aralarına katılmış); adamın adı onun "yabancı" olduğunu imliyor!

Nasıl olsa tarihi karanlığımız da bastı
Yürü dedim Arif yürü kardeşim Şadi
Yürü be Panço Villa
Şuradan bir sandal araklarız
Ver elini Hayırsız

Ben Şadi Arif bi de Panço Villa
Hep Hayırsız'dayız şimdi
Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük
Martıları seyrediyoruz artık
O şekere patiskaya özgürlüğe
O sana benzeyen güzelim martıları

Güzelim martılara benzeyen, sen! Özgürlük olarak da anlayabiliriz, pekâlâ buradaki "sen"i. Benzemek ama, benzemenin ötesinde özdeşleşmek de var sanki. Kadın ve özgürlük; yani âşık olunacak bir "şey", ama yüce bir "şey" (değer). Kadın da olabilir özgürlük de. Her ikisi birden de olabilir. Bir kez daha "Ne sen ne patiska ne şeker ne özgürlük" dizesi geçiyor. Özgürlüğü hukuk çiğnenerek elinden alınan Nâzım'a selam, bir kez daha. Yine haklı/haksız, yöneten/yönetilen çatışması var.

"Hayırsız"ı nasıl okumamız gerekiyor? Hayırsız'da ilk bakışta olumsuzluk var. Hayırsızın teki gibi. Vefasız gibi. İkinci bir anlamı "hayır" yok, her şey serbest yani. Yani özgür bir ada. Bir ütopya; yalnızca "martıları" seyrediyor bizim dört kafadar. Ama, şekere, patiskaya, özgürlüğe ve de sana benziyen martıları seyrediyorlar, "hayır"ı olmayan adada. Üstelik araklanan bir sandalla gidilmiş. Karşı çıkış var, biraz "sakin" de olsa "isyan" –ki zaten Can Yücel'in şiirinin belkemiğidir– var.

"Tarihi karanlığın" basmasından sonra, "şekerin, patiskanın, özgürlüğün" de bulunması olanaksızdı, zaten! Böylece, Hayırsız Adada şimdi bizim dört fakir! Martılara bakmalarına, seyretmelerine kimse bir şey diyemez, engelleyemez; çünkü bir durumu, eylemi, hatta düşünmeyi, konuşmayı, ifade etmeyi yasaklayan edimin/edimlerin dilsel simgesi olan "hayır" yok orada! *Hayırsız*, orası.

Dağa tırmanma kılavuzu

A) Tırmanmak istediğiniz dağı seçin: Kimsenin sözlerine aldırmayın, "bu daha güzel" ya da "bu daha kolay" sözlerine bakmadan dağı kendiniz seçin. Hedefine ulaşmak için en çok enerji harcayacak ve çoşku yaşayacak kişi sizsiniz bu yüzden seçiminizden tek sorumlu da siz olmalısınız; ne yaptığınızdan emin olun.

B) Yanına nasıl yaklaşacağınızı bilin: Dağlar uzaktan genellikle güzel, ilginç ve heyecan dolu görünür. Peki yamacına geldiğimizde ne olur? Çevrelerinden yollar geçer, sizinle zirve arasında çiçekler, bitkiler vardır; haritada çok net görünenler gerçek hayatta engelerle doludur. Bu yüzden bütün patikaları bütün güzergahları deneyin taa ki sonunda kendinizi ulaşmayı hayal ettiğiniz zirvede bulana kadar.

C) Daha önce oraya çıkmış birinden tavsiye alın: Kendinizi ne kadar özel hissetseniz de mutlaka sizin hayalinizin aynısını daha önce kurmuş birisi vardır ve ardında, iplerin asılacağı noktalar, yolu açan kırık dallar ve patikalar gibi sizin yolculuğunuzu kolaylaştıracak izler bırakmıştır. Tırmanış size ait, bütün sorumluluk da ama unutmayın başkalarının deneyimleri size yardımcı olabilir.

D) Yakından bakılınca tehlikeler kontrol edilebilir: Hayalinizdeki dağa tırmanmaya başladığınızda çevrenize dikkatli bakın. Tabii ki yamaçlar olacaktır. Dağın sert kayalarında fark edilmez çatlaklar olacaktır. Rüzgarın fazlasıyla aşındırıp cilaladığı ve buz gibi kaygan taşlar olacaktır. Ama her adımınızı nereye atmanız gerektiğini bilirseniz tuzakları fark edebilir ve onlardan nasıl sıyrılacağınızı da bilirsiniz.

E) Değişen manzaranın keyfini çıkarın: Elbette aklınızda bir hedef var - zirveye ulaşmak. Ama tırmanış sırasında görülebilecek de çok şey vardır ve arada sırada molalar verip manzaranın keyfini çıkarmakta hiç bir sakınca yoktur. Fethettiğiniz her metrede biraz daha ilerisini görürsünüz, o zaman hâlâ fark etmediğiniz şeyleri keşfetmek için bunu kullanmalısınız.

F) Bedeninize saygı gösterin: Bir dağa ancak vücudunuza hak ettiği özeni gösterirseniz tırmanabilirsiniz. Bahşedilmeyenleri talep etmeden yürümeye devam ettiğiniz sürece hayatın size sunduğu tüm zaman elinizde olacaktır. Eğer çok hızlı yürürseniz yorulur ve yolun yarısında hedeften vazgeçebilirsiniz. Eğer yavaş yürürseniz zirveye varmadan hava kararır ve kaybolursunuz. Manzaranın keyfini çıkarın, serin kaynak suyunun ve doğanın cömertçe sunduğu meyvelerin tadına varın ama yürümeye devam edin.

G) Ruhunuza saygı gösterin: Sürekli "başaracağım" diye tekrarlayıp durmayın. Ruhunuz bunu zaten biliyor, onun asıl ihtiyaç duyduğuysa bu uzun yolculuğu gelişmek, ufka yayılmak ve gökyüzüne dokunmak için kullanabilmek. Takıntılı olmak hedefe ulaşmanıza çok da faydalı olmaz, hatta tırmanışın zevkini de yok eder. Ama dikkat: Sürekli "sandığımdan daha zormuş" da demeyin çünkü bu içinizdeki gücün zayıflamasına sebep olur.

H) Bir kilometre daha tırmanmaya hazırlıklı olun: Dağın zirvesine giden yol her zaman sizin sandığınızdan daha uzundur. Kendinizi kandırmayın çünkü mutlaka yakın görünen şeyin aslında hâlâ ne kadar uzakta olduğunu fark edeceğiniz bir an gelecektir. Ama kendinizi daha fazlasını katetmeye hazırlarsanız bu bir problem olmayacaktır.

I) Zirveye ulaştığınızda mutlu olun: Ağlayın, ellerinizi çırpın, dört bir yana başardığınızı haykırın, rüzgârın - zirve her zaman rüzgârlıdır - zihninizi temizlemesine, yorgun ve terlemiş ayaklarınızı tazelemesine, gözlerinizi açmasına ve kalbinizdeki tozu silkmesine izin verin. Bir zamanlar sadece bir hayal, uzaktaki bir görüntü olan şeyin artık hayatınızın bir parçası olması harika bir duygudur; bunu siz başardınız!

J) Söz verin: Artık eskiden farkında bile olmadığınız bir gücü keşfettiğinize göre kendi kendinize bu gücü bundan sonra her gün kullanacağınızı söyleyin. Hatta başka bir dağ keşfedip yeni bir maceraya daha atılmak konusunda da kendinize söz verin.

L) Hikayenizi anlatın: Evet, hikayenizi anlatın! Örnek olun. Herkese bunun mümkün olabileceğini anlatın ve böylece diğer insanlar da kendi dağlarına tırmanmak için gerekli cesareti bulacaktır.

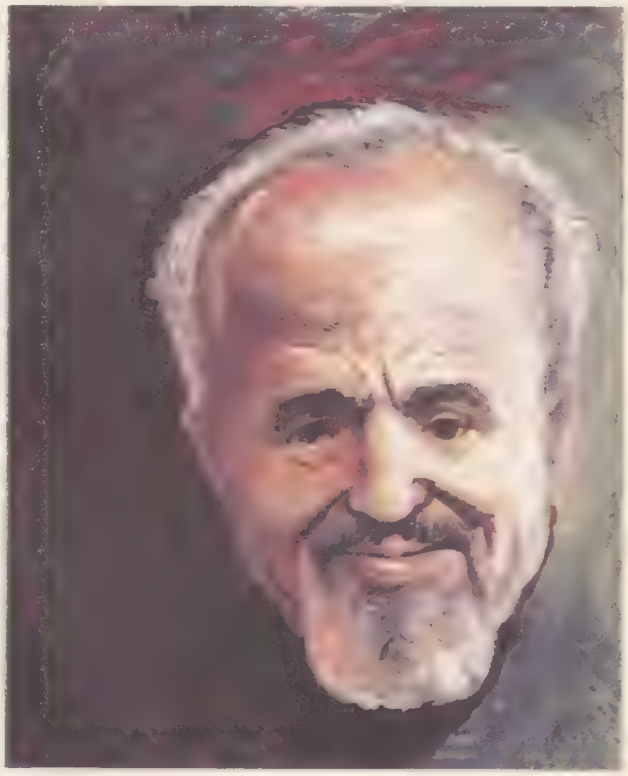

Desen | **Onur Güçel**

Mine Akverdi

KAÇAK ANLATI

Cezmi Ersöz

Can Baba ken

Can Yücel'e

Can Baba, hatırlar mısın, bir akşam arkadaşlarla **Kuzguncuk**'taki evinize gelmiştik... Evde senden başka kimse yoktu. Yapayalnızdın. Sevgilisi terk etmiş liseli bir öğrenci gibi çaresizdin. Bütün ışıkları, televizyonu, radyoyu açsan da, evde garip ve hüzünlü bir sessizlik vardı. Oysa insanların bir tutam neşe, öfke, coşku, yaşam sevinci koparmak için uğraştığı, sevinçli ve kutsal bir bahçeydi eviniz...

Güler evi terk etti, dedin, neredeyse ağlamaklı...

Önce inanmadık. Çünkü eşin **Güler Abla**, bildiğimiz kadarıyla sana aşıktı ve seni hiç terk etmeyecek gibi görünüyordu. Hatta bir keresinde ona; **"Güler abla, Can Baba'yı biraz yaşlanmış gibi gördüm,"** deyince, bana şöyle bir küçümseyerek bakmış, **"Saçmalama, gittikçe yakışıklı oluyor, baksana,"** demişti...

Aşk buydu demek, sevdiğin insanın her geçen gün daha da güzelleştiğini, daha da yakışıklı olduğunu hissetmekti... Bunu sizin aşkınızdan öğrenmiştim...

Peki **Can Baba**, Sen dememiş miydin bir keresinde, **"Güler benden önce ölürse, ibne olurum"** diye... Çok gülmüştük bu sözüne; **"Yoo gülmeyin çocuklar,"** demiştin o bilge ve davudi sesinle, **"Dünyanın binbir türlü hali vardır, belli olmaz; Aragon sevgilisi Elsa öldükten sonra ibne olmadı mı; korkuyorum, ya Güler benden önce ölürse."**

Sen de aşıktın **Güler Abla**'ya, hem de sımsıkı, tepeden tırnağa... Ama senin yüreğinle oynadığın ıstıraplı bir oyun vardı. Sen aşkını kaybedip kaybedip bulurdun. İşte bu sırada şiir çıkardı... Ama bu defa başkaydı. Sen kaybetmemiştin. Ve o gitmişti. Çok içiyorsun, sağlığına dikkat etmiyorsun, diye seni defalarca uyarmış, sonunda artık dayanamamış, her şey tahammül sınırlarını aşmış ve o gitmişti...

Ama senin **Güler Abla**'dan sonra bir aşkın daha vardı. Ana sütü gibi helal, ana sütü gibi hak, alkolün vardı senin...

Yalnızlığındı o senin, sidikli kontesindi. Hayatın ve ölümündü...

Biz daha içeri girmeden, **"Çocuklar,"** dedin, **"biriniz içki alıp gelsin; ne bulursa, dilim damağım kurudu..."**

Böyle ayak işleri nedense hep bana kalırdı, ama olsun. Gecenin karanlığında, bir koşu bakkala gidip verdiğin torbayı içkiyle doldurmuştum. Seninle suç ortağı olmanın keyfi bambaşkaydı. Hem sen hiç ölmeyecek gibiydin. Biz de seninle arkadaştık ya, şımartıyorduk kendimizi...

Fakat bir sorun vardı. Hem de önemli bir sorun. **Güler Abla** eve her an baskın yapabilirdi. Peki o halde içkiler nereye saklanacaktı? Her kafadan bir şey atılıyordu ortaya. Yok masanın altına, yok dolaplara, yok kütüphanenin arkasına...

Hiçbiri aklına yatmıyordu. Sen ki, ne baskınlar yemiş, zulanda neler saklamıştın. Durdun, biraz düşündün. Gözün salonun ortasındaki kömür sobasına takıldı sonra. **"En iyi yer sobanın içi,"** dedin. İçkileri, senin büyüklüğünü bir kez daha kabul ederek, birer birer sobaya doldurduk...

Ve o gece için yolculuğumuz başladı...

Ama sen yine, tecrübeli bir uzun yol kaptanı olarak, bize gereken uyarıları yapıyordun.

"Çocuklar, Güler her an gelebilir ve nereden geleceğini ben bile bilemem. Bardaklarınıza ona göre sahip çıkın. Mesuliyet kabul etmem..."

O gece hiç unutmuyorum, kokudan bahsetmiştin, kokulu şiirleri çok sevdiğinden. **Şiir,** demiştin, **kokmalı; nane, karpuz, şarap, anason, kan, soğan, fesleğen, kekik kokmalı...** Bunları anlatırken, gözlerinden sonsuz bir yaşama şehveti geçmişti... Deliler gibi aşıktın doğaya... Tapardın çiçeklere, kuşlara, börtü böceğe... İşte bu yüzden kavgacıydın. İşte, bu yüzden öfkeli... Böylesi güzel bir dünyayı, bize insan gibi yaşatmıyorlar diye...

Bu yanını hep kıskandım senin **Can Baba**. İçinde bir yer hep kanasa da, sen hiç kendine acımazdın. İçin kanardı, bilirdim; için kanamasaydı bu kadar içmezdin. İnsanların neden içtiklerini az buçuk bilirim; seninkisi farklıydı. **Seviyorum içmeyi**, diyordun; ama değil. Sen

dine acımazdı...

başka bir şey istiyordun, hemen istiyordun, herkes içsin istiyordun; ama olmuyordu, hayat çok güzeldi ve çok kısaydı oysa ve olmuyordu ve sen işte bundan içiyordun...

En çok neye öfkelendim, neye kahroldum Baba, biliyor musun. Arkandan yazı yazanlar, senin bu yanından neredeyse hiç söz etmemişlerdi... Yok şöyle içer, yok şöyle küfreder, yok Türkçeyi şöyle iyi kullanır... Peki sen onca yıl kime küfrettin **Can Baba**. Türkçeyi yüreğinin ve aklının tornasından geçirip, hangi aşağılık insanların yüzüne çarptın... Bu yoktu işte. Seni sadece iyi kalpli, ilginç ve sempatik bir derviş gibi sunmaktı dertleri... Oysa sen, en çok bu sistemden nefret ederdin **Can Baba**. Bu kokuşmuşluktan, bu sömürüden, bu yalan düzeninden...

Bir gece, **Kuzguncuk**'taki evinizin arkasındaki ormanlığa, **"En büyük komünist beniimm!"** diye bağıran seni değil miydin? Duyan olmazdı seni. Sen de oturur, içerdin. Kendine acımazdın ama...

Karşına, **"Can Bey, çok ilginç bir insansınız,"** diyen kendi deyiminle sanat severlerinden biri çıktığında, hiç çaktırmadan onları da tiye alırdın ama, için kaçardı. **Neden insanlar bu kadar sahtekâr, neden bu kadar enayiler,** diyerek, gider, içerdin. Kendine acımadan ama...

Sen, ilginç olmak, dikkat çekmek için yapmıyordun ki bütün bunları. Senin derdin dünyayı değiştirmekti. Bir keresinde bir basın toplantısından dönüyorduk. Arabada bana, polisten dayak yiyen travestilerden bahsetmiştin. **Cezmi, bir kamera bulalım, bunların yaşadıklarını kaydedelim, elimizde inanılmaz bir arşiv olur**, demiştin. Amacın, kim olursa olsun, zulüm altında olanların çektiklerini paylaşmak, belgelemek, başka insanlara göstermek, zulmü kanıtlamaktı.

Üzerlerindeki baskıyı protesto etmek için, **Taksim**'de bir evde açlık grevi yapan travestileri ziyaret etmen ve onlarla birlikte onuncu yıl marşını söylemen hep bunun içindi... Ama kimse duymamıştı. Sen de gidip evine içmiştin. Kendine acımadan ama...

Sosyalist olup da, senin gibi farklı yaşayan, özgün düşünenleri yargılamaya ve küçümsemeye hazır, neredeyse bunun için yaşayan beton kafalılar bile sana bir şey diyemezlerdi. Garip bir saygınlığın vardı. Öyle deli bir öfke taşıyordun ki, onun ardındaki kanayan, kırılgan çocuğu görememişlerdi...

İyi ki göremediler. Bunca şey yetmiyormuş gibi, bir de buna üzülürdün. Gi-

der içerdin. Kendine acımadan ama...

Saygınlık dedim de, aklıma geldi. **Kuzguncuk**'a gelmiştim bir gün. Vapur iskelesini süpüren adamla seni konuşmuştuk. Hasta olduğunu söylemişti bana. Gözlerine baktım. Gerçekten üzgündü. Sana bir şey olursa, hayatın eskisi gibi olmayacağını hissediyordu sanki. Gökyüzüne, sonra denize baktı. **İyileşir değil mi**, diye sordu bana. **İyileşir**, dedim **iyileşir... Merak etme Can Baba'ya bir şey olmaz**...

Neyse, nerede kalmıştım. İşte, size geldiğimiz o gece, sen bizi arada bir, tecrübeli uzun yol kaptanı olarak uyarırken, nasıl olduğunu anlamadan bir anda, karşımızda **Güler Abla** bitiverdi... **"Davranmayın... Hepiniz ellerinizi masanın üstüne koyun. İçkiler nerede, derhal söyleyin bana. İçkiler nerede?.."**

Ortalığa derin bir sessizlik çökmüştü. Ne yapacağımızı bilemiyorduk. Bizi ancak sen kurtarırdın bu zor durumdan.

Ama sen de pek iyi görünmüyordun. Kırık dökük ve korkmuş bir ses tonuyla: **"Ne içkisi Güler, dedin, arkadaşlarla şiir üzerine konuşuyorduk. İçki filan yok..."** Biz bu arada bardaklarımızı ceplerimize, külotlarımızın içine sokmaya çalışıyorduk...

Ama **Güler Abla** dinler mi, hışımla daldı mutfağa, dolapları tek tek açtı, sonra oturma odasına geldi, halıları kaldırdı, divanların altına baktı, kütüphaneyi araştırdı, elbise dolaplarını, dolaptaki rafları tek tek kontrol etti...

Can Baba dahil, hepimizin gözü salonun ortasındaki sobadaydı. Kalplerimiz gümbür gümbür atıyordu... Tanıdığım en cesur, en yürekli insanlardan biri olan **Can Baba**'nın yüzü, bembeyazdı. Korkuyordu. Korkuyordu, çünkü eşine aşıktı. Onu yitirmek istemiyordu...

Güler Abla aradıklarını bulamamıştı, ama içki içtiğimize emindi. Odasına girip, kapısını öfkeyle yüzümüze çarptı...

Peki, şimdi ne yapacaktık?.. **Can Baba**'ya baktık. Sonuçta kaptanımız oydu. **"Çocuklar,"** dedi, **"hiç merak etmeyin, ben şimdi onun gönlünü alırım; yalnız bana bir kâğıt kalem bulun..."**

Kağıt ve kalem bulduk ve o da başladı yazmaya... Arada başını kaldırıyor, **merak etmeyin çocuklar, ben şimdi onun gönlünü alırım**, diyor, sonra tekrar yazmaya başlıyordu.

Öylece hareketsiz bekledik onu. Sonra bitirdi. **"Tamam çocuklar,"** dedi, **"bitti."** Kâğıdı güzelce katladı. Korkusunu bastırmak için derin bir nefes aldı ve eşinin girdiği odanın kapısını tıklattı ve içerden, **"Yine ne var,"** diye bir ses gelince, **Can Baba**, **"Gülercim sana bir şey göstereceğim de, onun için, girebilir miyim?"** dedi ve girdi... Ne olacağını heyecanla bekliyorduk... Bir süre içerden hiçbir ses çıkmadı... Her şey mümkündü. Evden bile kovulabilirdik. Sonuçta bizler de suç ortağıydık... İçerden önce **Güler Abla**'nın hayranlık dolu sesleri geldi. Sonra sıra **Can Baba**'ya geldi. Kulak kesilmiş dinliyorduk. Sonra sevda sözleri duyduk içeriden. Aşka, sevgiye dar, hiç ayrılmamaya dair sözler geldi sonra kulağımıza... Sonra sarılış, sonra öpüşme sesleri... Kurtulmuştuk... Şiirin hayattaki gücünü o gün anlamıştım işte... Sonra **Can Baba** o odadan, aşktan, bahtiyarlıktan, sevinçten parlayan gözleriyle dışarı çıkmış, **"Çocuklar ben her şeyi hallettim, hiçbir sorun yok, siz ufak ufak gidebilirsiniz, bardaklarınızı da yanınızda götürün, hiçbir iz bırakmayın, yarın ben sobanın içindekileri hallederim, beni hiç merak etmeyin, ben güvenli ellerdeyim,"** demişti...

Sonra biz hep birlikte sahile inmiş; arkadaşlardan birinin sobadan kurtardığı içkiyle elimizdeki suçlu bardakları doldurmuş; gecenin karanlığında çılgınca akan Boğaz'ın sularını seyretmiş ve ölümsüzlüğe içmiştik... Çünkü çok gençtik ve **Can Baba** hiç ölmeyecek gibiydi..

Ve o zamanlar şiir henüz çok güçlüydü...

Can Yücel aramızdan ayrılmadan birkaç hafta önce, hazırlıklar başladı medyada, yayın ve kaset piyasasında...

O daha ölmeden, onunla ilgili yapılacak programlara konuklar çağrıldı. Çekimler yapıldı. Kitaplarının yeni baskısı matbaadan getirildi. Şiir kasetlerinin basımı hızlandırıldı. Gazete yöneticileri, yazarlara **Can Yücel**'le ilgili yazı ve sayfalar sipariş ettiler. Ölümü bekleniyordu ve herkes gereken hazırlığı yapmıştı!.. Bütün bunları görseydi, gider içerdi **Can Baba**... Kendisine acımadan ama...

LONDRA SOKAKLARINDA EDEBİYAT

KAÇAK LONDRA HABER

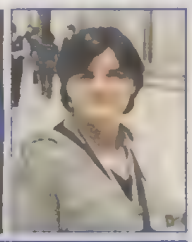

Ayça Van Ingen

Liverpool İstasyonu'nun hemen dışına çıkar çıkmaz kaybettiğimiz yolumuz **Brick Lane**'e düşüyor. Neler yok ki Brick Lane muhitinde: **Hintli ve Bangladeşlilere** ait restoranlar, dükkânlar, tatlıcılar, bohemlerin takıldığı barlar, eski fabrika binalarından bozma sanat merkezleri...

Şehrin en renkli yerlerinden birisi olan, fakat turistlerin pek uğramadığı bu muhteşem muhitin sokaklarında baharat ve yağlıboya kokuları birbirine karışıyor.

Buradan güneye doğru on beş dakikalık tempolu bir yürüyüşle ulaşılan, Thames nehri kenarında yer alan Tower of London ise turistik rotanın tam göbeği. Tarihinde birçok amaç için kullanılmış kuleyi **Tower Bridge** karşı yakaya bağlıyor. Yüzyıllardır akan Thames nehri, **Charles Dickens** zamanındaki halinden biraz daha temiz olsa da suları hâlâ daha kahverengi. Nehir boyunca The monument'e kadar yürüyoruz. **Dickens'**in meşhur karakteri **Oliver Twist** de bu yörede, bilhassa **Monument ve Londra** köprüsü civarında sıkça takılıyordu.

Londra'nın üzerimde bıraktığı ilk izlenim karanlık ve mesafeli bir şehir olduğudur: Nehri, nehir kenarında yer alan rıhtımları, hızlı hızlı yürüyen insanları... **Virginia Woolf**'a intihar fikrini bu kasvetli nehrin verdiğine inanmak güç değil.

Dickens zamanından beri Thames üzerinde yapılan köprülerden bence en ilginci Millennium Bridge'dir. Tower Bridge'in her yönünden tam karşıtıdır bu köprü. Tower Bridge eski ve klasik olmasına rağmen heybetli ve sağlam görünür. Millennium Bridge ise yeni ve inceciktir. Üzerinden sadece yayalar geçtiği halde sürekli sallanır. Bu acaip köprünün bir tarafında St Paul Katedrali, diğer tarafında is Tate Modern müzesi yer alır. St Paul Katedrali dışarıdan ne kadar görkemliyse Tate Modern müzesi de dışarıdan bir hayli çirkin görülür.

İlk görüşe aldanmamak gerekir. Zira Tate Modern'in iç mimarisi geniş alanları ön plana çıkaryor. Kalabalık bir şehir olan Londra'da kişi başına düşen en geniş alan bence bu müzede olmalı. Modern sanat üzerine hiç de küçümsenemecek bir kolleksiyonu olan Tate Modern, geriye kalan alanlarını ilginç sergilere açıyor. Mesela ben ziyaretim sırasında **Frida Kahlo**'nun eserlerin sergilendiğine şahit oldum. Müzenin en üst katındaki restoran ve kafe ise Londra ve nehir manzarasına hâkim.

Tate Modern'in tam yanıbaşında ise **Shakespeare**'in Globe Theatre'ının yeni bir kopyası yapılmış, turisler akın akın Shakespeare izlemeye gidiyorlar bu binaya.

Shakespeare'in Londra'sından günümüze pek az şey kalmıştır. O zamanlar Londra herhalde bugünkü gibi kalabalık, ucu bucağı bilinmeyen bir şehir değildi. Belki dünyada yeni yeni ünlenmeye başlamıştı. Şehre ilk yabancılar 1500'lü yıllarda gelmeye başlamıştır. Yahudiler, şehirde sayıları birkaç bini bulan, büyük ihtimalle **İspanyol** kadırgalarından kaçmış ve iltica etmiş siyah derili insanlar ve tabii ki İrlandalılar Londra'ya yerleşen ilk yabancılardır. Acaba **Shakespeare *Othello***'sunu o zencilerden birinden esinlenerek mi yazmıştı? Bugün Londra'da her ırktan ve renkten binlerce insan yaşamakta, bence şehir bu sayede karamsar kimliğinden sıyrılabiliyor. Hint, Çin, Türk, Fransız ve İspanyol restoranlarını, bu coğrafyadan gelenlerin işlettiği çeşitli dükkânları ve kültür merkezlerini her yerde görmek mümkün.

Londra'nın batısındaki Westminster bölgesinde yer alan Parlemento binasına Big Ben eşlik ediyor. Virginia Woolf'un **Mrs Dalloway**'inde sürekli çalarak saatin kaç olduğunu okura bildiren Big Ben dünyanın en ünlü saat kulesi.

Westminster bölgesinde yer alan ve aynı ismi taşıyan Katedral, son yıllarda ses getiren **Dan Brown** romanı ***Da Vinci Kodu***'nun son bölümüne ev sahipliği yapmıştır. Gerçi Katedral'in din adamları bu kitap sayesinde kendilerine gösterilen ilgiye için için sevinse de, ***Da Vinci Kodu***'nun iddialarına kesinlikle, her fırsatta karşı çıkıyor ve ken-

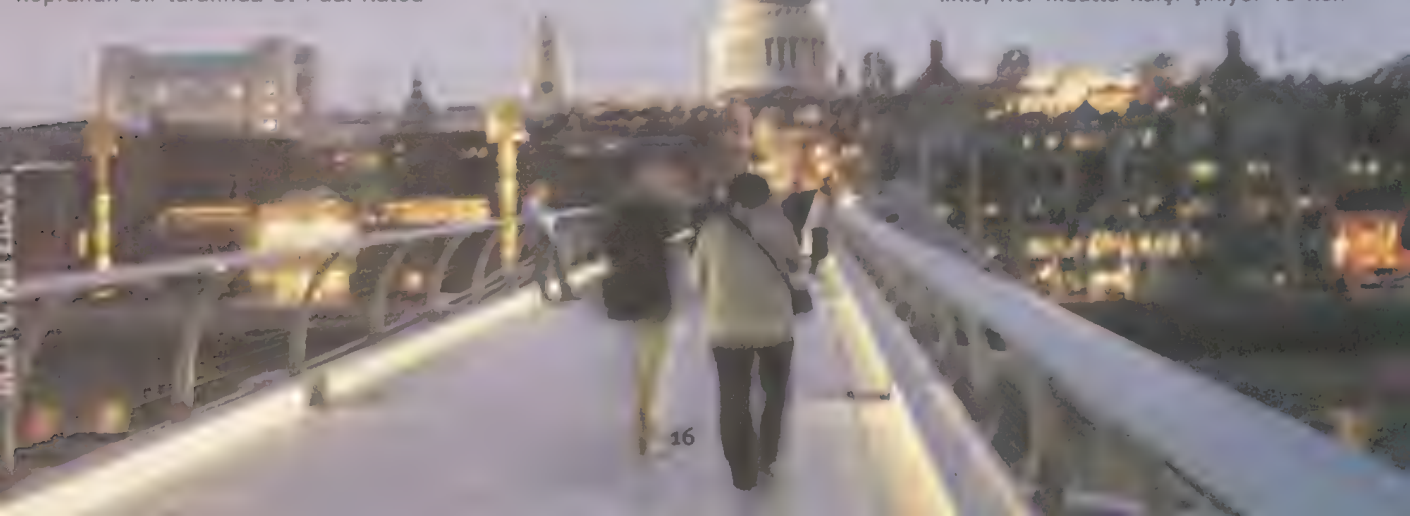

British Museum

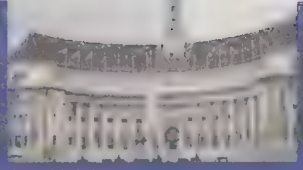
Saatchi Gallery

Halikarnas'ın hüzünlü atı

Big Pen

Tower Bridge

dilerine bu konuda soru soran turistleri bir güzel haşlıyorlar.

Turistlerin esas ilgi alanı **Dan Brown**'un kitabında yer verdiği **Newton**'un mezar anıtı olsa da bu katedralde aynı zamanda İngiliz Edebiyatının ünlü isimleri yatıyor. Hatta şairler köşesi adında bir bölümü de edebiyatçılara ayırmışlar: **Shakespeare, Dickens, Hardy** ve adını duymadığım bir alay edebiyatçı burada yatıyor.

Westminster bir zamanlar zengin ve soyluların yaşadığı bir bölgeymiş. Bugün de şehir merkezinden daha düzenli ve temiz olduğu dikkat çekiyor. Parlemento binalarının hemen önün de yer alan Westminster köprüsü ise karşı yakada bulunan Saatchi Galerisi'ne çıkıyor. Burada **Tracey Emin**'den **Damien Hirst**'e günümüz sanatının en akıl almaz sanatçılarının eserleri sergilenmekte.

Elimdeki **Lonely Planet** seyahat rehberine göre Londra'da edebiyatçıların en çok sevdiği muhit **Bloombsbury** olarak bilinirmiş. Bu doğru olabilir, zira **Virgina Woolf**'un burada yaşadığını, bilhassa babası sayesinde bölgedeki edebiyat çevresiyle haşır neşir olduğunu **Mina Urgan**'ın Virgina Woolf incelemesinde okumuştum. Bugün bu muhite gitmenin en önemli nedeni ise British Museum'dur.

Bodrum'dan getirilmiş anıt mezar da dahil olmak üzere, **Efes'ten, Atina'dan, Mısır**'dan ve **Irak**'tan getirilmiş yüzlerce paha biçilmez eser, aralarında hiçbir kronolojik ya da başka bir mantıksal bağ olmaksızın, neredeyse gelişigüzel bir şekilde bu müzenin çeşitli odalarında sergileniyor. Müze yönetimi kapasiteleri yetmediği için bu odaları keyfi olarak günün belli saatlerinde kapatma hakkını kendinde görerek, bir mahalle müzesi profesyonelliğini bile yakalayamıyor. Ziyaretçilerin *'Adam gibi sergileyemeyecekseniz geri verin'* tarzı tepkilerine hak veriyorlar. Bence buradası bir müzeden çok hapishaneyi andırıyor: Yerlerinden sökülmüş Asur heykelleri, son yolculuklarından edilmiş bedbaht mumyalar, Atina'nın kızkardeşlerinden ayrı düşmüş yalnız bakiresi ve Bodrum anıtmezarından alınma hüzünlü bakan bir at heykelinin dili olsaydı, kesinlikle kim bilir, hile ve oyunlarla kopartıldıkları vatanlarına özlemlerini anlatırlardı.

Tate Modern Müzesi

Londra'ya yapılacak bir ziyaret asla Greenwich'siz tamamlanamaz. Thames boyunca bir zamanlar fabrika ve depo olarak kullanılmış. Bugünse yaşama alanı olarak kullanılan aynı binalarının arasından nehir gemisiyle geçilerek ulaşılan Greenwich, dünya zamanının nabzını tutuyor. Burada zaman durmuş gibi, zira gemi iskeleye yaklaşır yaklaşmaz **Charles Dickens**'ın takılmayı pek sevdiği Trafalgar Tavern'in hâlâ yerinde olduğunu hayretle görüyorum. Bugün Londra'nın bir parçası olan Greenwich Londra'dan daha rahat, neredeyse kasabalı bir atmosfere sahip.

Buralara kadar gelip de pub'larda zaman geçirmeden olmaz. Zira Londra deyince akla pub'lar ve pub'larda yenen **'Fish and Chips'** gelir. **Virgina Woolf** bence bu yüzden Londra'yı *'Ölü balıkların ve yıpranmış kızartma tavalarının kenti'* olarak tanımlamıştır ***'The Waves' (Dalgalar)*** isimli romanında. Bu pub'lardan bazıları eskidir, zaten yeni olanlar da salaş olduklarından birkaç sene içinde eski görünür. **Kanndeşen Jack** bir sonraki kurbanının peşine düşmeden yan masada bir bira içmiş olabilir ya da **Dickens**'ın çilekeş kahramanlarından birisi her an kapıdan girivercekmiş gibi bir atmosfer vardır Londra pub'larında.

KAÇAK ELEŞTİRİ

A. Ömer Türkeş

Yaz geldi; Şimdi

Her yaz mevsimi geldiğinde, sanki sonbaharda, kışta ve ilkbaharda ağırları okunuyormuşçasına sıcak günler için "hafif" kitaplar önerilir okuyuculara. En çok da "best-sellerler", polisiyeler, aşk romanları anılır. Kurmaca metinlerden arta kalan zamanlarda ise ünlü şahsiyetlerin biyografi ya da otobiyografileri, popülerleşmiş tarih anlatıları, medyanın sevilen kalemlerinden çıkma aşk ve nostalji kokan hüzünbaz denemeler, astroloji ve hobi kitapları, kadın ve erkeklere dair kullanım klavuzları tercih edilecektir. Ama bu hoşça vakit geçirten "hafif" kitapların "ağır" okuma mevsiminin de en çok satarları arasında yer aldığını biliyoruz biz ve tam da bu nedenle son yıllarda dilimize iyice dolanan çok satarlık meselesine bir kez daha bakmak istiyoruz.

Çok satmanın içiçe geçmiş anlamları var Türkiye'de. Dergi ve gazetelerde yayımlanan listeler, reklamlar, "bilboard"lar ve yazarlarla yapılan röportajlar bir yandan çok satanlar üzerine kuruluyor, öte yandan onlar sayesinde kitapların daha çok satması sağlanıyor. Romanları çok satan yazarlarsa durumdan hoşnutlar; çok satmalarını halkın kendilerine gösterdiği bir teveccüh olarak yorumluyor, edebi çevrelerden gelen eleştirileri ise malum çevrelerin hasetliğine yoruyorlar... Ancak hiç birisi "bestseller"lerden söz etmiyor, kendi çok satarlığına yüklediği olumlu anlamları Clive Barker, Danielle Steel, Jackie Collins, V.C. Andrews, Richard North, Stephen King , Tom Clancy, Dean Koontz, Jack Higgins, Wilbur Smith gibi Batı'nın gerçek çok satar yazarlarının romanlarına layık görmüyor. Çünkü adı geçen bu yazarların edebi kaygılar taşımadıkları, yazarlık "auro"su talebinde bulunmadıkları çok açık; onlar piyasanın talebine cevap veren dürüst birer zenaatkar olarak roman formundaki üretimlerinin edebiyat tarihinin neresine yerleştirileceğini hiç umursamıyorlar. Oysa durum bizde farklı; hem çoksatmak hem edebiyat "aura"sını başının üzerinde taşımak istiyor yazarlarımız.

Nedir bu Bestseller dediğimiz "şey"?

"Bestseller'leri edebiyat mı sayacağız yoksa yoksa popüler kültür dünyasına ait bir faaliyet mi" ikilemini aşmak için "edebiyat ve sanatın alt türleri var mıdır" sorusunu yanıtlamak gerekir. Sorunun yanıtı ise, beğeniler hiyerarşisini, sanatsal biçimleri, ve eserin ideolojisini de işin içine katması nedeniyle oldukça karmaşıktır. Üstelik günümüzde popüler kültür ürünlerine yönelik yoğun ilgi insanların tercihleri ya da beğeni düzeyleri arasında herhangi bir sıralama gözetmeyen ve ilk bakışta daha demokratik görünen kültürel bir anlayışı yaygınlaştırmışken milyonlarca okuyucuya ulaşan Batının "bestseller"lerini

edebiyat dışı saymak ya da "alt-tür" deyip burun kıvırmak hiç de kolay değildir. Bir diğer zorluksa polisiyeden bilimkurguya, aşk romanlarından korkulara kadar çok geniş bir ilgi alanına hitap eden romanları tek bir "bestseller" başlığı altında toplama mantığının açıklanmasıdır.

Elbette edebiyat tarihi boyunca her dönemde popülerlik söz konusuydu ve çok satarlık merceğinden bakıldığında pek çok klasik eser popülerlik katına ulaşmıştı... Demek ki tartışılan ve edebi açıdan sorun çıkaran şey bir kitabın çok sevilip çok satması yani "popüler"leşmesi değil, daha ilk baştan çok satmak amacıyla, satarlık kalıpları gözetilerek kaleme alınmasındadır. Bir kitabı "bestseller" yapan şey o kitabın çok satmasından ya da popülerleşmesinden bağımsızdır. İster aşkı anlatsın ister nefreti, ister polisiye olsun isterse korku, "Bestseller"lik bir anlatım kalıbıdır ve kalıbın karakteristiğini kavrayabilmek için Holywood sinemasının mantığını yakalamak gerekir. Yakın tarihte gazetelerde yer alan bir haberle örnekleyeyim; "sonunda mükemmel filmin formülü de bulundu" deniliyor haberde, "Londra Üniversitesi'nde görevli yönetmen Sue Clayton mükemmel film tarifini yüzde hesabıyla veriyor. Clayton, on yılda cekilmiş ve hasılat rekoru kırmış "Titanic"ten "Nothing Hill"a, "The Full Monty"den "Die Another Day"e kadar çok sayıda film izledikten sonra bulduğu mukemmel film formulunu şöyle açıklıyor: "Yüzde 30 aksiyon, yüzde 17 komedi, yüzde 23 kötüye karşı iyi, yüzde 12 seks-romantizm, yüzde 10 özel efekt, yüzde 10 entrika ve yüzde 8 müzik...."

Hemen hemen tümü Holywood için senaryolar hazırlayan "Bestseller" yazarları, romanlarını yazarken sinemanın -yukarıda formüle edilen- kurallarına sıkı sıkıya bağlıdırlar. Başlangıçta Hemingway, Faulkner gibi isimleri de kapsayan sinema-edebiyat ilişkisinin Amerikan romanını derinden etkilediğini biliyoruz. Ne var ki film endüstrisi gelişip insanlar sinema ve TV'nin görsel diline ve pasif izleyiciliğe alıştıkça zahmetli okuma törenlerinden kaçınmaya da başladılar. Yeni bir anlatı türü işte böyle doğdu; "bestseller"ler okuyucuya istediğini, film gibi tüketebileceği romanları verdi! Bugün gerek Holywood sinemasının gerek Amerikan roman endüstrisinin anlatım dili, klasik gerçekçi metin kullanımı ile aynılaşmış durumdadır.

Romanın geleceği

Olayların düzgün bir sıralama (zaman akışı) ile birbirini kovaladığı ve bakış açısının birinci ya da üçüncü tekil şahsa göre düzenlendiği anlatı tarzı olarak özetlenebilecek klasik gerçekçi metin, "bestseller"lerin üniformasıdır; hikayeleridir onları farklılaştıran... Daha başta, bir yazar "bestseller" olmaya aday bir roman yazma amacıyla masa başına oturduğunda, ister istemez dönemin satış potansiyelli anlatım kalıplarını gözetecektir. Böylelikle, hikayenin açılışı, entrikanın örülüşü, katiller, polisler, iyiler, kötüler, yakışıklı erkekler, güzel kadınlar sterotipleşir, ana karakterlerin dışındaki canlılar, kimi zaman isimleri kimi zaman cinsiyetleri farklılaştırılsa da, sürekli tekrarlanır. Ne bireylerin iç dünyalarının ne de toplumsal mesele-

Bestseller vakti...

lerin derinlerine inilmesi amaçlanmaz, okuyucuya ilginç gelebilecek bir konu fon olarak alınıp üzerine klişeleşmiş bir hikaye yerleştirilir. Akış temposu, zaman zaman geriye dönüşler, erotizmin dozu hep ayarlanmıştır, kimisinde marjinal kahramanlar ya da hayatlar ele alınsa bile hikaye her zaman toplumsal uyum gözetilerek sonlandırılır.

Diğer popüler metinler gibi, "Bestseller" romanlar da "söylemek" yerine "göstererek", tek tek her şeyi çizmek yerine kabataslak aktararak kendilerini çeşitli toplumsal ilişkilere açarlar. İnsan ve toplum anlatımları çelişkili ve yetersizliklerle dolu, eşya ve mekan tasvirleri özensizdir, ancak birbirlerinin, ya da mesela sinema gibi benzer alanların içine sızar, eksikliklerinin okuyuc tarafından tamamlanmasını talep ederler. Bourdieu'nun da savunduğu gibi, yüksek kültür karşısında popüler kültürün ayırt edici temel özelliklerinden bir tanesi, estetik ile gündelik yaşam arasındaki herhangi bir uzaklığı kesin biçimde red etmesidir; kullanılan kalıplar, egemen ideolojinin öngörüye dayalı gündelik anlatımlarıdır.

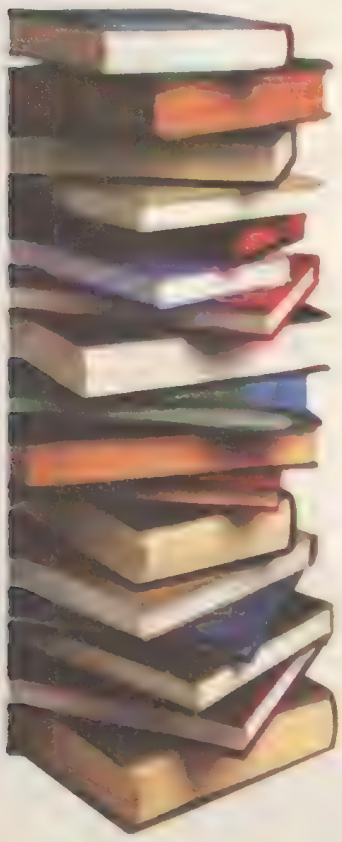

Oysa, Herman Hesse'in de ifade ettiği gibi, "okumanın amacı hiçbir zaman bizi "oyalamak" değil, tersine daha çok yoğunlaştırmak olmalıydı. Okumanın amacı, anlamsız bir yaşamdan aldatarak uzaklaştırmak ve sahte bir teselliyle uyuşturmak değil, aksine yaşamımıza hep daha yüksek, hep daha yüklü bir anlam vermemize yardım etmek olmalıydı". Ama üniversitede okumanın bir iş sahibi olmaya indirgendiği, bilginin, kuramın, estetik tartışmaların bir nasıl ve nereden geldiği meçhul bir kanaate feda edildiği, kitapların silahlarla birlikte suç delilleri olarak sergilendiği, mafyatik dizilerin izlenme rekorları kırdığı günümüzde yaşama daha yüksek ve yüklü anlamlar vermek kimin umurunda? Tersine, gündelik yaşamla baş edemeyen insanların aldatılmaya ve uyuşturulmaya ihtiyaçları var; öyleyse gelsin"çoksatar"lar...

Bütün bu zaaflarına rağmen, "Bestseller"leri de roman sanatı içinde bir yerlerde düşünmek zorundayız. Yapabileceğimiz tek şey onları bir alt-tür parantezine almaktır belki de. Hoşunuza gitmeyebilir, ama roman sanatı için kullandığınız estetik normlarınız varsa eğer ve bu normları Kafka ile Stephen King arasındaki mukayese için kullanmıyorsanız, "Bestseller"leri bir alt-tür olarak kabullendiğinizi itiraf ediyorsunuz demektir. Elbette onlara "alt-tür" demek yazın jandarmalığına soyunmak anlamına gelmediği gibi alttürleri küçümsemek ve okunmaya değmez bulmak demek de değildir... Basılı her romanı eşit gören "tüketim kültürünün vitrin coğulculuğunu" savunmaktansa, başlangıcından bugüne dek varolan edebiyat etkinliğini türlere ayırıp sıralamaya sokmayı daha anlamlı bulduğumu söylemeliyim.

Tekrar başa, yani bizdeki çok satarlık meselesine ve bu mesele etrafındaki tartışmalara dönelim isterseniz. Batıda yıllar önce ortaya çıkan ve bir çözüme başlanan sorunun Türkiye'de yeni yeni tartışılır olması yaratıyor kargaşayı; yazarlarımız kendi ürünlerinin toplumbilimsel çözümlemelere tabi tutulmalarını kaba buluyor, romanlarının çok satması üzerine yapılan değerlendirmeleri "özne" olarak saygınlıklarına, edebi yaratıcılıklarına, "çıkar gözetmeyen" faaliyetlerine bir saldırı olarak algılıyorlar.

Roman alanındaki bu değerler karmaşası sürüp gitmeyecek elbette; alanın kapitalizmin yasalarına tam uyumlu bir hale gelmesinden sonra ayrışma netleşecek ve çok satanlar -tıpkı Batının "bestseller"leri gibi- ayrı bir roman türü olarak özgürleşirken eleştirmenlerin onları edebi değil ama popüler kültür kavramlarıyla tartışması bir rahatsızlık yaratmayacak... Yaşar Kemal'in bir söyleşisinde vurguladığı gibi, eğer ABD'deki gibi on milyon dolarlarla ölçülen bir Pazar oluşursa belki de "hepsi Bestseller olacak bizim edebiyatın"..!

yeniGünaydın

Filtresiz,
hususi
kokulu
bol dumanlı,
gazeteniz

HİÇ KİMSE ADA DEĞİLDİR

YAZ-ÇİZ HIRSOVA

KAÇAK HABER

Metin Aksoy

Başa döndük sevgili Kürt edebiyatı

Birkaç yıl önce, kırk-elli sayfalık broşür şeklinde Kürtçe yayınlanan kitaplar elimize ulaşınca defalarca okur, geleceğe bir adım olması için özenle tanıtırdık. Öyle ki; halk hikâyelerini öykü uyarlaması yapıp kendi kitabıymış gibi yayımlayanlara bile bir tek eleştiri yapılmazdı. Modern Kürtçenin oluşması, dilin ilgi görmesi ve yazarların artması amacıyla birçok olumsuz şeye göz yumulurdu. Bütün bunlar bir başlangıç içindi. Kürt edebiyatının geleceğinin bugünkü gibi olacağını tahmin etmek zordu, çünkü herkes o sürece dâhil olma çabasındaydı, bir şeyler üretme yarışı vardı. Avrupa, Türkiye ve Rusya'da Latin alfabesiyle farklı periyotlarda birkaç tane edebiyat dergisi yayınlanıyordu; bunların yanı sıra Türkiye'de de, haftalık Kürtçe gazete yayınlanıyordu. Türkçe yayın yapan bazı dergilerde bile Kürtçe hikâyeler, öyküler değişik türden yazılar yer alıyordu. Yasak olmasına rağmen ani ve genişleyerek gelişen bir Kürtçe serüveni başlamıştı, 90'lı yılların başında.

Kürtçe yada Türkçe yayınlanın edebi, siyasi, kültürel yayın organlarında sıkı bir dil tartışması vardı. Dilin modernleştirilmesi, romana, öyküye ve diğer bilimlere yeterli bir düzeye getirilmesi için neler yapılması gerektiği konusunda ciddi tartışmalar, polemikler yaşandı. Edebiyat dergileri, dünya klasiklerinden öyküler Kürtçeye çevrilip yayınladı. Öykü yazma konusunda teorik yazılar yayınladı. Kürtçenin romanda yeterli olabilmesi için çalışmalar başlatıldı. Bu çalışmaların başında, bütün Kürt bölgelerinin halk hikâyelerini, halk deyimlerini, atasözlerini bir araya toplayıp kitaplaştırmak geliyordu. Bu araştırmanın başlıca amacı; kelime hazinesini genişletmek dili geniş kapsamlı kullanmaktı. Ve İstanbul Kürt Enstitüsü bu alanda birkaç kitap yayınlayarak önemli bir adım attı. Avrupa'da da benzer çalışmalar yürütüldü bazı eserler de ortaya çıktı.

Meyveler alınmaya başlanmıştı; 1930-40'lı yıllarda Hawar ve Ronahî dergilerinde Kürtçe yayınlanan Nuredîn Zaza ve Qedrîcan'ın öykü kalitesi yakalanmıştı. Kişisel çabalarıyla çok önceden Kürtçe roman yazan, bu alanda oldukça ısrarlı olan Mehmed Uzun'un "Bîra Qederê" (Kader Kuyusu) romanı yayınlandığında ise çok kısa bir sürede modern roman ve yazma sanatı oluşmuş, kalite en üst seviyeye çıkmıştı. Dahası Helîm Yusiv'ın "Mirî Ranazin" (Ölüler Uyumaz) öyküleri, modern Kürt öykü sanatında devrim yaratmıştı. Gerçek üstü öykücülükte Kürt edebiyatı için muhteşem sayılacak bir başarıydı. Avrupa'da modern Kürt öykücülüğü iyi bir gelişim sergiledi, Hesenê Metê, Firat Cewerî ve daha bir çok isim ve sağlıklı eserler okura sunuldu.

Bütün bu edebi gelişmeler sanatın diğer dallarını da etkiledi, müzik, resim, tiyatro, sinema alanında da önemli gelişmeler kaydedildi. Kürtçe tiyatro ve kısa metrajlı sinema filmleri oluşmaya başladı, müzik alanında da önemli gelişmeler bir birini izledi.

Ne yazık ki bu hızla gelişen süreç bir daralma çemberine girdi ve gün geçtikçe Kürt edebiyatı beklenen değerlerin çok çok altında ürünler vermeye başladı. Her ne kadar Mehmed Uzun'un, Helim Yusiv'ın ve diğer birçok yazarın kitapları yayınlandıysa da zaman geçtikçe beklenen ilgi gerçekleşemedi. Edebiyat dergileri birer birer kapandı, ardından Kürtçe gazete edebiyat yönünden tamamen yetersiz hale geldi ve Diyarbakır'a taşındı. Türkiye'de yayınlanan tek aylık Kürtçe edebiyat dergisi Rewşen amacının dışında yayın yaptığından, yetersiz olduğundan gereken ilgiyi görmedi ve o da kapandı. Kürtçe kitap yayınlayan yayınevleri ise bir elin parmağını geçmediği gibi, izledikleri yanlış strateji nedeniyle ellerindeki malzemeyi iyi kullanamadılar. Her Kürtçe yazanın kitabı yayınlandı, böylece kalite hızla düşmeye başladı ve paralelinde okur sayısı da yok denecek kadar azaldı. Yayınevlerinin izlediği diğer bir yanlış strateji de; yazarlıkla uzaktan yakından alakası bulunmayan birçok şahsın kitaplarının para karşılığında yayınlanmasıydı. Bütün bunlar Kürt edebiyatını kemiren birer etkendi. Öte yandan Kürtlerin en büyük yazarı Mehmed Uzun'un son kitabını Türkçe yazması Kürt edebiyatının içinde bulunduğu durumun belirgin bir özetidir.

Peki, Kürt aydın ve yazarları bütün bu gelişmeleri nasıl yorumluyor? Kürt edebiyatının yeniden çöküş sürecine girmesinin birçok nedeni olduğunu, buna sessiz kalınmaması gerektiğini dile getiren aydınlar var. Kürt yazarlar ve aydınlar Kürt edebiyatının neden gelişemediğinin sebeplerini açıklarken; asimilasyon sürecinin hala sürdüğünü işaret ediyorlar. Asimilasyonun önceki dönemlerde olduğu gibi bir dili yasaklayarak ya da baskı kurarak gelişmediğini, farklı alanlarda basın vasıtasıyla sürdüğünü belirtiyorlar. Bu asimilasyon sürecini hızlandıran etkenlerin başında Kürtçe'den Türkçe'ye yapılan çevirilerin geldiğini iddia ediyorlar. Ve Mehmed Uzun gibi bir yazarın kitaplarının Türkçe yayınlandıktan sonra Türk tv programlarına davet edilmesinin de okuru Türkçe'ye yönelttiklerini ileri sürüyorlar. Dahası Kürt dilinin ve edebiyatının okurunu- yazarını yaratmadan, en az on yıl Kürtçe'den başka dillere çeviri yapılmaması savunuyorlar. Aydınlar Kürt edebiyatını gerileten diğer nedenleri şöyle sıralıyorlar: Kürtçe yazabilen insanların Türkçe'yi tercih etmesi, yayınevlerinin her önüne gelen kitabı yayınlaması, yayıncıların Kürtçe konusunda izledikleri yanlış strateji; Kürtçe yazan yazarların profesyonel düşünceden uzak oluşu, gibi birçok sorun olduğunu belirtiyorlar. Aydınların ortaya attığı diğer bir iddia ise Kürtler tarafından Türkçe yayınlanan, ulusal ve yerel bazı yayın organlarının da Kürt dilini asimle ettiğiydi. Bazı aydın ve yazarlar Esmer adlı derginin de Kürt dilini asimle ettiği görüşünde. Derginin bütün Kürt çevreleriyle ilişkide olduğu ve Kürtlerle ilgili bütün haberleri Türkçe yayınladığı için Kürtçenin dışlanmasına neden olduğunu belirtiyorlar. Bütün bu etkenlerin Kürtçe'yi sistematik olarak yok eden en belirgin faktör olduğunu savunuyor Kürt aydın ve yazarlar.

Kürt siyasi hareketinin de Kürt edebiyatı ve dilinin gelişimini engellediği konusunda fikir beyan eden aydınlar var. Örneklersek; geçtiğimiz yıllarda açılan Kürtçe dil kurslarının, ilgisizlikten değil Kürt siyasi hareketi tarafından kapatıldığı iddia ediliyor. Kapatılma sebebinin ise; Türkiye'nin Avrupa'da bu dil kursları üzerinde politika yaptığı, gerçekte Kürtleri hiçe saydığı düşüncesi öne sürülmüş.

Aslında kitap raflarına bakıldığında yine 70-80 sayfalık Kürtçe öykü ya da romanlar var. Hem de aynı yazara ait yedi-sekiz kitabı aynı anda görmek mümkün. Tabii ki kaliteden söz etmek imkânsız. Halk hikâyeleri uyarlaması; başı sonu bir birini tamamlamayan roman ve öyküler fazlasıyla var. Kürtçe yazan, kendisine yazar unvanı veren bazı kişilerin ne yazık ki, kurgudan haberleri yok, tema diye bir şey bilmiyorlar, zaman mekan ilişkisi diye bir şey duymamışlardır büyük ihtimalle; dil hataları sonsuz; yarattıkları karakterler ise çok sıradan. En önemlisi de edebi bir dil yaratma çabası yok. Bu açıdan bakıldığında 90'lı yılların başına dönmüşüz, ancak bu kez pozitif değil de negatif bir gelişme söz konusu. Birçok Kürt aydını Kürtçe ve Kürt edebiyatının sorunun tamamen maddi olduğu düşüncesinde, birçoğu ise siyasi olduğu fikrinde. Sorunun maddi olduğunu düşünen aydın ve yazarlar Mehmed Uzun'un son kitabı Ruhun Gökkuşağı'nı Türkçe yazmasını örnek veriyorlar; sorunun siyasi olduğunu söyleyenler ise Kürtçe dil kurslarının Kürt örgütleri tarafından kapatıldığını ve asimilasyonunun hala sürdüğünü öne sürüyorlar.

SOĞUK VE SICAK HAYATLAR

otaftali@hotmail.com
Oktay Taftalı

KAÇAK FELSEFE

Doğum, canlı varlıklar açısından hayatın başlangıcı olarak tarif edilir. Başka bir yorumla, doğumu hayatın ve ölümün ön şartı olarak da anlayabiliriz. Doğumun gerçekleşmesi, toprağa düşen bir tohumun filiz vermesi için, bilinen ve bilinmeyen; sayısız iç ve dış şartların bir araya gelmesi gerekiyor. Yine, sayısız nicel ve nitel özellikler içeren bu şartlar arasında ısı, çok ilgi çekici bir şarttır. Güneşin ışınlarıyla ısınan toprak, tohum için adeta bir ana karnı işlevi görür. Yumurtanın da yaşayan bir organizmaya dönüşebilmesi için, düzenli ve belirli bir ısı gerekir. Bu ısıyı temin etmek amacıyla dişi kuluçkaya yatar. Kuluçka kavramı, düzenli ve istikrarlı bir ısıtma sürecine işaret ediyor. Tavuğu örnek aldığımızda: kuluçka süresinin sonunda yumurtadan çıkan civcivlerin, görece soğuğa karşı güçleninceye kadar, annenin kanatları altında ısıtıldığını görüyoruz. Veya civcivleri yine belli bir süre ampul ışığıyla ısıtarak sıcak tutmak, yetiştiricilerin başvurduğu bir yöntemdir.

Isı, kendi başına, salt fiziki bir değer olarak ele alındığında nicel anlam taşısa da, hayatın oluşumunu sağlayan belli ortamları belirlemesi nedeniyle, nitel bir özelliğe de sahiptir. Hele hele tin'sel bir ısı; manevi bir sıcaklık, başlı başına bir niteliktir. Doğum, aynı zamanda dişi varlığın sahip olduğu ısı enerjisinin, fizik olarak ölçülemez birimlerde dışa vurduğu, harekete geçtiği bir dönemdir. Ve bu enerji bir kez harekete geçtikten sonra, dişinin en belirgin özelliği olarak hayata damgasını vuracaktır.

İNSANIN SICAK YURDU ANA KARNI

Memeli canlılarda ana karnı, evrensel ısının kaynağını oluşturan ve onu sunan bir hayat ortamıdır. İnsanoğlu varoluşunun ilk sıcaklığını, bir kez daha tekrarı mümkün olmayan bir süreyle ana karnında yaşar. Ana karnı, karanlığı ve sıcağı hayat verici bir biçimde bağdaştırabilen tek ortamdır. Mekan olarak ana karnından, yani evrensel ısının **kaynağından** uzaklaştıkça, karanlık evren giderek soğur ve soğuk insanı yalnızlaştıran bir etkiye yol açar.

İnsanoğlu doğumundan hemen sonra, bütün bir hayat boyu, bir daha asla dönme imkanı olmayan ana karnının sıcaklığını arayarak ömrünü geçirecektir. Bu **tin'sel** sıcaklığın yapay ortamlarda birebir niteliklerle taklit edilmesi ise imkansızdır. Gerek yavrunun, gerekse annenin, hayatları boyunca en yüksek mutluluğu ve huzuru yakaladıkları dönemdir bu. Doğumdan sonra yavru, dış dünyanın soğuğuna direnebileceği güne kadar, yine anası tarafından kucakta barındırılır. Gerek ana karnı, gerekse ana kucağı, yaşamın sürdürülmesi için temin ettikleri maddi ve manevi ısının yanısıra, dışarıya karşı güçlü bir güvenlik imkanı da içerirler. Üstelik, güvenlik sıcak bir duygudur. Güvenlik o kadar sıcaktır ki, yetişkin insanların, hatta kitlelerin bile, özgürlük yerine güvenliği yeğlediklerine sıkça tanık oluruz. (Modern yüzyıllarda faşizmin şaşırtıcı bir kolaylıkla iktidar olabilmesi, bu büyük insani duygunun istismar edilmesiyle, açıklanabilir.) Yavru için doğumdan sonra bir derece soğuyan hayat, kucaktan indiği an bir derece daha soğuyacaktır. Emekleme süresince, sağa sola seğirten insan yavrusu aslında sıcağı aramaktadır. Bu süre boyunca, annenin elini her tutuş, sıcağı yakalamanın sevinci olarak yavrunun yüzüne yansır. Yavaş yavaş ayakları üzerinde durmaya başlamasıyla, annenin elini bıraktığı anda ilk yere yıkılışı, soğuk dünyanın insanda yol açtığı ilk sarsıntıdır. Dünya soğudukça, güvenlik de azalmaktadır.

SOĞUK DÜNYANIN SAVAŞÇISI BABA

Burası tartışmalıdır belki ama, tabiatın veya toplumsal iş bölümünün gereği olarak baba, günün çoğu zamanını yuvanın dışında geçirir. Dolayısıyla o, mecburen yavruya uzak düşer. Yavru, babasından da çok şey öğrenir, lakin onu asıl **eğiten** annedir. Eğitimin kutsal bir uğraşı olarak algılanmasında, hayat imkanı olan ısıya annenin kaynaklık etmesini gerekçe gösterebiliriz. Bu nedenle eğitimcilik erkekten çok kadına yakışan bir meslek ve uğraşıdır. Bir talihsizlik nedeniyle, anne eğitiminden mahrum kalan insanlar, soğuk dünya karşısında daha korunaksızdırlar. Soğuğun onların hayatlarındaki acı etkisi, masallara, romanlara konu olmuştur.

Günün önemli bir bölümünü soğuk dünya şartları içinde geçirmesi, babayı savaşçı ve otoriter kılmıştır. Ancak baba da, kendi doğumundan itibaren sıcağa özlem duyan bir varlıktır. Bu nedenle yuvanın ısıtılması için gerekli imkanları soğuk dünyadan temin ederek, ısıya olan tutku ve gereksinimini gidermeye çalışır. Ancak temin edilen bu imkanlar sayesinde yuvayı ısıtan, yine annedir. Dilimizdeki "ana kucağı, baba ocağı" deyişini, bu durumu açıklayan bir ifade olarak anlayabiliriz.

Babanın savaşçı ve otoriter niteliği onu soğuk dünyaya ait kılsa da, o fırsatını bulduğu an, içindeki ısı tutkusunun gereği olarak yuvanın yolunu tutar. Baba her ne kadar yetişkin olsa da, ana karnının ısısına duyduğu özlem yakıcıdır. Ancak, o süreci bir kez daha yaşamanın imkanı yoktur. Bu durumda babaya, kadın tarafından ısıtılan yuvanın güvenli sıcaklığına koşmak dışında bir seçenek kalmaz. (Gelin-kaynana çatışmasına dayalı ironi, burada ortaya çıkıyor.) Ana karnının ısısı, yuvanın sıcaklığıyla ikame edilmek zorundadır. Dolayısıyla "sıcak yuva" deyimi soba ve kaloriferle ısıtılan bir ortamdan daha öte anlamlar içerir. Yuvada soba yanmasa bile, güvence imkanı dolayısıyla sıcaklık hakimdir.

Soğuk dünyanın savaşçısı olmak, bizzat ben'in soğumasını içermek zorunda değildir. Gerek kadının, gerekse erkeğin 'ben' olarak soğuması, (bir anlamda donması) kadın erkek ve aile birlikteliğinin dağılmasıyla sonuçlanır. Her ne kadar modern dünyada ortamın soğuması, giderek bireylerin **donmasına** ve her türlü birlikteliğin kırılıp dağılmasına yol açı-

yorsa da, bunu insanın doğal eğilimi olarak anlamamak gerekiyor. Modern dünya derin dondurucudur. Ve insanın bu derin dondurucu içinde, bugüne kadar donarak, kırılıp, dağılmamak için gösterdiği çaba, övgüye değer. Fakat buna rağmen çevremizde gördüğümüz soğuk insanlar, ne yazık ki, modern dünyanın kurbanlarıdır. Ve modernize edilmiş ortamların insanları, derin dondurucu koşullarda, diğerlerine göre daha zor durumdadırlar.

Babanın an içinde sahip olduğu savaşçı güç ve otorite, kadından kaynaklanan ısı enerjisiyle sürekli beslenmediği takdirde, soğuk dünya karşısında kırılgan niteliktedir. Varoluşun sınırlarını oluşturan savaş, doğal afet, vb. durumlarda enerji kaynağından; ısıdan çeşitli nedenlerle yeterince beslenemeyen erkeklerin yenildiğine sıkça tanık oluruz. Saraybosna'dan Irak'a kadar, varlık yokluk sınırına itelenen toplumlarda, kadınların yırtıcı enerjisini açıkca gözlemlemek mümkündür. Kadının ısısı, toplumsal hayatı durma noktasından geriye çevirebilecek bir güce sahiptir. Sözü edilen sınır durumlarda ısının kaynağı dişi, olağanüstü bir direnç sergiler. Yavrulayan bir kısrak, gerek çevresindeki aygırlara, gerekse öteki tehditlere oranla amansız ve uzun soluklu bir yırtıcılığa sahiptir. Yavrulama sonucu ortaya çıkan enerji, kısrağın bundan sonraki bütün hayatını belirler. O artık ısıtan bir varlıktır.

Dişinin yaydığı ısının parçalayıcı bir enerjiye dönüşmesi, gelişigüzel durumlar için asla söz konusu değildir. Çünkü varoluşa yataklık eden ısı, yine ancak varoluşun tehlikede olduğu durumlarda parçalayıcı bir etki yaratarak, tehdidi saf dışı bırakır.

Bu bağlamda erkek, soğuk dünyadaki savaşçılığını, ana karnından itibaren kadından temin ettiği enerjiyle sürdürmektedir. Barışçıl annelerin, savaşçı erkek çocuklar doğurmasını ve yetiştirmesini, bu ilgi içersinde değerlendirmek mümkündür. Dolayısıyla, varoluş tehdit edilmediği sürece barışçı olan annelerin, erkek çocuklarını niçin savaştan alıkoyamadıklarını, şimdi bir nebze anlıyoruz.

SOĞUK DÜNYAYA ÜRKEK ADIMLAR

İnsanın tabiattan ve toplumdan edindiği her kazanım, tabiatın, toplumun ve bizzat kendi iradesinin bir karşı direnciyle işlem görür. Toprağın ve tabiatın direnci kırılmaksızın ürün almak imkansızdır. İnsan bir meyvayı kopartmak için ağacın dalına uzandığı anda, yerçekiminin direncini kırmak zorundadır. Eğilerek yerden toplanan mantarlar, belkemiğine ve zamanın direncine rağmen mümkün kılınan bir kazanımdır. Zaman, bizim bilincimizdeki bir soyutlama olduğu için, zamanın karşı direnci, kendi irademizin, kendi kendisine karşı direncidir. Bu direncin kırılması durumunu, yani insanın kendi iradesini yenmesini, **sabır ve sebat** erdemiyle ifade ediyoruz.

Toplumsal üretimden pay almak, çeşitli neden ve tutkularla kendi payının sınırlarını genişletmek isteyen öteki pay sahiplerinin direncine rağmen mümkündür. Direnç ve karşı direnç eylemini, günlük dilde hayat mücadelesi olarak tanımlıyoruz. Mücadelenin ve savaşın olduğu yerde ise, güvenlik azalır ve ortam alabildiğine soğur. Soğuk, insanı yalnızlaştırır demiştik. İşte hayat mücadelesi içinde birlik ve dayanışma arayışı, tıpkı penguenler gibi birbirine sarılıp, sokularak soğuğu yenme çabasından başka bir şey değildir.

Ayakları üzerine dikilerek yürümeye başlayan yavru insan, sıcaklığı aradığı; bunu dilediği an, annesinin boynuna, eline sarılır. Gel zaman git zaman, anne yavrunun elinden tutarak onu bir binanın önüne götürür ve elini bırakarak kapıdan içeri salar. Anne dışarda kalmıştır. Hümanist eğitimi esas alan dünyada, ilkokulun kapısından içeri salınan çocuk, dönüp arkasına baktığında artık annesinin elini, sıcaklık dilediği her an tutamayacağı sezgisiyle çoğu ağlamaklı olur. Bu durumda eğitimci, şarkı ve oyunlara kendi ısısını katarak yavruyu, sınıfı ısıtmaya çalışmalıdır. Evet yalnız bu nedenle, hiç değilse bütün ilkokul öğretmenleri kadın olmalıdır. Yavru büyüyüp, hümanizmin okullarında sınıfları geçitikçe, ortam da giderek soğumaktadır. Bütün okul türleri içinde lise, olabilecek en soğuk ortamdır. Lise koridorları, hele hele yatılıysa, yatakları ve yemekleri buz gibidir, ortam adeta kuzey kutbunu andırır. Hümanizmin lise sınıflarında bir saat, bir gün, bir sömestir, geçmek bilmeyen acı dolu bir ömür kadar uzundur. Bu nedenle, lise mezuniyeti için girilen toplu sınavlara (Bacalory / Abitur) **olgunlaşma** sınavları denilmiştir. Bu sınavlar, insan evladının, her basamakta giderek soğuyan bir eğitim sisteminin sonunda, bütünüyle soğuk modern hayata hazır olduğunun tescilidir. Aynı yaşlara denk gelen ve liseden **daha** soğuk tek ortam, çıraklık eğitiminin verildiği atölyeler ve iş yerleridir. Gerek atölyelerde, gerekse hümanizmin okullarında genel olarak gri ve boz renklerin hakim olması bir rastlantıdan çok, soğuğun sonucudur. Bunun tersini kanıtlamak için örnek gösterilen renkli atölye ve okullar, dünyanın hemen her yerinde sadece **örnek** olarak kalırlar.

Üniversitenin sıcak bir ortam olarak algılanması ise, üniversitenin gerçekten sıcak olduğundan kaynaklanmaz. Olgunlaşmış birey bir önceki aşamanın aşırı soğuğuna oranla, bu ortama daha dirençli ve bağışıklıdır. Yani görece bir yanılasma, üniversitenin sıcak algılanmasına yol açar. Ayrıca dünyanın hemen her ülkesinde, öncelikle erkeklere militer eğitim verilen ortamlarda, soğuk, hayat boyu unutulmayacak hatıraların oluşmasına yol açar. Bu hatıralar o kadar güçlüdür ki, asla hatıra olarak kalmaz, günler geceler boyu, dinleyenleri bile kendinden geçiren hikayelere dönüşürler. Gurbet, sürgün, hapishane gibi ortamlarda ise, soğuğun donma derecesinden bir önceki aşamasıyla karşılaşırız. Ana çocuk sağlığı ve doğum servisleri dışında bütün hastahaneler, tipi ve fırtınaya maruz kalınan yerlerdir. Varlık yokluk sınırının en belirgin ve yakın şekilde yaşandığı hastahaneleri ısıtmayı bugüne kadar kimse başaramamıştır. Hastahanelerde ısınmanın en iyi yolu doğum servisi koridorlarını ziyaret etmektir. Hatta insanın kendisinin sıhhi bir sorunu olmasa bile sadece ısınmak amacıyla uğrayabileceği en uygun yerlerden birisi doğum servisleridir. Isının, neşe, umut, heyecan ve coşku dolu biçimlerini buralarda yaşamak mümkündür.

Tam da bu noktada belki tuhaf gelecek ama, **modern dünyanın** inanç sistemi, kabristanları bile soğutmuştur. Oysa evimizin hemen arkasındaki Karaca Ahmet kabristanı, Divan Yolu'nda her gün önünden geçtiğimiz Sultan Hamit türbesi ve kabristanı asla soğuk değildir.

Bütün bir ömür boyunca, insan soğuğa karşı ne denli bağışıklık kazanırsa kazansın, sıcağa duyduğu gereksinim hiçbir şekilde azalmaz. Üstelik insan yetişkin bile olsa, sıcaklık duygusunun tehdit edildiği her anda, "anne" feryadını istem dışı haykırması, bir rastlantı değildir. "Anne" feryadı, soğuk dünyanın tehditleri karşısında, bir sıcaklık, bir güvence ve umut çağrısıdır. Anne artık hayatta olmasa bile...

"Goethe, Şeyh Galip'den

KAÇAK SÖYLEŞİ

Adnan Özer - Aslan Özdemir

Ara döneminde ENİS BATUR Ne yazıyor? Ne okuyor?

Orta Doğu Teknik Üniversitesi'ni bitirdikten sonra Paris'e gitti. Orada Edebiyata, özel olarak da şiire olan ilgisini kesmeksizin felsefe okudu. Şiirlerinin, edebiyat, sanat yazılarının yanısıra "Şiir ve ideoloji" adlı yapıtıyla dikkati çekti. Paris dönüşünde T.C. Kültür Bakanlığı'na danışman olarak atandığında 28 yaşındaydı. Ankara yıllarında "Yazı" edebiyat dergisini ve "Tan Şiir Şeçkisi"ni çıkardı. İstanbul'da bir süre gazetecilik yaptı. Bir daha da istanbul'dan ayrılmadı. 1980'lerin sonunda çıkardığı **Argos** ve **Gergedan** dergileri gerek içerikleri gerekse teknik ve sanatsal tasarımlarıyla modern dergiciliğimizin "şık" örnekleri arasındadır.

Son 25-30 yıldır Türkiye'de edebiyat denilince ilk akla gelen isimlerden biri olan Enis Batur'dan söz ediyoruz. Batur, edebiyatın her dalında, yazının hemen her türünde ürün verdi. Öyle bol ürün verdi ki edebiyat çevrelerinde, kimi de okurlar arasında "yaşamaya pek vakit ayıramadığı" yönünde söylentiler dolaşır durur. Buna yayınlamış olduğu sayısız dergi, sayısız kitap, düzenlediği sayısız etkinlikler, geniş çaplı sanat organizasyonları da eklenince söylenti söylenceye dönüştü.

Geçtiğimiz yıl basında da geniş yankı bulan bir "ayrılık" yaşadı Enis Batur. Kurduğu, kurumsallaştırıp markalaştırdığı Yapı Kredi Yayınları'ndaki genel yayın yönetmenliğinden beklenmedik bir şekilde ayrıldı, ayrılmak zorunda kaldı. Kimilerine göre bu ayrılış hükümet çevrelerinden verilen siyasi bir karar yol açmıştı, kimilerine göre de idari bir karar sonucu oluyordu.

Enis Batur ürettiklerinden çok konuşulan biri denilemez, aksine belki de üretimi kadar konuşulmuyor denilebilir. Tanınmışlığında paradoksal bir durum var gerçekten de. Kimbilir başka paradoksal durumlar da vardır, hayatında, tutkularında, görüşlerinde. Hele bir evine konuk olalım, söyleşelim...

Fotoğraflar: Sinan Göksel

bize daha yakın"

En sondan başlayalım; son etkinliğiniz nedir ya da en son hangi dosyadasınız?

Benim için böyle bir noktayı söylemek zor, çünkü ortalama yirmi beş otuz kadar kitap çıkarmaya çalışıyorum. Yani şu anda hangisinin üzerinde çalışıyorum diyebilmem bile güç çünkü aynı günün içinde birinden ötekine geçiyorum. Şöyle diyeyim, Yas** üzerine yazdığım bir kitap var bitmek üzere. Seksen dokuzdan bu yana ağır ağır ilerleyen bir kitabı artık foto finish'e doğru götürmeye çalışıyorum. Gövde üzerine bir kitap, o daha biraz önde diyelim.

Murcia'ya gidip, geldiniz mi? (İspanya'nın Murcia şehrinde ki Türk Kültür Haftası kastediliyor.)

Yok, gitmedim. Bu sene Kartegena'ya da gitmedim. Yani bu yurt dışı seferlere ilişkin bazı şeyler doğru benim kafamda. Bazı davetlere olumlu cevap vermedim, çünkü manasız buluyorum, yani turistik gezi gibi geçiyor bazıları. Bunun için de İspanya'ya gitmek için bir neden yok çünkü kitaplarım İspanyolca'ya çevrilmedi.

İspanyolca'ya çevrildi, yeni oldu bu, Prof. Ertuğrul Önalp 23 şiirinizin çevirisini yaptı. Ertuğrul Bey benim dostum olduğu için biliyorum.

Öyle mi? Benim hiç haberim olmadı. Dolayısıyla o zamanda, bir hayalet gibi oraya gitmek bana garip geliyor. Eseri olmayan bir yazar karşısındakilere ne anlatacak? Niçin orada bulunacak? Bu türden şeyler belirmeye başladı kafamda, ama bilseydim çevrilmiş olduğunu, Kartagena'ya giderdim en azından!? Murcia'dan son dakikada vazgeçtim. Evet, Andora'ya gidiyorum, Ağustos'ta. O da yarı yarıya İspanya sayılır.

Ondaki, sizin tasvip ettiğiniz bir toplantı mı oluyor?

Evet, oradaki yaz üniversitesinin düzenlediği ve yirmi iki yıldır yapılan bir şey. İçeriği dolu bir etkinlik, her sene belli bir tema etrafında kuruluyor. **Bu seneki tema da, Avrupa'nın yirminci yüzyıldaki görkemi ve sefaleti."** Eh, işte İstanbul kutbundan da benim, bu görkeme ve sefalete bakmamı talep ettiler. Yani iki, üç ay çalışıp, uzun bir metin yazmam gerekiyor. O metnin dışında da birkaç tartışmaya katılmam gerekiyor. **Şimdi, böyle bir şeyi ciddi bir etkinlik olarak görüyorum. Öbür türlü, böyle yarı yarıya, seyyah yazar ya da tüccar yazar, tüccar terzi gibi konumuna düşülecek etkinlikler beni rahatsız eder.**

Evet, bu da başkalarının kulağına küpe olsun, diyelim.

Tabii ilk başlarda insan anlamıyor, ayırt etmeyi öğrenemiyor, bir kere. Çağırılıp, gittiğim bir yerde, iyisiyle kötüsünü gidince anlıyorsun. Davet geldiğinde bakıyorum, görünüyor, yani çağırılan insanlardan, mesela Saraybosna'dan, çok olmadı, işte bir iki ay önce, iyi bir kadroydu. Jorge Semprun vardı, Alberto Manguel vardı, Kübalı yazarlar vardı. Epey bir grup vardı ve doğru, iyi tartışmalar oldu. Ha, o zaman bir anlamı var.

Şairler gezmeyi sever. Bu cazip gelmiyor mu size?

Ben zaten geziyorum Adnan, yani kendi bağımsız gezilerimi de yaptığım için vesiledir hesabına gitmek istemiyorum.

Ha, ha anladım.

Ama işte etkinlik iyi ise, bunun ucuna ve arkasına ben kendi şeylerimi de ekliyorum. İşte geçen yıl Parma şiir festivaline gittim. İlkiydi zaten. Çok iyi geçti, yine iyi bir kadro vardı. İşte Derec Walcott vardı, Yves Bonnevoy vardı. İyi bir kadroydu. Ondan sonra Toscana'ya geçtim. Yani oradan bağımsız olarak tatilimizi uzattık, Sienna'ya gittik, Roma'ya geçtik arkadan da, vesaire. Gezi tatminimi de hallediyorum arada bir.

Şunu diyebilir miyiz, Enis Batur Avrupa'nın önde gelen yazarları ve düşünce adamlarını tanıyor bizzat. Yani en azından bir kısmını...

Eh tabii, usul usul böyle bir tanışma ağı oluşmaya başladı. Bazılarıyla aramızda dostluk başladı. Yazışıyoruz, görüşüyoruz. Türkiye'ye geldiklerinde beni arıyorlar, ben gittiğimde onları arıyorum. Yani belli böyle bir çember zaman içinde oluştu.

Peki nasıl bakıyorlar? Avrupa Birliğini sormayacağım, tabii ki...

Zaten o konulara çok girmiyorlar.

Şimdi, Avrupalı yayıncı da sanki böyle başını biraz bizim bu tarafa çevirdi gibi.

Öyle.

Türk Edebiyatına çevirdi gibi.

Evet. Benim gözlemlediğim kadarıyla, Türk Edebiyatının bir sorunu var, çevirmen sorunu var.

Bu çevirmen sorunu çok ciddi boyutta mı?

Öyle, çünkü talep var, yani yayınlamak istiyor adamlar. Bir sürü yazarı yayınlamak istiyorlar. Şiir konusunda tabii yayıncıların ticari sıkıntıları var, dünyanın her yerinde. Ama şöyle bir bakış açısı ile ben hiç karşılaşmadım, yani şimdi Türk şairinin sırası mı? gibi. Hayır, tam tersine onlara son derece önemli görünüyor, ilginç görünüyor, yani bizim şiirimize kapalı olduklarını gösteren hiç bir ipucuyla karşılaşmadım. Ama ticari tarafını düşünüyorlardır, ister istemez. Yani, diyelim ki bir İngiliz yayınevi... İngilizler epeyi yayın yapıyor, adalı olmalarının getirdiği bir şey. Fransız, Alman, İtalyan peki de daha ötesine pek cesaret edemiyorlar ya da artık çok banko sayılabilecek isimleri...

Ya da eski sömürgelerindeki yazarları.

Tabii, tabii onları kullanmayı tercih ediyor ama genelinde Türk edebiyatına karşı hiçbir önyargı gözüme çarpmadı. Tam tersine çok talep var. Çevrilen her kitap neredeyse basılıyor diyebilirim.

Siz kurucu ve yapıcı bir edebiyatçısınız. Biraz imgesel oldu, daha doğrusu genel anlamda edebiyatın danışmanısınız. Genel anlamda edebiyatın, işte yerli edebiyatın olsun, genel anlamda olsun... Bu işler biraz daha kurumsallaşamaz mı? Yani hazır böyle bir ilgi varken, önyargılarda yokken, bir kurum kurulamaz mı? Dışarıda olduğu gibi, yani teşvikler daha düzgün yapılsın. Bir komisyon oluşturulamaz mı?

Bunlar yapılabilir tabii ama Türkiye daha el yordamı ile bu işleri yürütüyor, çok da az destek örneği ile karşı karşıyayız, işte **Kültür Bakanlığı bir girişim başlattı, ne kadar kalıcı henüz bilmiyoruz. Bu bir dönemin refleksi mi, yoksa hükümetler değişse de sürecek mi? Bir**

Benim gözlemlediğim kadarıyla, Türk Edebiyatının bir çevirmen sorunu var. Talep var, bir sürü yazarı yayınlamak istiyorlar. Bizim şiirimize kapalı olduklarını gösteren hiç bir ip ucuyla karşılaşmadım.

kere bu çok önemli. Karşı taraf bunu anlamak istiyor, bir siyasi iktidarın tasarrufundan ibaret mi, yoksa bir ülke kararı mı? Bunu yerleştirmemiz gerekiyor bence. Japonlar yaptılar bunu. Japon edebiyatının dünya dillerine açılabilmesi için çok ciddi destek yaptılar.

Devlet politikası olarak...

Tabii, tabii... Çok önemli bir seferberlik girişimini başlattılar ve bu işin başına da gerçekten işi anlayan kişileri getirdiler. Yani siyasi tercihler, şunlar bunlar fazla rol oynamadı. O zaman da, birden bire, **Japon edebiyatının Batı'da çok büyük bir sıçrama yaptığını gördük. İşte Türkiye'de de buna benzer girişimler lazım.** Bir de, yurt dışı modellerine biraz bakarsak, bu Avrupa Birliği sevdası da sürüyor, yerel yönetimlerin çok büyük desteği var. Maddi destekleri çok yüksek sanatın, yaratıcılığın bütün alanlarına var. Yayın alanına çok büyük destekleri var. Dönüp baktığımız zaman yayınlanan üç kitaptan ikisi üzerinde şu belediyenin ya da bu yerel yönetimin desteğiyle çevirisi yapılmıştır ibaresi var. Şimdi bu anlamda biz olanakları olamayan bir ülke değiliz. Olanakları nasıl kullanacağımızı bilmiyoruz. Bunlar bir biçimde doğru organize edilebilirse, Türk Edebiyatının farklı dillerde yaygınlık kazanması kolaylaşır.

Evet, biraz kanonik (ölçütlere dayalı) olmasında yarar bulur musunuz, bu çeviri faaliyetinin?

Hayır. Şundan hayır, her ülkenin edebiyatının, kendi iç değer sistemi, evrensel değer sistemiyle çakışmıyor. Öyle örnekler var ki, mesela Yunan şiirine bakıyoruz, işte Kavafis değil belki, ama sonrakiler, Seferis, Elitis, Ritsos, Skeriyanos'un çok önemli üç şair olduğunu söylüyoruz. Onlar için çok önemli. Belki onların yollarını açmış bir şair Skeriyanos. Bizdeki Yahya Kemal'in girişimine benzer bir şey. Bizde Skeriyanos çevrilmiyor ya da çevrildiği zaman da çok fazla bir şey vermiyor. Yunanca'daki serüveni önemli onun, yani başka dillerde de Yunan şiirini en iyi temsil edecek örneklerden biri olmuyor. Bizim için de bu geçerli, bizim, **Türkiye'de Edebiyatımızın içinde kendi gelişmemiz açısından, çok önemli olan bazı yazarlar yurt dışında aynı önemi taşımazlar.** Sait Faik iyi bir örnek, Sait Faik'in bizim edebiyatımızdaki yeri tartışılmaz.

Sait Faik çevrildi yabancı dillere ve bizim atfettiğimiz önemle orantılı bir önem verilmedi ona oralarda. Amerika'da çıktı, Fransa'da çıktı, Almanya'da çıktı. Pek önemsemediler. Sait Faik'in ellili yıllarda yazdığı hikâyeler, Çehov'un bin sekiz yüz doksanlarda yazdığı hikâyelerin parametrelerine yakın. Yani bir anakronik olma durumu doğuyor. Onların gözünde gecikmiş, sonradan gelmiş bir hikâyeci bu.

Doğru.

Sait Faik çevrildi yabancı dillere ve bizim atfettiğimiz önemle orantılı bir önem verilmedi ona oralarda.

Bu deney yaşandı yani?

Yaşandı. Amerika'da çıktı, Fransa'da çıktı, Almanya'da çıktı. Pek önemsemediler, çünkü biraz şundan; Sait Faik'in ellili yıllarda yazdığı hikâyeler, Çehov'un bin sekiz yüz doksanlarda yazdığı hikâyelerin parametrelerine yakın. Yani bir anakronik olma durumu doğuyor. Onların gözünde gecikmiş, sonradan gelmiş bir hikâyeci bu. Bizim edebiyatımızdaki önemi ayrı. Onun için çeviri seçimi yaparken farklı bir takım ölçüler devreye giriyor. Tabii, bunların içinde ticaret de rol oynuyor. Onu da kabul etmek lazım; eş, dost ilişkileri rol oynuyor.

Bazı özentili konular, içerik...

Tabii, tabii. Kimisi cinsellik nedeniyle seçiliyor, kimisi etnik özellikleri nedeniyle seçiliyor. Bunlar da rol oynuyor. Bu kaçınılmaz bir şey. Biz tersini mi yapıyoruz? Türkiye'de yabancı dillerden çeviri yaptığımız zaman kullanılan tercihler neye dayanıyor? Yalnızca edebi değere dayandığını hiç söyleyemem.

Evet. Klasikler dışında biz de açık toplum edebiyatı tarzında davranıyoruz...

Biraz öyle, biraz ticari faktör göz önüne alınıyor, vesaire... Ben, mesela, dikkat ediyorum, yirminci yüzyılın ikinci yarısının

bir sürü güçlü romancısı, şair hiç demiyorum, şair zor iş, güçlü romancısı, Türkçe'ye çevrilmiyor. Neden çevrilmiyor? Birincisi, çok zor çeviriler bunlar genelde. Çeviri açısından sorun yaratacak. İkincisi, yayınlandığında ticari olarak da yayınevini tatmin edecek bir sonuç alamayacaklar, çünkü zor okunacak metinler. Hem zor çevrilecek, hem zor okunacak.

Siz yayıncılık döneminde bunu yaşadınız.

Yaşadım. Ben çevirtmeyi başaramadım. Yani genelde çevirmenlerin kaçtığını gördüm.

Büyülü Dağ var galiba, benim bildiğim.

Doktor Faustus var, Thomas Mann'ın, örneğin. Ama onlardan da çetin ceviz bir takım kitaplar var. İşte Arno Schmith, Alman Edebiyatının savaş sonrası en önemli yazarı, ama çok çetin ceviz metinler. Joyce ayarında metinler. Hangi çevirmene versem, fellik fellik kaçıyor. Ha, çevirttik yayınladık, bu sefer okur kaçacak, büyük ihtimalle. Haydi, onu göze alıyorduk ama çevirmen kaçıyor. Kaçınca da yapacak bir şey kalmıyor.

Evet. Eskinin o çekirdek okuru da biraz dağıldı sanki değil mi?

Tabii, çekirdek okur vardı.

Çekirdek okur, illaki talep ederdi ve o çevrilirdi yani zar zor... Evet, bu güncelliği böylece geçelim. Enis Batur deyince ben, çevremdeki okurlardan şeyi aktarayım, ben de bir okur olarak buna katılıyorum; bir okuma yazma miti geliyor akla, yani şairliğin, entelektüel faaliyetinin yanı sıra tek başına sanki böyle bir efsane gibi bir şey var ortada. Bunun başlangıcı nedir? Geriye döndüğünüzde...

Valla işim efsane tarafını bilmem. Efsane olmaktan da korkarım, efsane olarak görülmekten de şunu söyleyebilirim, **yaşama biçimimi ya da var oluşumu kitap ekseni üzerine kurmuş biriyim.** Hayatım önemli bir bölümü okuyarak ve yazarak geçiyor. Okumayı da çok genel olarak kullanıyorum. İşte müziğe de, sinemaya da, resim sanatına da 'okumak' fiilini yöneltiyorum. Sonuçta devamlı ve bir okuma çabası içindeyim, anlama çabası içindeyim.

Onları da bir "dil" olarak mı görüyorsunuz?

Evet, tabii, tabii. Yani, sökülmesi gereken metinler gibi de bakıyorum. Şimdi bu durumda yirmi dört saatinin on dört, on beş saatini okumaya, yazmaya ayırıyorsa bir insan, onun hayatı bunun içinde geçiyor demektir. O açıdan da hani biraz verim efsanesi doğuyor. Çok kitap yazıyor, çok kitap okuyor gibi bir şey, ama zaten başka bir şey yapmıyor ki bu adam, bunlarla uğraşıyor, dolayısıyla...

Sadece okuma, yazma anlamında değil de prensipler itibariyle de, röportajlarınızda, yazılarınızda görüşlerinizi de prensiplerle ortaya koyunca da böyle bir şey çıkıyor yani onu da destekliyor. Sadece böyle bir şey, tabii ayrı bir boyut...

Evet, bütün bu öğeler yan yana geldiğinde, birleştiğinde bir toplam tablo çıkıyor ortaya. Dışarıdan nasıl göründüğünü çoğu zaman anlayamam, ya da Türkiye gibi bir ülkede bir insanın tek bir görünüşü zaten yoktur. Ben yaptıklarım, yazdıklarımla ilgili birbirine taban tabana zıt görüşlerle karşılaştım. Bunların bir kısmı kaleme de alındı, yayınlandı. Yani benim bir hiç olduğumu, anlam taşımadığımı düşünen insanlar da oldu. Bunları da ifade ettiler, yazdılar. Tersini söyleyenler de var...

(Aslan Özdemir) Bir de yayıncısınız, yayıncı kimliğiniz öne geçiyor bazen de. Bu profesyonel deformasyon üstüne bir tabir var, biliyorsunuz, bir eleştirmen demiş ki, editörün özgün eser yazması jinekologun aşk yapmasına benzer.

Doğru söylemiş de, jinekologların aşk yapmadığını düşünüyorsa bu eleştirmenimiz zaten işte o kapasitede bir yaklaşım getirmiş demektir. Jinekologlar aşk hayatlarını kapatmış insanlar mı oluyor? Şirin bir benzetme ama doğruluğu tartışılır. Sonuçta, kitap dediğimiz nesnenin farklı gerçekleşme şeyleri var. İşte, okunuyor, bir yandan yazılıyor, bir yandan yapılıyor. Bir takım adamlar bunların üçünü birden yapmaya kalkışabilirler. Dünyada da pek çok örneği var bunun.

Görev icabı kitap okumak var editör olarak, bir de vatandaş Enis Batur olarak okumak var...

Ben aslında belli bir lüksü kullandım, bunu itiraf etmek gerekir. Yani sonuçta benim öyle bir yayıncılık yapmama izin verildi. Bana bu sermaye desteğini sağlayan topluluk, gusto'nun, beyeninin işte belli bir politikanın egemen olacağı bir çizginin yaratılmasına engel olmadı. Yayın projesi üretmek çok kolay. Şu masaya otururum bir, bir buçuk saatin içinde büyük bir yayınevinin basacağı kitapların listesini çıkarabilirim. Bu bir işe yaramaz, önemli olan bu projeye birilerinin gerçekten sıcak bakmasıdır, bunun sonuçlarına bir biçimde inanmasıdır. Buradan kendisine manevi bir boyut çıkartacağını düşünmesidir ve bunu mümkün olduğu kadar sürekli kılmasıdır. Yayıncılıkla ilgili olarak Türkiye'nin en önemli sorunu budur. Yani bir takım işler başlar, maymun iştahlılık nedeniyle pek uzun sürmez ya da iyi hesaplanmamıştır. İşte Ipsen'in bir oyunu vardır, **Yapı Ustası Solmez** diye, onun metaforu beni çok etkilemiştir. Orada bir yapı söz konusu, inşa edilen. Usta temeli yükseklikle iyi orantılayamadığı için bina çöker. Projelerde bu çok önemli, yani nasıl bir boyut vereceğiz bir noktada bu işe diye ona göre bir temel kazılmalı. Temel yeterince bu işi kaldıramayacak bir boyutta ise, bina bir nokta da çöküverir, gider. Onun için de Türkiye'de birçok projenin başta iyi niyetlerle başladığını, çok çabuk da hüsran defteriyle birlikte kapandığını gördük. Ben de çok yaşadım bunu, başkaları da yaşadı hep gördük. Bizim beceremediğimiz bu işlerde kalıcılığı sağlamak.

Doğru; kalıcılık, kurumsallaşmak...

Burada da ne yazık ki sermayeler hep önemlidir. Ben bunu yirmi yıldır söylüyorum. Bozuluyorlar da bunu söylediğim için ama başka türlü bu işin olduğunu ben görmedim. Hiçbir yerde olmaz, Türkiye'de de olmaz. Birilerinin bu işe gönül koymaları, yatırım yapmaları tabii ki sonucunu da talep ederek, yani karşılığında ne bekliyorlarsa o bekledikleri şeyleri de isteyeceklerdir. Benimkisi, Yapı Kredi örneğinde iyi denk geldi. Projeye destek verenler bu işe soluklu baktılar. İlk bir iki yıl çok kolay geçmedi. Bunu söylemek gerekir.

Biz de soluğumuzu tutup bekledik doğrusu.

Haklı olarak bizim aydın ortamımızda da bir takım şüpheler vardı. Bu iş gelip geçici bir iş mi, kalıcı bir iş mi?

Son yılların en büyük yatırımıydı, diyebilir misin?

Büyüklüğü konusunda emin değilim, çünkü bence ondan daha büyük ama yanlış yatırımlar oldu. Başka bir banka daha fazla para harcadı mesela, biliyorum, ama harcadığı ile orantılı sonuç alamadı, çünkü işi yapma biçimini kıvamına getiremedi belki de. Çünkü burada şey çok önemli; sermayedar iş hayatını tanıyor olabilir ama bunun kendi başına ayrı, özel bir alan olduğunu da kabul etmelidir. Yani yayın dünyasında başka kurallar çalışır. Yayın dünyasının insanlarının değer sistemleri farklıdır. Dolayısıyla orada, benim param var, ben bu işi hallederim deyip, düşünmek doğru değildir. Paranı yatırırsın ama işi ehline bırakırsın. Ehillerine bırakırsın, bir ekip çalışmasıdır bu çünkü. Ve o ekip, gereği neyse onu yapmaya çalışır. Eğer yolda yanlış yapıyorsa ekibi değiştirirsin, o sorun değil. Ama işine karışmamak gerekir.

Yayıncılık bizde kültürün kamusu içinde kendini tarif etmekte biraz eksik kalıyor galiba..?

Sonuçta, baktığımız zaman sektör sancılı bir sektör. Kendi kurallarını, dinamiğini, yapısını halen oluşturabilmiş durumda değil. Nitelikli işçi sayısının bu kadar düşük olması, dağıtım ağının bu kadar zayıf olması, koskoca bir ülkeden söz ediyoruz, şöyle bir dönüp baktığımızda **Türkiye'nin majör şehirlerindeki kitapçı durumunun neredeyse sefil boyutlarda olduğu söylenebilir. Bursa gibi bir şehir, Konya gibi bir şehir, Erzurum gibi bir şehir, Diyarbakır gibi bir şehir;** o kapsamda, o büyüklükteki Avrupa şehirlerine baktığımız zaman bütün alt yapı gayet sağlam bir biçimde kurulmuş. Yirmi bin küsur satış noktasından söz ediliyor Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkelerde. Bizde bu rakam iniyor dört yüze, beş yüze.

Aslında sorunlar olmakla beraber, son yıllarda yayın hazırlığı (editöryel) anlamında, okur bazında iyi gelişmeler var.

Var, var.

Ama ortadaki sistem, dağıtım bir türlü onarılamadı. Acaba şeyden dolayı mı, sermaye için çekici mi gelmiyor?

Aslında değil, öyle düşünenler yanılıyorlar diye bakıyorum ben ve hep tatsız bir karşılaştırma yapıyorum. İşte, bulaşık deterjanı olabilir, benim buna hiçbir itirazım yok, çünkü ben bir mal üreteceğim ve bu malı satıp para kazanacağım. Benim buna hiçbir itirazım yok. Şu noktada iş değişiyor tabii, kitapla bu-

laşık deterjanı arasında çok ciddi bir fark var. Bunu bilmek gerekiyor. Yayıncı, gavurların **Publisher** dedikleri adam, sermayeyi yatırır, para kazanmak istesin, ben bu işten ciddi paralar kazanmak istiyorum desin. Ama ben bulaşık tozu yapacak olsaydım, kimyagerlerle çalışmayacak mıydım? Kitap yapacağım zaman da yayıncı ile, yani 'editör' ile çalışmak zorundayım. Ben onun işine karışmamalıyım. Doğru adamı bulmalıyım, doğru ekibi kurmaya çalışmalıyım. Ondan sonra onlar bildiklerini yaparlar, ben de onların ürettiklerinin en iyi biçimde nasıl dağılacağına, ulaşacağına, satılacağına eğilirim. Böyle bakıldığı zaman bu iş sahası normal bir düzenek haline gelebilir, çünkü Türkiye bir geçişin içinde. Amatör sayılabilecek bir yayıncılık döneminden sonra, çok uzun süren bir dönemden sonra profesyonel sayılabilecek bazı girişimler başladı ya da bazı dönüşümler oluştu. Mesela Adam yayıncılığın kuruluşu, bin dokuz yüz seksenlerde önemli bir atılımdı o.

Doğru, modern, modernleştirme yolunda bir girişimdi.

O arada başka yayınevleri buna ayak uydurdular. İşte İletişim yayınları kuruldu.

Eskiler biraz daha kendilerini yenilediler.

Evet, Remzi kitapevi gibi yayınevleri bazı değişiklikler geçirdiler, şudur, budur. Ama bütün bunlara paralel olması gereken

Birçok "satankitap" gereğinden fazla piyasaya hâkim olmaya başlıyor. Piyasanın kaldırmayacağı şeyler, belini kıracağı şeyler bunlar. Dünyada hiçbir ülke sadece çok satan kitaplar üstünden yaşamını sürdüremez.

atılımlarda zayıflık oldu. İşte, kitapçılık, satış noktası çok az.

Evet.

Tabii bütün bunların arasındaki kalemlerde de arızalar olduğunu görüyoruz. Tanıtım konusunda sorunlar yaşanıyor, reklâm konusunda sorunlar yaşanıyor. Ya az bütçe ayrılıyor, ya da ayrılan bütçe hep aynı noktalara odaklanıyor. Birçok "satankitap" gereğinden fazla piyasaya hâkim olmaya başlıyor. Piyasanın kaldırmayacağı şeyler, belini kıracağı şeyler bunlar. Dünyada hiçbir ülke sadece çok satan kitaplar üstünden yaşamını sürdüremez.

Edebi olanı raflarda biraz geriye itiyor bunlar.

O zaman seçenek azalıyor. Yani bütün bunlara çok dikkat edilmesi gerekiyor. Tabii, dağınık bir düzen var Türkiye'de. Belki yirmi yıl sonra bütün bunların çok uzağında bir noktaya varılmış olur.

"Çoksatan" dediniz de, esprili bir şey söyleyeceğim. Siz de çok satan yazarsınız. Ankara'da Beğendik mağazasında en çok satanlar listesindeydiniz.

Beni orada seven bir çalışan vardır o koymuştur listeye. Yoksa...

Kesinlikle öyle bir şey değil, sadece iyi bir satış noktasında, yayınevinin ismini söyleyeyim; Alkım. En çok satanlar arasında, özellikle sordum. Böyle bir durum var (Gülüşmeler). **Peki, bizim genç okurlar için soruyorum. İlk benim kütüphanem dediğiniz anı, hatırlıyor musunuz? Nasıl bir kütüphaneydi o? Neler vardı?**

İlk kütüphanem, kapaklı bir sıranın içinde oluştu, okul sırasının içinde oluştu. İlkokulda. Okuduğum okuldaki sıralar öyleydi. Kaldırılabilir kapaklar, belli bir derinliği var, içinde de, işte, nesnelerimizin bulunması gerekiyor, ders kitaplarımız duruyor. Yavaş yavaş yarı yarıya bir kütüphaneye dönmeye başladı, ilk aldığım kitaplarla birlikte, sonra, tabii sığmadı o kapaklı sıranın içine...

Ya sonra?

Sonrası Saint Joseph, okurken. İlk kitap okuma tutkusu da o dönemde başladı. Birkaç arkadaştık, zaten bizim sınıftan epey okur yazar çıktı. **Tuğrul Tanyol, Oğuz Demiralp** benim sınıf arkadaşımdı. Bir sene farkla **Aydın Uğur** bizlerleydi. **Eser Karataş** keza öyle. Okuyan, yazan bir gruptuk. Öyle başladı iş.

Sonra Boğaziçi...

Yok, ben ODTÜ'ye gittim.

Başa dönelim, neler vardı o sıranın içinde, hatırladığınız var mı?

Valla, ilk hatırladığım kitaplar aslında hocalarımın biraz bende okuma hevesinin daha fazla olduğunu görmesiyle seçilmiş kitaplardı belki. **Edgar Allen Poe** vardı, hatırlıyorum. **Cahit Tanyol**'un kütüphanesinden devşirdiğim, Tuğrul aracılığıyla önemli şeyler vardı. Bellice'yi ilk öyle okudum. Tuğrul'dan rica ettim babasının kütüphanesinden getirdi. Ansiklopedilerden keşfetmiştim. On dört on beş yaşındaydık anarşi gibi bir takım kavramlar, bir takım mistik şeyler gibi geliyordu bize. Bir takım metinler okuyup, aydınlanmaya çalışıyorduk. On altı yaşından sonra biraz daha bilinçli bir okurluk serüveni başladı diyebilirim.

(Aslan Özdemir) Türk yazarlar yok muydu?

Türk yazarlar daha geç, çünkü yabancı bir okulda okuyunca... Birçok insanın sorunu odur. **Cemal Süreya, Murat Belge için öyle bir yazı yazmıştı, yaklaşık olarak Orhan Kemal'i Baudelaire'den sonra okumuştur. Sonra bir gün bana dedi ki sen o yazımı, Murat Belge ile ilgili yazımı gördün mü? dedi. Yazı Papirüste çıkmıştı. Sen de biraz öylesin dedi. Yani normaldir, Türkiye'de yabancı okullarda okuyan çocukların biraz edebiyata meraklı olanları, bu meraklarını genelde onlara edebiyat dersini veren yabancı hocalardan alırlar.** O zaman da, işte, okutulan metinler neyse ilk karşılaşmalar onların çerçevesinde gelişir. Bizim Saint Joseph'de ufak bir şansımız vardı, Türk Edebiyatı hocamız **Sabri Altınel** idi. Güçlü bir şairdi, çok etkileyici bir kişiliği vardı. Derece olarak erken okumaya başladık **Edip Cansever**'i okuduğumda on altı, on yedi yaşındaydım. Karşılaştığımda hemen edebiyat dergilerini takip etmeye, diğer dergileri takip etmeye başladık.

Fenemenoloji gibi konulara ilgi ne zaman başladı?

Bana ailemin çizdiği bir tablo vardı, yani daha rasyonel bir meslek sahibi olmak, vesaire. Ekonomi okumam yönünde telkinlerde bulunuldu. Ya siyaset bilimi, ya ekonomi... Ben de ikilemdeydim, hatta üçlümdeydim. Yani, bir yandan siyasal bilgilere girmek ilgimi çekiyordu, mülkiyeye, bir yandan ODTÜ ilgimi çekiyordu. Bir yandan da edebiyat, sinema, vesaire vardı ama onların okulla bağlantısını çok görmüyordum. Hiçbir zaman mesela bir edebiyat fakültesine gitmek gibi bir fikrim olmadı. Bütün bu dolaşımın içinde, sonunda sınav sonuçlarından ODTÜ'de karar kıldık. ODTÜ'de okumaya başladığımda hemen düş kırıklığına uğradım. Bahtsız bir dönemdi 12 Mart'ın hemen arkasından girdim, hocaların çoğu çar çur oldu, gönderildi.

Yazık ki...

Yalçın Küçük benim ekonomi hocamdı ama bir sömestr dayandı, bir sömestr sonra attılar. Onun yerine onun gücünde olan biri gelmedi ve diğer hocalar konusunda da aynı oldu. Birden bire üniversiteden beklediğimi alamayacağımı anladım. Ondan da ötesi, Türkiye bana dar gelmeye başladı. Yani ulaşmak istediğim kaynaklara ulaşamıyordum ve işte birkaç arkadaş kendi aramızda konuşmaya başladık, burada yapamayacağız yurt dışına gitmemiz lazım diye. Bize ufuklar açılabilecek coğrafyaya gitmemiz lazım. Ve tabii Fransız okulundan

geldiğimi düşünerek, ilk avantajımı düşünerek, İngilizcem de vardı ama Fransızcam kadar iyi değildi, tercihimi o yönde kullanıp Paris'e gittim.

Ne yapmak istiyorsun o zaman? Ufuk neydi?

Ufuk aslında şuydu, kabaca dünya hizasına ulaşma çabasıydı, halen de öyle düşünüyorum. Yani bu New York olabilir, Berlin olabilir, Paris olabilir, Roma olabilir, Madrid olabilir. Kozmopolitliğin iç içe olduğu bir ortam olabilir. Ben Paris'e gittiğimde, yetmiş üç yılında bir sürü insan vardı Paris'te. Büyük insan vardı yani, Beckett Paris'te yaşıyordu, Cortazar Paris'te yaşıyordu. Yalnız Fransızlar değil, bir yığın yabancı da oradaydı. Onların o ortama getirdikleri çok önemli yenilikler var. Orada felsefe okumak; edebiyat okumam için bir neden yoktu, zaten okuyordum. Bir okulun bana verebileceği bir şey olduğunu düşünmedim. Buna karşılık, felsefe tabii belli bir disiplin gerektiriyordu, bir eğitim disiplini gerektiriyordu, keyifle okumadığım metinleri okumak zorunda kalacağım ortama da beni felsefe soktu. Okumak istemediğim bir takım adamları da ders zoruyla okuduk. O açıdan beslenmemde büyük faydası oldu.

Enis Batur hep standartlar peşinde koştu, çilesi bu.

Evet, bir bakıma hayat terazileme işlemi. Sonuçta bir takım ölçüler geliştirmek gerekiyor. Bu ölçüler öyle çok kolay ulaşılabilir şeyler değil. Bir yaşta doğru bellediğin, sonraki aşamada pek o kadar doğru görünmemeye başlıyor. Yani şüpheyle, iman yan yana gitmeli insanın zihninde. İnsan bir takım şeylere ister istemez bağlanıyor, bir takım görüşlere, kriterlere, ama onlardan da bir yandan da şüphe duymayı sürdürmek gerekiyor. İkilemi tartmak, doğru mu, değil mi diye bakmak, yanılmayı da arada göze almak.

Bir yandan da bundan dolayı eleştirildiğinizi düşünüyor musunuz?

Herhalde. Laf aramızda belli bir yaştan sonra eleştirilere fazla kulak asmadığımı söylemeliyim. Şu anlamda eleştirilere; Türkiye'deki kötü anlamıyla kullanılan eleştirilere, bir tür zedeleme,

Yalçın Küçük benim ekonomi hocamdı ama bir sömestr dayandı, bir sömestr sonra attılar. Onun yerine onun gücünde olan biri gelmedi ve diğer hocalar konusunda da aynı oldu. Birden bire üniversiteden beklediğimi alamayacağımı anladım.

kara çalma ya da ayağından aşağıya çekmek gibi etkinliklere de eleştiri adı veriliyorsa, onlara çok fazla kulak asmıyorum.

Biz de gündelik dilde de, "beni eleştirme" derler. "Beni kötüleme" anlamındadır, mantık olarak da bozmuşuz biz bunu.

Doğru, doğru. Yoksa hani adam gibi bir eleştiri olsa ne iyi olur.

Kritik anlamında...

Tabii, tabii. O eksik olduğu için de insan kendi kendine bunu bir yoldan edinmenin yolunu bulmalı. Yani, okur bunu ne kadar bilir, fark edebilir bir fikrim yok. Yazdıklarından ne kadar sızıyordur, ona ilişkin bir fikrim de yok, ama bunun kendi yaptıklarına bakış biçiminde de epey bir yeri olduğunu düşünüyorum; eleştirel düşüncenin. Kendi kendimi hırpalayan bir yanım var, yani yaptıklarıma böyle körü körüne zaaf duyan biri değilim, tam tersine sürekli gözden geçiriyorum kendimi. Bu doğru mu, bu uygun mu, bu tam yeterince istediğim şey mi?

Bir anlamda burada özgürlükçü bilgi veren bir nüfusunuz var (Kütüphaneyi işaret ediyor).

Kütüphanenin bu anlamda çok büyük bir yararı var. Ben kitaplarla çevrili bir adamım, masamda oturuyorum. Burada zaten bir yığın eleştirmenim var benim. Bir şey yapmaya kalktığımda hişt diye sesleniyor. Kalkıyorum, gidiyorum raftan çıkartıyorum, ne diyor acaba diye. Ona bir bakıyorum, ha diyorum, yanlış yapmaktayım şu anda. Adam beni uyardı diyorum. Onların bir kısmını böyle soyut dostlarım olarak görüyorum. Adorno oradan sesleniyor, öyle değil, diyor. Gel, bak bana diyor. Açıyorum, bakıyorum. Evet, aslında böyle de düşünülebilir, diyorum, bu diyalog çok önemli.

Çok genç yaşta şiir eleştiri yaptınız, bu nasıl başladı?

Şiir yazmak ile şiir okumak at başı giden bir iş. Şiir okuma; bir okumadan sonra düz okumadan, daha çapraşık bir okuma tarzına yöneldiğinde eleştirel çalışma başlamış demektir. Bunu

zaman zaman insan kâğıda da dökme ihtiyacını duyuyor. Tabii ne kadar kendi şiir anlayışını savunmak içindir, ne kadar kendi şiir değerlerini daha iyi yerli yerine oturtmak içindir, onu da düşünmek gerekiyor. Büyük bir idolde bunların payı var. Benim, işte, Ece Ayhan'ın şiiri üzerine çalışmaya başladığım dönemde tek hareket noktam vardı. Sevdiğim, saydığım bir şiir üzerine ne kadar söyleyeceğim söz var? O sorunun cevabını bir noktadan sonra anlamak istedim. İkincisi de ilk aşamada o büyülü sözü, Ece'nin şiirinde o **auranın** arkasından beni okur olarak kötü duruma düşüren bazı özellikler olduğunu kabul etmem, gördüğüm ama görmeyi uzun süre istemediğim bir şeydi. Çevremdekilere sormaya başladım. Ece'nin de şiirini büyük tutkuyla okuduğunu bildiğim İzzet Yasar gibi, Mustafa Irgat gibi arkadaşlarıma, anlıyor musun şu metni diye sordum. Baktım kem küm ediliyor, anlamak ne demek yani. Anlamak bir ölçü müdür? Şüphesiz şiir sadece anlamak fiilinle halledilecek bir yazı türü değil, ama bu kadar da anlamdan soyutlanarak da ilişki nereye kadar kurulabilir? Şiirde ben anlama çabasını daha fazla vermem gerektiğini düşündüm ve eleştirel bir çalışmaya bu nedenle giriştim. Sonuçta çalışma bu çalışma ve o buna şiirin izlerine daha fazla sokulma avantajını verdi.

Bir bütünlük. O Çalışma "Şiir ve İdeoloji" değil mi?

Evet, onunla eş zamanlıdır, Ece Ayhan üzerine yazdığım Tahta Troya çözümlemesi. Hemen hemen aynı yıllara 78, 79 gibi. Tabii "Şiir ve İdeoloji"de, şiirin toplumsal ortamdaki konumu, ideolojilerle bağlantısı, ve işte bunun etrafındaki sorunlar vardı. Daha, toplumsal bir zemin üzerinde meseleyi görme endişesi, çabasıydı diyelim. Ötekisi daha teknik bir düzeydeydi. Şiir hangi katmanlardan oluşuyor? Eğer bu loşsa, bu loşluğun içinde ben nasıl görmeye alıştırabilirim gözlerimi kaygısı. Farklı farklı okuma alışkanlıklarını bir araya getiren uğraşlardı. Sonuçta orada edindiklerim belki kendi şiir yazma deneyimimi de zenginleştirmiştir diye düşünüyorum.

(Aslan Özdemir) Oradan sonra bir artış var mı? Şiir yazmakta. Siz daha iyi bilirsiniz.

Şöyle bir değişimden bahsedebiliriz. Tabii ben, yurt dışında yaşadığım dönemlerde yazdığım şiirlerde, Türkçenin uzağında olmuş olmamın avantajlarını ve dezavantajlarını gördüğümü fark ettim sonradan. Yani bir avantajı vardı, işte daha mesafeli bir ilişki kurabiliyordum dilde. Başka bir dilin içinde yaşıyordum. Ama bir yandan da bu dezavantaja dönüşüyordu, günde-

lik dilin beni yıkamasından yoksun kalmıştım. **Sabahleyin uyanınca insanın birine günaydın demesi başka bir şey, "bonjour" demesi başka bir şeydi. Bir noktadan sonra endişeler başladı bende. Nedim Gürsel de o sırada Paris'teydi, konuşuyorduk. Bana, Sen dönmeye niyetlisin galiba dedi. Evet dedim. Niye? dedi. Çünkü, dedim, sabahleyin kalktığımda zeytin kelimesini hatırlayamıyorsam, bu iş sakata binmeye başlamış** (Gülüşme). Basit bir kelime sonuçta, karmaşık bir kelimeden söz etmiyoruz. İşte başka bir şeye yol açıyor. O bakımdan, Türkiye'ye dönüşümden sonra Türkçe'yle yaşadığım maceranın bir başka safhası başladı tabii. Bu, yazdıklarıma hızla yansımış. Aslında bunu görüyorum fakat az önce değindiğimiz şiir okuma teknikleri, vesairelerle yürüyordu. Hepsi bir arada yeni bir bakış açısının oluşmasını sağladı diye bakıyorum.

(Aslan Özdemir) Bir şey merak ediyorum. Çağdaş Türk şiiri yok, deniyor.

Çağdaş Türk şiiri yok mu?

İsmet Özel, öyle diyor.

Ha, İsmet Özel der. Bakmayın siz İsmet Özel demiştir. Geçen gece Hilmi Yavuz'u izledim televizyonda, siz gördünüz mü, bilmiyorum, Sky Türk'de bir konuşması vardı, uzun bir konuşma. "Günümüz Türk şirininin dünya şiirindeki yeri nedir?" diye sordular. Başkasından da duyduğum bir şeyi söyledi Hilmi Yavuz. Türk şiiri güçlü bir şiir, bu önem yeterince fark edilmemektedir. Hatta pek çok yabancı dilin şiirinden daha üstün bir şiirdir... Biraz kendine menkul bir övgü olarak değerlendiriyorum bunu ben. Yani şu açıdan, dediğim gibi, her şeye rağmen bir dilin şiiri başka dillerde de ilgi toplamalıdır, okunmalıdır. Biz bütün dilleri bilmediğimize göre. Ben Rusça bilmiyorum, Fransızca ya da İngilizceden okuyorum, dolayısıyla bir şiirin farklı dillere çevrilmesi gerekir. Çevrilmesi için de onun öneminin daha objektife yakın bir biçimde tartılması gerekir. Bunun objektifine biraz uzağız. Kendi şiirimize aslan muamelesi yapıyoruz bence, ya da

Ha, İsmet Özel çağdaş Türk şiiri yok der. Bakmayın siz İsmet Özel demiştir. Geçen gece Hilmi Yavuz'u izledim televizyonda, siz gördünüz mü, bilmiyorum, Sky Türk'de bir konuşması vardı, uzun bir konuşma. "Günümüz Türk şirininin dünya şiirindeki yeri nedir?" diye sordular. Başkasından da duyduğum bir şeyi söyledi Hilmi Yavuz. Türk şiiri güçlü bir şiir, bu önem yeterince fark edilmemektedir. Hatta pek çok yabancı dilin şiirinden daha üstün bir şiirdir... Biraz kendine menkul bir övgü olarak değerlendiriyorum bunu ben. Yani şu açıdan, dediğim gibi, her şeye rağmen bir dilin şiiri başka dillerde de ilgi toplamalıdır, okunmalıdır.

İsmet Özel'in yaptığı gibi köpek muamelesi yapıyoruz. İkisi de aşırı bunların, daha tartımlı olması gerekiyor.

Ama geçmişte de en iyi ihraç maddemiz şiirimizdir dedi.

Demiştir. Yani İsmet, dönem dönem... Evet, çıkışları seven birisidir o. Bu çıkışlarla zaman zaman ilgi de toplamıştır, düşündürmüştür de aynı zamanda. O açıdan bir zararı yok bence söylediklerinin, ama işi sonuca doğru yaklaştıracak olursak, ben dünya şiirini izlemeye çalışan biriyim. Türk şiirini tabii ki daha iyi izlediğimi söyleyebilirim. Baktığım zaman, bizim, evet, iyi bir şiirimiz var.

Bizim modern şiirimiz açısından söylemek istediğim bazı şeyler var; handikaplı geçmişimiz olduğunu da kabul etmemiz lazım. Mesela Tuğrul Tanyol'un bir lafı var, "Ben Baki'yi Fransızcadan okuyunca önemli bir şair olduğunu anladım" diyor. Neden? Çünkü Baki'yi Osmanlıca'dan okuyamıyor. Bunu idrak etmemiz gerekir. Türkiye'de Osmanlıcası gelişkin şairimiz çok azdır. Çok gelişkinden kastım, Türkçe okuduğu gibi Osmanlıca metni okuyabilecek kadar demek istiyorum. Öğrenmeliydik, hâlâ öğrenmeliyiz, ama öğrenmiyoruz, o ayrı bir konu.

Mesela liselerde seçmeli ders olarak konulabilir mi?

Seçmeliden de öte, ben zorunlu bir ders olması gerektiğini düşünüyorum. Geçmişimiz olduğu için.

Batı'da Eski Yunan, Latince nasıl öğreniyorlarsa...

Tabii, ayrı bir konu ve bence çok önemli bir konu. Ama şöyle bir bakalım, bizim çok önemli şiirimizin arkasında bir Goethe var mı? Goethe'miz var mı, bizim? Bu şiirin arkasında bir Newton, bir Dante, bir Baudelaire var mı?

Rimbaud var mı peki?

Rimbaud var mı? Yani yirminci yüzyılda şiir yazan bir adamın, kendi on dokuzuncu yüzyılına baktığı zaman tutunacağı dal nedir? **Tevfik Fikret'e mi tutunacağız? Cenap Şahabettin'e mi tutunacağız? Ne kadar bize kol çıkabilir bu şiirler?** Tabii ki bir tür sorumluluk var, bir tür kaçınılmazlık var. Kendi geleneğimiz diye dönüp onları okumaya çalışıyoruz. Ama gerçek beslenme kaynaklarımız oldukları söylenemez. Böyle bir handikap Modern Türk şiirini biraz sıkıntıya sokmuştur. Bizim yirminci yüzyılımızda modern şiirimizin başlangıç noktasında olan iki büyük şairimiz, **Yahya Kemal ve Ahmet Haşim, onlar on dokuzuncu yüzyılın parametreleriyle şiir yazmış şairlerdir.** Yirminci yüzyılda bir önceki yüzyılın parametreleriyle yazmışlardır. **Orhan Veli** otuz yıllık bir gecikme ile gerçek üstücülüğün bazı verilerini kullanmıştır.

Şeyh Galip mesela, çağın ilerisindeydi derler.

Derler ama işte bunlar bizim basmakalıp şeylerimiz olmaya başlıyor bir raddeden sonra. Şeyh Galib'i biz ne kadar okuyoruz ya da okuduğumuzdan bugün ne kadar beslenebilecek durumdayız. O kendi çerçevesi, kendi bağlamı içinde oluşmuş bir şiir ki. Bambaşka bir bağlamda bize ne kadar yardımcı olabilir?

Goethe, dönüp baktığımızda o Şeyh Galip'den bize daha yakın olabilir. Bunları söylemekten korkuyoruz ama... Metinleri önümüze koyduğumuz zaman iş değişecektir. Tabii ki milliyetçilik, benzeri bir takım faktörler devreye giriyor. Benim şairim, benim geleneğim, vesaire diye çok fazla sarılıyoruz. Bunlara da dikkat etmek gerekiyor ama dönüp bakıldığında ben Türk şirininin yirminci yüzyılda çok özgün isimler çıkardığını düşünüyorum. İşte Asaf Halet Çelebi gibi, Behçet Necatigil gibi, Turgut Uyar gibi...

Ece Ayhan...

Ece Ayhan gibi, Oktay Rıfat gibi. Bunların gerçekten çok özgün isimler olduklarını düşünüyorum. Gülten Akın da var. Bu isimler bugün şiir yazan insanlar için yabana atılmayacak bir takım başvuru noktaları, çıkış kapılarıdır. Öyle bakabiliriz ama son yirmi, yirmi beş yıl içinde durum çok parlak değil tabii. Ölçüleri şuradan alabiliriz. Dönüp baktığımız zaman, altmışlı, yetmişli yılların önemli şiir kitaplarının adlarını sıralarız. Ancak ben, sözgelimi son on yıl içinden kitap ismi vermekte zorlanıyorum. 1992'de, 1998'de çıkmış kitap isimlerinin çoğunu hatırlayamıyoruz, çünkü o kitaplar, kitap olarak bile yeterince olgun bir biçimde oluşturulamamıştı. Bir takım şairlerin isimleri var, ama kitapların isimlerini hatırlamakta zorluk çekiyoruz. Bunlar göstergedir. Yani o şiir dilinin yeterince oldun bir biçimde, özgür bir biçimde oluşmadığının işaretleridir.

Yeni bir kuşak nitelemesi de yok, belki biraz ondan.

Belki de. Biz çok alıştık, şu kuşak geldi, şu kuşak gitti falan diye. Birinci yeni, ikinci yeni, şucu, bucu vesaire... Dünyada da artık böyle atılımlar yok, şiirsel serüvenler özel bir takım serüvenler olarak ortaya çıkıyor.

Akademiya için ne diyeceksiniz. Akedemiya ne yapıyor? ne yapmalı..?

Şimdi, ben hocalık yaptım, Galatasaray Üniversitesinde. Bunun tehlikeleri olduğunu gördüm. Zaten şüphelendiğim bir şeydi. Yani benim ustam **Bilge Karasu** idi, bilirsin. Bilge, üniversitede ders vermeye başladıktan sonra hocalık onu biraz fazla engellemeye başladı. Sen bu işe çok düştün artık, kitaplarını savsaklıyorsun diyordum. Tabii bire bir temas bir noktadan sonra büyüleyici bir boyuta oturuyor. İnsan sonuçlarını sıcağı sıcağına görebildiği için, gencecik insanları yönlendirdiğini, şudur budur, gördüğü için cazip gelebiliyor. Ama bir yandan da çok enerji ve emek çeken bir şey yani insan içinin yavaş yavaş boşaldığını hissediyor. Eğer dersini laf ola beri gele diye yapmıyorsan. Ben derslerim için çok hazırlanırdım. Çok çalışıyordum, hiçbir öğrencim bu kadar çalışmıyordu. İşin ana yükü bana düşüyordu. Bir noktadan sonra frene bastım beş, altı yıldan sonra frene bastım. Baktım benden çok fazla çekecek bu iş. Şimdilik iyi. Ara diye bakıyorum ama, onun dışında üniversitelerin ortamına müdahale etmek için bir takım şeyler yapmaya çalıştım.

Şu saydığınız isimler mesela, onlar üniversitelerde yok. Eğer bunlar iyi yerlere oturtulmuş olsalardı, en azından özellikleri içinde, yeni kuşaklar için de yararlı olurdu...

Ama işte üniversitelerde ders veren insanların da bu işlere nasıl yaklaştıkları önemli. Bilgi Üniversitesi bir örnek; söz gelimi Murat Belge orada karşılaştırmalı edebiyat dersi veriyor. Murat benim eski arkadaşım, hakkında kötü bir şey söylemek istemem ama edebiyattan çoktan kopmuş bir insan. Yani bütün yıllarını siyasetle, şehir kültürüyle, tarihle uğraşarak, Helsinki Yurttaşlar Derneği, vesaire ile... Bir de edebiyat kıskanç iştir, yok öyle. Adım adım takip edilmesi gereken bir alan bu. Hocaysan. Soracaklar. Bir takım somut şeyleri soracaklar. Mesela Paul Mallow'nun şiirleri hakkında ne düşünüyorsun dediklerinde, o kim diye bakacağından eminim yani. Şu anda İrlanda'nın en önemli şairlerinden, biri Paul Mallow. Bir biçimde bunun şiirinle tanışmış olması gerekir karşılaştırmalı edebiyat kürsüsü başkanının. Ama durumumuz böyle değil.

Murat Belge karşılaştırmalı edebiyat dersi veriyor. Murat benim eski arkadaşım, hakkında kötü bir şey söylemek istemem ama edebiyattan çoktan kopmuş bir insan.

Almanya'da, Edebiyat Doçentliği diye kavram var, akademi dışı bir statü, bir iş. İşte sistematik bir şekilde kitap üreten edebiyatçılar üniversitede ders veriyorlar. Seminer düzeyinde olsun, devamlı olsun. Bu yapılamaz mı?

Bizde de böyle ufak tefek şeyler var. Yok değil. Gel bize ders ver diyen adamlar oluyor.

O, sistematik bir biçimde değil ama.

Tabii sistematik bir biçimde değil. Bir de, yani tırnak içinde, kürsü sahipleri endişeli insanlar. Yani dışarıdan gelecek bağımsız gözü olan, sisteme çomak sokabileceğinden çekindikleri insanları da çok fazla istemezler.

Yazarlarımız az da olsa bir sosyal güvenceye kavuşurlar...

Tabii, tabii... O ayrı bir boyutu işin ve önemli: Türkiye yazarlarını gerçekten sefil durumda bırakıyor.

Evet. Böyle bir yatırımı finanse etmek için ne desek boş. Ama diyelim devletten teklif geldi, çalışır mısınız?

Böyle bir şeyi üretmek dediğim gibi kolay, önemli olan benim işin içine gireceğim bir projeyi düşünebilecek bir babayiğit var mı? Yani öyle bir babayiğit varsa girerim ama yoksa şart değil. Yani ben yayıncı olarak manevi tatmini elde etmiş biriyim. Yani benim için yapılamayacak bir projeyi belli bir noktaya kadar getirdim, yeter diye bakabilirim sonuçta...

(Aslan Özdemir) Yapı Kredi'den tekrar size teklif gelse...

Düşünürüm. Bakalım.

Yayıncılık yeter olsun. Son şiirlerin havası nasıl, teması nedir?

Şimdi, iki dizi yürüyor gibi. Biri, olduğundan daha yaşlıymışım gibi yazdığım şiirlerden oluşuyor. Yani sanki böyle yetmiş küsür yaşında bir adammışım gibi hissediyorum o şiirleri yazarken. Hoşuma gidiyor, böyle bir duygunun içinde olmak. Yaşlılık dönemi Montale'si (Eugenio) gibi. Daha böyle derinliği ilk bakışta görünmeyen şeyler çıkıyor kalemimden. Yani, baka baka derinliği ortaya çıkıyor.

Kapalı mı? Hermetik mi?

Hayır değil, tam tersine, çok açıkmış gibi duran ama arkada bir takım şeyleri olan şiirler. Bir yandan da, doğrudan doğruya kitaplara bağlı bir dizi şiir yazıyorum. Kitapların belli bölümlerine çok somut gönderme yapan, ama okuru biraz yalnız bırakan, git, arabul, kuracaksan kur, kurmayacaksan kurma temasını veren, aldığınla yetin diyen bir başlık. Yani, uyduruyorum, başlık Çehov, 1899. Bu kadar, hangi metinden söz ediliyor belli değil. Okur o metni tanıyorsa hemen anlayabilir şiirden, ama zayıf ihtimal. O zaman gidip bakması gerekir ya da gerekmez. Şiirdekiyle de yetinebilir, gibi bir takım şeyler var.

(Aslan Özdemir) Kütüphane gerektiriyor.

Tabii.

Kütüphane ile bitirmek iyi. Teşekkür ederiz.

Rica Ederim. ●

Kadınlar *üzerine*

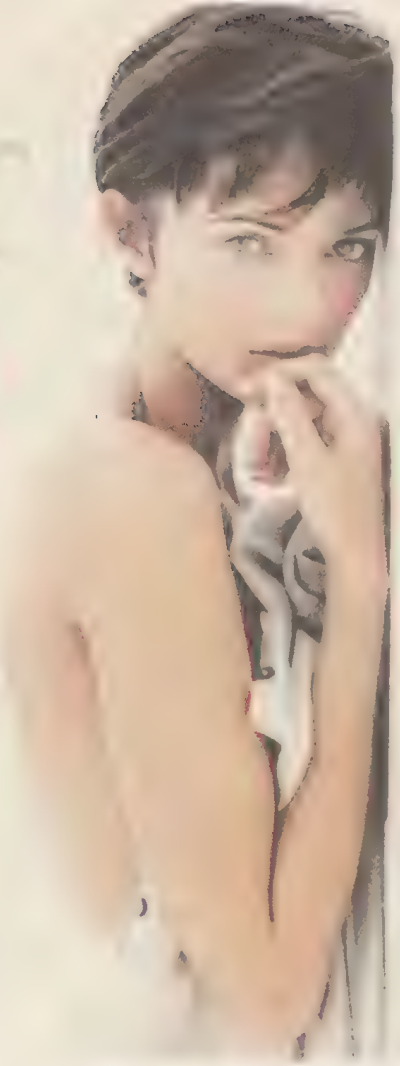

Eğer bu notlar modern zamanların en büyük ve en kötümser filozoflarından ve felsefenin en büyük dahilerinden biri olan Schopenhauer'e ait olmasaydı kesinlikle düşünce tarihinde yer almazdı. Bunlarla birlikte Schopenhauer ikinci sınıf bir cins kavramını teorik olarak meşru kılmaya çalışan ve bunun sonucu olarak da kendi düzeylerinin altında kalan bir dizi büyük düşünürün arasına katılmış oluyor Fakat Schopenhauer'in kadın imajı genel felsefesinin özüne dokunmaz. Bu yüzden bu yazılar onun bütün eserini reddetmek için bir neden olamaz.

Aşağıdaki parçalar "Die Parerga und Paralipomena" kitabından alınmıştır. Die Parerga und Paralipomena (Yan çalışmalar ve Geride bıraktıkları) 1851'de iki cilt halinde yayınlandı. Schopenhauer bunları baş yapıtı İstenç ve Tasarım Olarak Dünya'ya ek olarak düşünüyordu.

& 364

Çocukluğumuzun ilk bakıcıları ve öğretmenleri olmaya kadınlar kendileri de çocuksu, mantıksız ve miyop, tek kelimeyle, yaşamları boyunca kocaman birer çocuk olarak kaldıkları için uygundurlar. Çocuk ile hakiki insan olan erkek arasında kalan bir tür ara basamak olarak. Bir gençkızın günlerce bir çocukla oyalanışını, şarkı söyleyişini ve dans edişini izleyin ve düşünün, onun yerine bir erkek olsaydı ortaya neler çıkarırdı?

& 365

Gençkızlarla doğa dramaturgide patlama efekti denen şeyi hedeflemiştir, bunu da bir kaç yıllığına, geri kalan yaşamları pahasına onları güzellik, çekicilik ve körpelikle donatarak gerçekleştirmiştir, ki böylelikle onlar da (bunları kullanarak) o yıllar süresince bir erkeğin fantezisini hakimiyetleri altına alabilsinler ve ona sırf düşünmenin uzun süreli bir garanti sağlamadığı o adımı (gerçek anlamda) attırabilsinler ve erkek yaşamı boyunca onun bakımını her hangi bir biçimde üzerine alsın. Böylece doğa, diğer bütün mahluklarına yaptığı gibi kadını da, varoluşunu garantiye alması için gerekli silah ve aletlerle donatmış ve kadının, o bilinen tutumluluğuyla davransa bile bunları zamanla yitirmesini sağlamıştır. Yani çiftleşmeden sonra dişi karıncanın ebedi olarak gereksiz hale gelen ve artık kuluçka işlemi için tehlikeli olan kanatlarını yitirmesi gibi: benzer şekilde bir ya da iki çocuktan sonra kadın da güzelliğini kaybeder; hatta muhtemelen aynı nedenden dolayı.

Arthur Schopenhauer

Buna uygun olarak genç kızlar ev işlerini ya da mesleki uğraşılarını kalplerinin derinliğinde ikinci dereceden bir uğraş, hatta sadece bir eğlence olarak görürler: onlar tek ciddi meslekleri olarak aşkı fethetmeyi ve bununla bağlantılı olan şeyleri, yani kıyafetleri, dansı vs. görürler.

& 366

Bir şey ne kadar soylu ve kusursuzsa olgunluğa o kadar geç ve yavaş ulaşır. Bir erkeğin aklı ve zihinsel güçleri yirmi sekiz yaşından önce pek seyrek olarak olgunluğa erişir; kadınınkilerse on sekiz yaşında tamamlanır. Ama bunun da mantıklı bir nedeni vardır ve bu oldukça hassas bir ölçüdür. Bu nedenle kadınlar hayatları boyunca çocuk olarak kalırlar, hep sadece bir sonraki adımı görürler, güncel olana (an'a) yapışıktırlar, şeylerin görünüşünü onun esası olarak kabul ederler ve ufak tefek şeyleri asıl önemli meselelerin önüne koyarlar. İdrak, insanın hayvanların yaptığı gibi sadece şimdiki zamanda (an'da) yaşamayıp geçmişi ve geleceği görmesi ve düşünmesidir; onun dikkati, kaygısı ve çok sık olarak da huzursuzluğu buradan kaynaklanır. Bunun getirdiği dezavantajlardan olduğu gibi avantajlardan da kadın, zayıf idrakinin bir sonucu olarak daha az pay alır; o daha çok zihinsel açıdan miyoptur; sezgisel aklı yakını çok keskin olarak görür, ama uzakta olanın pek dikkate alınmadığı çok dar bir görüş alanı vardır, bu nedenle şu

andaki, geçmişteki ve gelecekteki her şey kadınları bizi etkilediğinden çok daha az etkiler, onlardaki sıkça ortaya çıkan ve zaman zaman deliliğin sınırına kadar varan savurganlık eğilimi de buradan kaynaklanır. Kadınlar kalplerinin derinliklerinde, erkeğin para kazanmak için yaratıldığına inanırlar, buna karşın kendilerinin de mümkünse onlar hayattayken ama en geç ölümlerinin hemen ardından bunu harcayıp bitirmek için. Erkeğin, kazandıklarını evin ihtiyaçları için onlara vermesi de onlardaki bu inancı güçlendirir. – Bütün bunlar gerçi bir çok dezavantajı da beraberinde getirir, ama bunda iyi olan bir şey vardır, o da kadının bizden daha çok şimdiki zamanda yaşaması, zor katlanılabilir bir şey de olsa anın tadını daha iyi çıkarmasına yol açar; kaygı yüklü erkeğin avutulması ve dinlenmesi için gerekli olan, kadınlara özgü o neşenin kaynağı da budur.

Çetin meselelerde, eski Alman bilgeliğine göre, kadını azarlamak da kesinlikle çirkin değildir: çünkü onların olayları kavrama biçimleri bizimkinden tamamen farklıdır ve özellikle de bu nedenle, hedefe giden en kısa yolu seçmekten hoşlanmaları yüzünden, en yakınındaki şeyi, bizim burnumuzun dibinde olduğu için üzerinden uzaklara baktığımız, ama bu yüzden yakını ve basit olanı görme tarzımızı geri kazanmamızın elzem olduğu şeyi görebilmeleri yüzünden. Kadınların belirgin bir şekilde daha bizden ayık olduklarını, bu nedenle şeylerde gerçekten var olandan daha fazlasını görmediklerini, bizimse, eğer coşkularımız uyarılmışsa, mevcut olanı kolayca büyüttüğümüzü ya da ona hayali bir şeyler kattığımızı buna eklemek gerek.

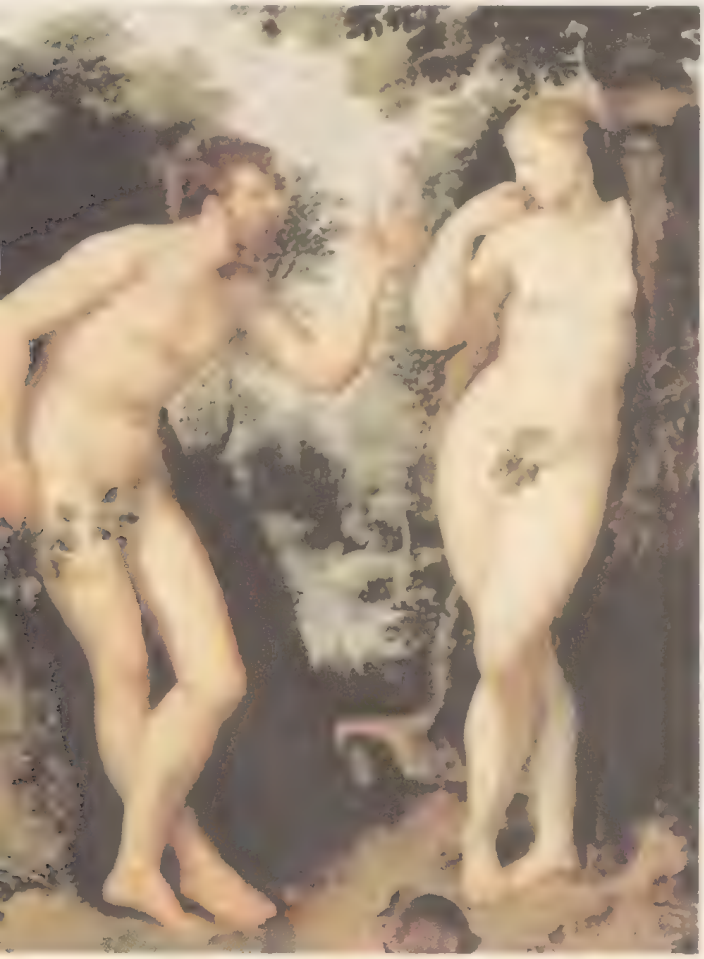

Kadınların erkeklere göre daha fazla acıma duygularının olması ve bu nedenle daha fazla insan sevgisi ve acıları paylaşma özelliklerinin bulunması aynı kaynaktan doğar, buna karşın onlar adalet, sadakat ve insafsızlık konularında geri kalırlar. Akıllarının (sağduyularının, anlayışlarının) zayıf olmasının sonucu olarak an içinde olan, somut olan doğrudan gerçeklik olan şey onlara bir şiddet uygular, bu şiddete karşı soyut düşünceler, vecizeler, verilen kesin kararlar, genel olarak geçmişe ve geleceğe, mevcut olana ve uzakta olana gösterilen saygı pek bir şey yapamaz. Buna göre kadın karakterinin temel hatasının adaletsizlik olduğu görülecektir. Bu her şeyden önce akıl ve düşünce konusunda ortaya konan eksiklikten doğar, ama zayıf doğaları gereği güce değil de hileye bağımlı olmaları bu durumu daha da güçlendirilir: içgüdüsel hilekarlıklarının ve yalana karşı olan yok edilemez eğilimlerinin nedeni budur. Çünkü aslanları pençe ve dişlerle, filleri ve domuzları yine dişlerle, boğayı boynuzlarla, mürekkep balığını suyu bulandıran mürekkeple silahlandırdığı gibi doğa kadını da riya gücüyle silahlandır-

mıştır, kendini koruması ve savunması için ve erkeğe bedensel kuvveti ve aklı veren şey, kadında bütün güçlerini bu yetenek biçiminde kullanmıştır. Buna göre riya onda doğuştan vardır ve bu nedenle neredeyse aptal kadına olduğu kadar zeki kadına da aynı şekilde uygundur. Bunu her fırsatta kullanmak bu nedenle bir saldırıda hayvanların hemen silahlarını kullanması kadar doğaldır ve bu sırada kendini bir bakıma doğal haklarını kullanıyormuş gibi hisseder. Bu nedenle tam anlamıyla gerçek ve yapmacıksız bir kadın olanaksızdır. Tam da bu yüzden yabancı hileleri o kadar kolay fark ederler ki onlara karşı hile yapmak pek önerilmez. Ama kendilerine tahsis edilen bu temel hatadan ve kendi yaptıkları katkılardan yalan, sadakatsizlik, ihanet, nankörlük vs. doğar.

§ 367

Kadınlar erkeklerden daha sık olarak yalancı şahitlik suçu işlerler. Öyle ki onların şahitliğinin kabul edilip edilmemesinin tartışılması gerekir. Zaman zaman, kendilerinden hiçbir şey kaçmayan bu bayanların mağazalardan bir şeyler yürütme olayları her yerde tekrarlanır durur.

Çünkü ilke olarak kadın, türün üremesi ve yayılmasından tek başına sorumludur ve onların varlık nedenleri buradan doğar; bu nedenle bireyler halinde değil de tümüyle tür içinde yaşarlar, kalplerinin derinliklerinde türün meselelerini bireysel meselelerden daha çok ciddiye alırlar. Bu onların tüm varlık ve edimlerine belirli bir havailik ve erkeğinkinden temelde farklı bir yön verir, buradan da evlilikteki o sıkça karşılaşılan ve neredeyse normal olan anlaşmazlıklar doğar. Kısa boylu, dar omuzlu, geniş kalçalı ve kısa bacaklı bir cinsi yalnızca cinsiyet içgüdüsü tarafından bulandırılan bir erkek zihni güzel olarak nitelendirebilir: onun bütün güzelliği bu güdülerde yatar.

§ 368

Erkekler arasında doğalarından gelen bir kayıtsızlık vardır; ama kadınlar arasında doğalarından gelen bir düşmanlık. Bu herhalde *odium figulinum*'un erkeklerde o anki grupla sınırlı olmasına karşın kadınlarda bütün bir türü kapsamasından kaynaklanmaktadır; çünkü hepsinin bir tek işi vardır. Daha sokakta karşılaşmalarında bile birbirlerine bakarlar, Guelfen ile Ghibellinen gibi. İki kadının ilk tanışmalarında aynı durumdaki iki erkekten daha fazla yapmacıklık ve ikiyüzlülük vardır.

Kadınlar arasındaki iltifatların erkekler arasındakinden çok daha gülünç olmasının nedeni de budur. Erkek kendisinden aşağıda olana bile, kural olarak, belirli bir saygı ve insancıllıkla konuşurken seçkin bir kadının daha aşağı tabakadan (kendi hizmetinde olmayan) birine karşı ne kadar kibirli ve saygısızca davrandığını görmek çekilmez bir şeydir. Kadınlar arasındaki derece farklılıklarının bize göre daha belirsiz olmasının ve çok daha hızlı olarak değişebilmesinin ve ortadan kalkabilmesinin nedeni belki şudur; bizde kefeye yüzlerce şey konurken onlarda ayırt edici olan tek bir şey vardır, o da hangi erkek tarafından beğenildiğidir; ayrıca bir de mesleklerinin tek yanlı olması sebebiyle birbirleri arasında erkeklerden daha az fark vardır, bu nedenle de farklılıklarını mümkün olduğunca vurgulamak isterler.

& 369

Onu güzel yerine estetik dışı olarak nitelendirmek daha doğru olurdu. Ne müzik, ne şiir, ne de güzel sanatlar konusunda gerçek ve doğru bir duyguları ya da duyarlılıkları vardır; böyle bir şey ileri sürdüklerinde bu sırf gösteriş ve cilve sebebiyledir. Rousseau bunu daha önce söylemişti: *Les femmes, en général, n'aiment aucun art, ne se connoissent à aucun, et n'ont aucun génie (lettre à d'Alembert, note xx).* Görüntünün ötesine geçebilen herkes bunu görmüş olmalıdır. Onların konserlerdeki, operadaki ve tiyatrodaki dikkatlerinin yönüne ve biçimine bakmak yeterlidir, mesela onları nasıl çocukça bir safdillikle izlediklerini, en büyük sanat eserlerinin en güzel yerlerinde gevezeliklerini sürdürdüklerini görmek. Eğer yunanlılar kadının tiyatroya girmesine izin vermemişlerse çok haklı davranmışlardır, çünkü onların tiyatrolarında insan en azından bir şeyler duyabilmiştir. – Kadınlardan daha başka bir şey de beklenemez, bütün türün en seçkin kafalarının bile güzel sanatlarda tek bir tanecik gerçekten büyük, hakiki, orijinal bir performans göstermediği, genel olarak asla kalıcı değeri olan bir eser dünyaya getirmedikleri düşünülecek olursa: Bu konuda bir hassasiyet bile göstermemeleri de duruma uygundur: çünkü *natura non facit saltus.* Herhangi bir şeyin tamamen objektif bir parçası olamazlar ve bunun nedeni, sanırım şudur. Erkek her konuda şeyler üzerinde dolaysız bir hakimiyet kurmaya çalışır, bunu da ya onu anlamak ya da zorlamak yoluyla yapar. Ama kadına her zaman ve her yerde yalnızca dolaylı bir hakimiyet tembihlenmiştir, yani dolaysız hakimiyet kuran erkek aracılığıyla. Bu nedenle kadının doğasındaki her şeye erkeği kazanmak içindir diye bakılabilir ve onun başka herhangi bir şeye katılımı daima sırf yapar gibi görünmek ve yolu gereksiz yere uzatmaktır, yani naz ve gösteriştir. Onlar *sexus sequior* yani aşağı cinstir, her bakımdan geri kalan, o halde zayıflıklarına özen gösterilmesi gereken ikincil cinstir, ama onlara karşı saygımızı kanıtlamak ölçüsüz derecede gülünçtür ve bu bizi onların gözünden düşürür. Doğa insan türünü iki parçaya ayırdığında kesme işini pek de tam ortadan yapmamıştır. Bütün kutuplaşmalarda pozitif kutupla negatif kutup arasındaki fark sadece nicel değil aynı zamanda niteldir de. Birkaç istisna olayı değiştirmez, kadınlar, toptan ele alındığında, en temelden ve en iflah olmaz türden dar kafalıdırlar: bu nedenle, en absürd düzenlemede, erkeğin pozisyonunu ve unvanını paylaşmaları asil olmayan ihtiraslarının kanıtlayıcı tahrikidir ve ayrıca, aynı özellikten dolayı onların egemen ve belirleyici olmaları modern toplumun mahvolması demektir. Bu yüzden Chamfort çok doğru söylüyor: *elles sont faites pour commercer avec nos faiblesses, avec notre folie, mais non avec notre raison. Il existe entre elles et les hommes des sympathies d'épiderme, et très-peu de sympathies d'esprit, d'âme et de caractère.* – İşte eski toplumlar ve oryantal toplumlar kadını bu şekilde görmüşlerdir ve onlara uygun konumu, eski Fransız cesareti ve anlamsız bir kadın saygısıyla hareket eden bizlerden çok daha doğru olarak saptamışlardır. Bizim tutumumuz, onları arogant ve kaba yapmaya hizmet etmiş olan Hıristiyan-German aptallığının bu en yüksek çiçeği, zaman zaman insana, kutsallıklarının ve dokunulmazlıklarının bilinciyle her şeyi yapabileceklerini sanan Benares'deki kutsal maymunları anımsatması olmuştur.

Çeviren: Nafer Ermiş

KAÇAK ANMA

Stefanos Yerasimos öldü

İki veya üç yıl önce idi. Stefanos Yerasimos'un Yapı Kredi Yayınları tarafından çıkan 'Sultan Sofraları' kitabının tanıtımı için Feriye Lokantası'nda bir arayagelmiştik. Dostları ve basın onu yalnız bırakmamıştı. Kitapta yer alan Osmanlı yemeklerini bizzat eşi ve kendisi pişirmişti o özel gece için. Sonra araya zaman girdi. Onu son kez, bir anda ertelenen 'Osmanlı'nın Son Döneminde Ermeniler' konulu konferansa katılmak için geldiği İstanbul'da görmüştük. 20 Temmuz sabahı gazeteye gittiğimde Anadolu Ajansına düşen Stefanos Yerasimos öldü haberinin acısı bir anda içime çöktü. Üzüldüm... Böyle bir değer nasıl bir anda kaybolur. Henüz 63 yaşındaydı, yapacak çok şeyi vardı. Üstünde çalıştığı kitaplar, katılacağı konferanslar ve bilgilerini paylaşacağı öğrencileri vardı. İstanbul'da doğan Rum kökenli yazar ve tarihçi Yerasimos, 60'lı yılların ilk yarısında Güzel Sanatlar Akademisi'nde okumuştu. Akademiyi bitirdikten sonra Paris'e gitmiş, doktorasını orada tamamlamış ve akademik kariyerine Paris Üniversitesi'nde başlamıştı 'Az Gelişmişlik Sürecinde Türkiye' başlığıyla daha sonra Türkçe yayımlanan birinci doktora tezi, o dönemin Marksist-yapısalcı tarih anlayışının izlerini taşıyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Batı karşısında geri kalmasının uzun vadeli yapısal nedenlerini tesbit etmeye çalışıyordu. Mimarlık eğitimi görmüş, şehircilik uzmanı Stefanos Yerasimo, 1972'de girdiği Paris VIII Üniversitesi Şehircilik Enstitüsü'nde, 1989'da profesör oldu.

İkinci doktora tezini 'Osmanlı İmparatorluğu'nda Gezginler' konusunda hazırladı. Osmanlı coğrafyasında 19. yüzyıl sonundan itibaren yaşanan gelişmeleri, belgelere dayanarak titiz biçimde incelerken, günümüzün siyasal ve toplumsal gerilim noktalarının arkasında yatan tarihi kaynakları aydınlatma çabası güttü. Stefanos Yerasimos'un 'Konstantiniye ve Ayasofya Efsaneleri'nde, 'İmparatoluklar Başkenti'nde, 'Süleymaniye'de ve derlediği 'İşgal Altında İstanbul' gibi çalışmalarda sevdiği hatta aşık oldu İstanbul'a bir başka gözle bakıyor. Yerasimos geçtiğimiz yıllarda bir yarıyıl Sabancı Üniversitesi'nde öğretim üyeliği yaptı. Her ölüm acıdır ama böyle değerli insanların ölümleri bir başka üzüyor, bir başka acıtıyor insanın içini.

Nena Çalidis

KAÇAK GEZİ

hasinesen@superonline.com

Hasine Şen

TANRI MİMAR

Bugünlerde İstanbul'un Dünya Mimarlık Kongre'sine ev sahipliği yapması nedeniyle yoğunlaşan çarpık kentleşme, şehirlerin mimari çehreleri, çağdaş mimarlık anlayışı v.b. konuşmaların yoğunlaşması, bana Amerikan şairi A.R. Ammons'ın "Corsons Koyu" başlıklı şiirini anımsattı, şiir ise Antonio Gaudi'nin olağandışı mimarlık anlayışının sergilendiği Barselona'ya götürdü beni. Ammons, şiirinde yaşadığı beton ormanından kaçışını ve bir koyda yaptığı gezinin özgürleştirici niteliğini anlatır:

"Bu sabah yine kumsala yürüyüşe çıktım...
güneş yakıyor
denizden sabit ve sert bir rüzgar esiyor...
derken hava birden kapandı:
özgürdüm, tüm şekillerden kurtulmuştum,
tüm dik açılardan,
düz çizgilerden, karelerden, kutulardan, kalıplaşmış
düşüncelerden..."

"Kalıplaşmış düşüncelerin" ürünü olan kutular yığınında yaşadığımız için çoğumuz gerçek özgürlük hissini, A.R. Ammons gibi, deniz kıyısında, ormanda, dağda, yani medeniyetin "düz çizgilerinin" hala ulaşamadığı mekanlarda hissediyoruz. Bu duyguyu bir şehrin göbeğinde, beton yığınlarının arasında yürürken de hissedebileceğimi Barselona'da, Antonio Gaudi'nin eserleriyle karşılaşınca anladım. 1852 yılında Barselona'da doğan bu Katalan mimar hayatının neredeyse tümünü burada geçirmiş, yapılarını da kentin içinde veya çevresinde gerçekleştirmiş. Yüksek kuleleri ile kentin sembolü haline gelen Sagrada Famila (Kutsal Aile) Katedrali de onun eseri. Sagrada Familia aslında Gaudi'nin hayatının eseri. Temelleri 1882'de atılan bu yapıyı Gaudi yirminci yüzyılın katedrali olarak tasarlamış ama 1926'da bir kaza sonucu hayatını kaybettiğinde yapı yarım kalmış. Hayatının son günlerinde kendini işine o kadar vermiş ki mimar, genelde eve bile gitmiyormuş, inşaat alanında kendisi için yaptığı küçük bir odada kalıyormuş. Bir gün iş çıkışında, yorgun ve yapının planları üzerine derin düşünceler içinde Barselona sokaklarında yürürken kendisine tramvay çarpmış. Üstü başı toz içinde, üzerinde inşaat alanında giydiği elbiseler olduğu için etrafından geçenler yerde yatan yaşlı adamda Barselona'nın en ünlü mimarını tanıyamamışlar.

Gaudi hastaneye zamanında yetiştirilemediği için Sagrada Familia öksüz kalmış. Ama tamamlanmamış haliyle bile katedral son derece etkileyici. Onu hiç beğenmeyenler de var. George Orwell örneğin, Sagrada Familia'yı dünyanın en çirkin binası olarak tanımlamış. Bu sıra dışı mimarın gerçek değerini anlamanın tek yolu tüm geleneksel anlayışlarımızdan kurtulmaktır her halde. Bu da hiç kolay değildir şüphesiz. Her konuda olduğu gibi mimarlık alanıyla ilgili düşüncelerimiz ve görüşlerimiz de, içinde oturduğumuz binalar gibi, kesin, düz çizgilerle ifade edilebilir. Çocukluğumuzda yaptığımız ev resimlerini hatırlayalım. Önce büyük bir dikdörtgen çizilir, üstüne bir üçgen yerleştirilir, büyük dikdört-

MAR OLSAYDI

genin içine iki tane küçük, bir de büyük dikdörtgen daha çizildiğinde evimizin pencereleri ve kapısı da hazır olur. Şu anda oturduğumuz evleri de düşünelim. Çocukluğumuzda yaptığımız resimlerden pek de farkı yok: düz çizgiler, kareler, dikdörtgenler, kutular... Gaudi ise doğada egemen olan eğrileri ve dalgalı çizgileri getiriyor çalışmalarına. Bu açıdan bakıldığında birçok insanın Sagrada Familia Katedralini veya Gaudi'nin diğer yapılarını kendilerine yakın hissetmemesi çok da şaşırtıcı olmamalı. O kadar uzaklaşmışız ki kendimizden, o kadar uzaklaştırılmışız ki özümüzden...

Ben Sagrada Familia Katedralini önce fotoğraflarda gördüm. Hemen bir aşinalık hissine kapılmıştım. Bir kiliseden çok, çocukken deniz kıyısında ellerimizin arasından süzülen ıslak kumdan yaptığımız şatoları anımsatıyordu. Daha uzun baktıkça bazı karınca türlerinin yaptığı evlere de benzetmiştim katedralin kulelerini. Yapıyı karşımda gördüğümde ise Kapadokya'nın peri bacaları canlandı zihnimde. Daha sonra Gaudi'nin başka eserleriyle karşılaşınca Kapadokya çağrışımı daha da canlandı. Mila Apartmanı sanki bir taş kütlesinin içi oyularak oluşturulmuş, aynen Uçhisar kalesi ve Ürgüp' ün mağara evleri gibi. (Gaudi hayranları Kapadokya'yı gördüklerinde ne hissederler acaba?)

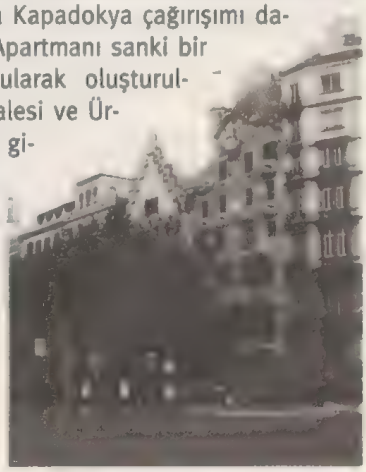

Düz çizgiler, dik açılar, kareler, kutular yok Gaudi' nin mimarlık anlayışında, tam tersine doğanın gerçek şekillerini yansıtmış yapılarına. Bunu en çok Barselona'nın en gözde turistik mekanlarından biri olan Güell Park'ında hissettim. (Zenginliklerinin yanı sıra ince sanat anlayışına da sahip olan Güell ailesi anlaşılan Gaudi'nin yenilikçi ve sıra dışı tarzından etkilenmiş ve kendisini birçok aile konutunun yapımı için görevlendirmiş. Güell Malikanesi ve Güell Sarayı da Gaudi'nin eseridir.) Diğer eserlerinde olduğu gibi burada da Gaudi tüm mimari teknik ve yapı malzemeleri kalıplarından uzak durmuş. Hanzel ve Gretel masalı kahramanı gibi hissediyorum kendimi Güell parkında yürürken. Yine çocukluğumda plajda ıslak kumdan yaptığım şatolar canlanıyor zihnimde. Daha güzel olsun diye midye kabukları ile süslerdik ömrü bir sonraki güçlü dalga ile sınırlı olan bu eserlerimizi. Gaudi ise rengarenk seramik parçacıklarıyla süslemiş yapılarını. Güneşte parlak balık pullarına benziyorlar. Sütunlar dinozor veya fil ayaklarını anımsatıyor, balkonlar köşeli değil, duvarların üzerine kurulmuş kuş yuvaları gibi duruyor. Çatılar ise dalgalı bir denize benziyor. Kısacası A.R. Ammons'ın ifadesiyle, "özgürleştirici bir gezi" yapıyorum Gaudi'nin özgür ruhunun yaratığı bu mekanda. Parkın maskotunu da unutmayayım, hemen girişte Gaudi'nin yarattığı bir ejderha (veya kertenkele) turistlere usanmadan poz veriyor. Rengarenk seramik parçacıklarıyla kaplı bu yaratıkta Gaudi sanatının özetini görüyorum. Doğada kertenkeleler etrafındaki taşların rengine bürünür. Gaudi ise taşları kertenkeleye dönüştürmüş, doğal olanı yine doğal bir şekle sokmuş. Tanrı eğer mimar olsaydı diye düşünüyorum, adı her halde Gaudi olurdu.

Fotoğraflar: Cengiz KARADENİZ

Sandal Sefası

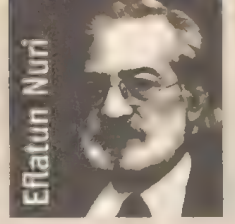

Yıl 1962, Tonguç Yaşar'la Zeki Beyner beni Akbaba Mizah Dergisi'nde bekliyorlardı. İstavrit akını başlamıştı. O gün balık tutmaya gidecektik. Balığa çıkmaya karar verince yeni oltalar alırdık. Çünkü bir evvelki oltalar birbirine dolaşır, kördüğüm olurdu. Olta işini hep ben yüklenirdim. Çünkü bu işler için para sarfeden benden hevesli kimse yoktu. Karaköy'den çapariler, değişik oltalar alıp çocuklarla buluştum. Çatladıkapı'ya indik. Tonguç evden "Barakuda"nın küreklerini getirdi. "Barakuda," Tonguç'un sandalının adıydı. Tonguç,"Nuri, Zeki'yle ben 'Güzel Marmara' şarabı alacağız, sen ne içersin?" dedi."Güzel!" dedim.

Yiyeceklerimizi içeceklerimizi aldık, Çatladıkapı'dan denize açıldık. Bir taraftan şarabımızı yudumlarken bir taraftan da oltalarımızı yokluyorduk. Tonguç bu işi iyi bildiğinden çapariyi her çekişinde oltasına üzüm salkımı gibi bir sürü istavrit takılıyordu. Neredeyse yarım yağ tenekesi kadar balık tutmuştuk. Ben, tutulan balıkların küçüklerini denize atıyordum. Zeki, "Yahu Tonguç baksana, Eflatun tuttuğun balıkları denize atıyor!" dedi. Tonguç gülerek, "O balıkların dişilerini denize atıyor, dişiler tatsız oluyor da" deyince, Zeki, "Eflatun, nereden anlıyorsun balıkların dişi olduğunu?" demez mi, ben de "Görmüyor musun Zeki'ciğim dansöz gibi, kıpır kıpır avucumun içinde oynuyor," dedim.

Şişeleri yarılamıştık. Tonguç bu ara Zeki'ye, "Zeki, Tahir Alangu'yu tanırsın, hani Vatan Gazetesi'nde sanat tarihçisi, çok sevdiğimiz, saydığımız bir ağabeyimiz. Eflatun'la beraber balığa çıktığımızı ona anlatmıştım. "Yahu Tonguç hayatımda ne sandala bindim, ne de balık tuttum," demişti. Bir gün Eflatun, Tahir Alangu, ben, aynen böyle nevalelerle sandala atladık, denize açıldık. Oltaları daha yeni denize atmıştık ki lodos patlamaz mı! Dalgalarla boğuşmaya başladık, kendimizi karaya zor attık. Ertesi gün Tahir Alangu, koskoca sanat tarihçisi, o gün korkudan donuna işediğini Eflatun'la bana gülerek anlatmıştı. Birden gözüm sahile takıldı, Ahırkapı Feneri'ni gördüm, kibrit çöpü büyüklüğünde, insanlar da karınca kadar görünüyordu. "Tonguç sahilden çok uzaklaşmadık mı?" deyince, Tonguç, " Eyvah!.. hapı yuttuk çapa taramış, akıntı bizi açığa atmış," dedi. Acele oltaları topladık, Tonguç küreklere asıldı, sahile doğru sandalın burnunu çevirdi. Acele acele kürekleri çekiyordu. Fakat aynı yerde sayıyorduk. Tonguç iyice yorulmuştu, neredeyse bir saattir çabalıyordu. Kıç üstünden ona doğru yalpalayarak gittim,"Sen biraz dinlen, bırak kürekleri bana," dedim. Tonguç'la yer değiştirdik. Deniz iyice dalgalanmıştı. Tonguç "Nuri küreklere dikkat et, uçlarını sakın sudan ters çıkartma," dedi. Dedi ama "Küüüt!" diye bir ses işittik.

Tonguç, "Eyvah!... Şimdi boku yedik!" dedi. "Ben sana demiştim Eflatun, gördün mü başımıza gelenleri," diye söylenmeye başladı. Zaten çürük olan küreklerden biri, tam orta yerinden kırılmıştı. Tonguç hemen kırılan küreği sandala aldı ve bana, "Nuri, acele yağ tenekesinin telini sök," dedi. Balık koyduğumuz tenekenin yanlarından delip kalın bir telle kulp yapmıştık. Telin uçlarını açtım. Tonguç, küreğin kırılmış yerini iki eliyle bastırdı, ben de teli sıkı sıkı sardım. Bayağı sağlam oldu. Tonguç küreği yerine taktı; taktı ama, geçen bu kısa süre içinde, artık sahil görünmüyordu. Tonguç'un kürekleri umutsuzca çektiği yüzünden belliydi. Telle

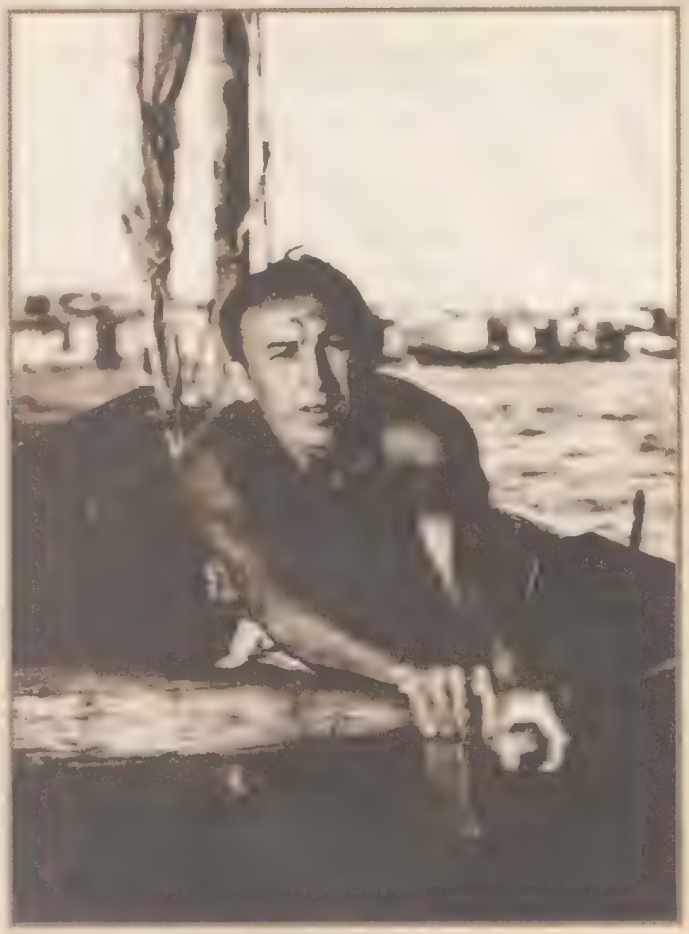

bağladığımız küreğin kurtulacağından kuşkuluydu, bu ara Zeki iyice paniğe kapılmıştı, zırlamaya başladı. "Niye beni çağırdınız, benim zaten bu akşam çok işim vardı, Akbaba'nın karikatürlerini yetiştirmem gerekiyordu. Ben şimdi Yusuf Bey'e Yusuf Ziya Ortaç'a ne diyeceğim?" Tonguç da, "Acelen varsa kardeşim müsait bir yerde seni indirelim!" dedi. Gerçekten işin şakası yoktu, biliyorduk ama işimiz makaraydı. Sandalımız bir çöp gibi, koyu yeşil dalgaların içinde sürükleniyordu. Tonguç'un çektiği kürekler boşunaydı. Aynı yerde bile kalmamızı sağlayamıyordu. Akıntıya kapılmıştık. Tonguç'a, "Akıntıya kürek çekiyorsun," dedim. Zeki, "Hah!.. hah!.. hay!.. Aman ne komik!" dedi. Tonguç da, "Kürekleri boşa çektiğimi biliyorum ama, kürekleri bırakırsam akıntı bizi daha ötelere atar," dedi.

Hava kararmak üzereydi, Ahırkapı Feneri soluk bir yıldız gibi bize göz kırpıyor, üzerimizden çığlık çığlığa martılar geçiyordu. Oltalar ayaklarımıza dolaşmıştı. Yağ tenekesinin içinde çırpınan istavritlere acıdım! Bizim de durumumuz onlarınkinden farklı değildi. Zeki'ye baktım, elinde şişesiyle şarap tanrısı "Diyonizos" gibi duruyordu. Alacakaranlık ta şişenin üzerindeki "Güzel Marmara" yazısını seçebiliyordum. Zeki korku içindeydi, titrek bir sesle, "Eflâtun neredeyiz?" dedi. "Şu an Güzel Marmara'ya takıldık," dedim. Uzandım, "Barakuda"nın kıç altından şişemi kaptım, mantarını açtım, şişemi onun şişesine vurdum. "Boş ver Zeki'ci-

ğim iç, en kötü günümüz böyle olsun," dedim. Zeki ayağa kalktı, elindeki şarap şişesini Marmara'nın simsiyah sularına fırlattı ve, "Bundan daha kötü bir gün düşünemiyorum Eflatun," diye bağırdı. Ona, "Kendini bırakma, düşün, haline şükret, beterin beteri var Zekiciğim hiç olmazsa. Atlas Okyanusu'nda değiliz, avuç içi kadar bir denizdeyiz, kurtuluruz," dedim. "Sen öyle avunabilirsin, sonra ikiniz de yüzme biliyorsunuz, oysa ben boğulup gideceğim".

Tonguç, "Bırakın yahu çene çalmayı, sandal su alıyor farkında değil misiniz? diye bağırdı. Nuri, kıç altında konserve kutuları olacak, kayığın tahtalarını kaldırıp yanlarına dayayın. Çok acele sandaldaki suyu boşaltın," dedi. Bastığımız yerdeki tahtaları kaldırınca o zaman durumu gördük. Sandalın içinde su bir karış yükselmişti. Zeki iyice telaşlandı. O da bir konserve tenekesi kaptı. Sandalın içindeki suyu boşaltmaya başladık. Bu sırada Tonguç , "Susun!." dedi. "Duyuyor musunuz? bir motor sesi!.."

Tonguç yanılmamıştı, gecenin karanlığı içinde bir motor sesi duyuluyordu, umutlanmıştık ama o telaş içindeydi, bana "Nuri, altınızdaki dergileri, kese kağıtlarını, gazeteleri acele boru gibi sar, ucunu yak, meşale gibi salla. Bizi görsünler". Tonguç'un dediğini yaptım. Kağıtların ucunu yakarak sallamaya başladım. Tonguç avazı çıktığı kadar bağırıyordu. "Bizi kurtarın!.. Bizi kurtarın!.. Akıntıya kapıldık, akıntıya kapıldık." Fakat Tonguç'un sesi ince çıkıyordu. Zeki'nin sinirleri iyice bozulmuştu, "Olmuyor, olmuyor, hiç bağırma daha iyi... Bu böyle olmaz, hep beraber bağırırsak belki sesimizi duyarlar," dedi. Sonra, "Neden adam gibi imdat diye bağır mıyorsun, hayret bir şey." Zeki ağlar gibi, "İmdaaat!.. İmdaaat!.." diye bağırmaya başladı. Tonguç'la ben, her şeye rağmen, gülmemek için kendimizi zor tutuyorduk. Biraz sonra motorun ışığını farkettik. Işık yaklaştı, yaklaştı... Artık motoru gecenin karanlığı içinde seçebiliyorduk. Tonguç da iki kolunu havaya kaldırmış sallıyordu bize, "Bir balıkçı motoru bizim açığımızdan geçiyor, kağıt yok mu, Nuri yaksana, bizi farketmezlerse ayvayı yeriz. Bu ara Zeki elindeki çakmağı çakıyor, "Çıt!" "Çıt!" diye sesler çıkarıyor. Tonguç da önündeki yağ tenekesine eline geçirdiği kalın bir tahta ile "Tam!" "Tam!" "Tam!" diye vuruyordu. Sonra tenekeye vurmayı bırakıyor. O zaman hep beraber koro halinde "İmdaaat!" "İmdaaat!" diye bağırıyorduk... Daha sonra Tonguç tekrar tenekeyi çalıyordu.

Bu ara Tonguç, "Bize doğru dümen kırdılar, yaşadık," dedi. Zeki sevinçle yerinden fırladı, ellerini havaya kaldırdı, dengesini kaybetti, kıç üstü sandalın su dolu zeminine "corffff!" diye oturdu. Motor bize sokuldu. Tonguç sandalın ipini motora attı. Motordakiler ipi bağladı. Bizi motora, sandalı yedeğe aldılar. Motorda üç kişi vardı. Bize, "geçmiş olsun," dediler. Onlar da Burgaz Adası'ndan dönüyorlarmış. İri yarı olanı gülerek, "Yarım saat daha sürüklenseydiniz adalara gelirdiniz," dedi. Bizi Kumkapı Sahili'ne bıraktılar, ayrılırken birisi "Çocuklar tekrar görüşmek üzere," diye bağırıyordu!

Çok üşümüş, iyice ıslanmıştık, ayrılırken Tonguç bana, "Gerçekten bir sanatçı için bu da bir şans bence, böylesine ölümle burun buruna gelmesi korkunç ama, bunları yaşamadan da iyi bir şey ortaya çıkmıyor!"dedi. "Tonguç, güzel konuşuyorsun ama, ya o motor bize rastlamasaydı, o zaman da iyi bir şey ortaya çıkmazdı" dedim.

***

Ertesi sabah, sandalla adaya kadar sürüklendiğimiz Babı âli'ye yayılmıştı.

Birkaç gün sonra Aziz Nesin bana telefon etti, acele gelmemi istiyordu. Nuruosmaniye, Sinanpaşa Sokak'taki yerine gittim. O günlerde "Zübük" adında siyasi bir Mizah dergisi çıkarıyordu. Çalışma odasına girdiğimde odada Aziz Nesin, Mim Uykusuz, Tonguç Yaşar, Zeki Beyner çay içiyorlardı. Uzun uzun dergi hakkında konuşulduktan sonra söz döndü dolaştı bizim maceraya geldi. Aziz Ağabey, Mim Uykusuz'a, "Sana söyledim mi? On beş gün oldu, bir arkadaşın Burgaz Adası'ndaki evinde oturuyorum. Bunlar nereden kokuyu almışlar bilmiyorum, gecenin bir saatinde akıllarına esmiş adaya gelmişler. Bereket o gün adada değildim. Ulan hangi rüzgâr attı oraya sizi," dedi.

Tonguç da, "Akıntı attı Aziz Ağabey"deyince, "Demek adalara kadar sürüklendeniz ha!.. Yahu insan haberli gelir!" demez mi?

Ben de, "Olur Aziz ağabey, nasıl olsa yolu öğrendik, balığa çıkarken haber verir, öyle geliriz," dedim.

Belda Öztürk

KAÇAK ANLATI

Merhaba ve Eyvah!

Öncelikle kendim için eyvah: Cahil cesaretiyle, ne tür hazineler, yaratıklar, canlılar beslediğini bilmediğim bir denize, hem balıklama hem körleme hem de büyük bir şevkle atlıyorum. Gerçi sizi kandırmak istemem, en azından bir güvencem var; derinliğinden eminim. Sığ denize atlayıp kafamı gözümü yarmak düşüncesi, derin denizlerde canavarlara yem olmak düşüncesinden çok daha korkutucu. Kabuğu onu nasıl tanıtırsa tanıtsın, her canlının sevmeye yetkinliği var; zırhını deldiğinizde her canavardan bir arkadaş yaratabilirsiniz. Oysa yaşamanız için yeterince derin olmayan bir dünyada pek şansınız yok. Ya uyum sağlayacaksınız, ya asilere katılacaksınız, ya da başka bir dünya arayacaksınız.

Algıları ortalama insandan farklı çalışanlar için bu dünya gerçekten bir sürgün yeri. Gerçi yine de durumundan hoşnut olmayan, onur duymayan bir sürgün düşünemiyorum. Ortalama insanın kendini -ve evreni- sorgulamadan kabullenebilmesi ve nefes alıp vermesinin bir nedeni olmasına gereksinim duymaması ne büyük bir hediyedir. Oysa sürgün insanın kendini görebileceği bir model yoktur; hepsi terzi tarafından ayrı ayrı kalıpları çıkarılmış ve sadece bir adet üretilmiş elbiseler gibidirler. Ancak bir araya gelerek terzinin genel sistemi hakkında bilgi sahibi olabilirler. Böylelikle sistemi dıştan içe -evrenden insana-, içten dışa -insandan evrene- ve nadiren de hepsini tek bir anda algılarlar. Artık evindedir, ama sürgün hayatı bitmez; güneşin doğuşundaki renkleri göremeyen, kır çiçeklerinin siz istemediğiniz halde sizi gülümseten kokularını duymayan, kalbiyle şarkı söyleyenleri duyduğunda içsel ritmi hızlanmayan, sadece ve sadece sevgisini iletmek için dokunmayan, yolun ortasında durup yüksek sesle bir kahkaha savurduktan sonra hiçbir şey olmamış gibi işine devam etmeyen insanlar oldukça sürgün bitmez. Sürgünlüğün onuru da buradadır. O algılarını sınırlamış, kendini kendine hapsetmiş insan için üzüntü duyar; onun kendiliğinden harekete geçiremediği estetik yoğunluğunu sanatıyla harekete geçirmek ister. Gökyüzüne baktıklarında -belki aynı şeyi değil ama- kendi yansımasını görmesini ister; mavi gök beyaz buluttan fazlasını görmesini ister. Ve belki de ortalamanın üyesi değil, bağımsız birey olduğunu görmesini ister; hatta onun da bir sürgün, onun da "bizden biri" olduğunu görmesini ister.

Kendini ifade etme isteği ancak kendini gördükten sonra ortaya çıktığı için sanatçı çıplaktır. Kendini olduğu gibi sergilemekten korkmaz. Oysa tam da o an artık o kendi değildir, evrenin ruhudur. Korkularına yenik düşmüş ve sanatını icra ederken kendini saklamışsa da -ironik olarak- tam da saklamak istediklerini açık etmiştir. Yaşam sanatı için hepimizin zorunlu birer sanatçı olduğu düşünüldüğünde, korkularımızla yüzleşmekten başka seçeneğimiz yok gibi gözükür. Doğal olarak her zaman için sanatı yaşamdan soyutlayarak bu işi sadece "sanatçı"lara yıkma olanağımız var. Ama bu olanağı kullanacak kadar kör olsaydık, zaten bu dünyada sürgün olarak bulunmazdık.

Sürgün için kendini ifade etmek zorunluluktur. O içinde duyumsadığı bedenine fazla gelen enerjiyi paylaşmalıdır, kendi gibi olanlarla iletişim kurmalıdır, kendi gibi olmayanlara da en azından ipucu sunmalıdır. Algılarını ruhunda yoğurarak en iyi bildiği biçimde dünyaya sunmalıdır. Böylelikle hem kendine hem evrene daha yakın olur, etkin bir varoluş içindedir. Yaşamın çok zor geldiği; "bu nefesi de verdim şimdi tekrar nefes almak için nedenim ne ki" dediği zamanlar olmaz mı, "güzelim edebiyat eserleri dururken herkes magazin dergileri okuyor, o zaman neden bir sözcük daha yazayım" dediği olmaz mı? Tabii ki olur. Sanatın, sürgünlüğün güzelliği de buradadır. Çünkü "neden" sanatçı için yanıtlanması gereken bir soru değildir. O en büyük nedeni içinde duyumsar. Adlandıramasa da onu sözcüklere, notalara, fırçaya, kendini ifade etmek için ne kullanıyorsa ona bağlayan; kendi cehenneminden kurtulmasını sağlayan, tarlanın ortasındaki kayaya bakarak ağlamasına neden olan, karmaşık şehir yaşantısı içinde kendi vahasında yaşama ayrıcalığını sağlayan bir giz vardır. Dünyayı algılayışındaki değişiklik sayesinde bu giz beslenir, semizleştikçe paylaşılır ve paylaşıldıkça evrene yayılır. Ya çiçekleri yaratan "benim güzel çiçeklerim dururken insanlar evlerini yapaylarıyla süslüyor, o zaman neden bir çiçek daha yeryüzünde tomurcuklansın" deseydi?

Bir de okuyucular için eyvah: Ne türlü tuzaklar barındırdığı belli olmayan tuhaf ruhumu zorla önlerine seriyorum, onların zaten parçası olduğu bu denizde benim için de bir yer ayırmalarını istiyorum. Ama en azından onları hiç sıkmayacağım güvencesini verebilirim.

Doğumunun 100. yılında

JEAN-PAUL SARTRE

"Sartre öldü. İmza: Tanrı" Sartre ve Varoluşçuluk

Böyle yazdı gazete ve dergiler; XX. yüzyıla damgasını vuran 'varoluşçuluk' akımının en yılmaz savunucusu Jean-Paul Sartre öldüğünde. Ciltler dolusu kitaplar yazmış bir yazar ve felsefeci için oldukça kısa; ancak bir o kadar da anlamlıydı bu ölüm ilânı. Anlamlıydı, çünkü içinde Sartre'a karşı bir misilleme anlamı taşıyordu. Ne var ki bu misillemenin çok da yerinde olduğu söylenemez. Sartre'ın Tanrı'yı öldürme girişimi aslında Nietzsche'ninkine benzer bir durumdu. Her ikisi de Tanrının olmadığı bir dünyada yaşamak ve hayatı anlamak nasıl olurdu acaba? sorusuna cevap aramaktaydı. Eğer öyle olmasaydı Nietzsche "Tanrı öldü, onu bizler öldürdük, hem de kendi ellerimizle. Ellerimizde onun kanı var!" diye feryat et(tir)mezdi. İnsan, Tanrıyı öldürmüştür; çünkü kendinin çirkin yanlarını görecek kimseye tahammül edememektedir. Sartre da benzer şeyler söylemekteydi: "İnsan herhangi bir dini veya metafizik dayanak olmaksızın da yaşamasını öğrenmelidir." Sartre daha da ileri giderek "Varoluşçu Tanrıyla ilgilenmez; zaten olsaydı da bir şey değişmezdi." der. Dolayısıyla yukarıdaki ölüm ilânı hem Sartre'ın hem de bütün yapıp ettiklerinin kısa bir özeti sayılabilir. Sartre, ölümün mutlak hâkim olduğu bir dünyada, hayatı ve insanı anlamaya, bunu yaparken de tek ölçüt olarak insanı ve onun 'burada oluş'unu kabul etme eğilimindeydi. Bu açısan felsefeden edebiyata, oradan tiyatroya kadar pek çok alanda etkin olarak çalışan Sartre'ı anlamak "yaşadığımız bu çağ ile ilgili önemli bir şeyi anlamak"tır.

Sartre: Bir Hayat, Çok Kitap

Jean-Paul Sartre, 21 Haziran 1905 tarihinde Paris'te doğdu. Annesi, deniz subayı olan babasının ölümünden sonra doğup büyüdüğü yere -Alsas'a- döndü. Sartre Paris'te bir süre okuduktan sonra 1916 yılında üvey babası ve annesiyle birlikte La Rochelle'e taşındı. 1919 yılında Paris'e tekrar dönüp liseyi orada tamamladı (1922). 1924-1928 yılları arasında felsefe öğreniminde devam ederken, hayatının sonraki bölümünde birlikte yaşayacağı Simone de Beauvoir ile tanıştı. Askerlikten sonra 1936 yılında kadar Le Havre'da felsefe öğretmeni olarak çalıştı.

Sartre, Pasteur Lisesinde öğretmenken **Bulantı** adlı romanı yayımlandı (1938). Günlük biçiminde düzenlenen romanda, tarihçi Antoine Roquentin'in kişiliğinde bireyin toplum içindeki kayboluşunu ve kendini arayışını ele aldı. İşinden, kendisini çevreleyen eşyadan ve en sonunda da insanlardan iğrenen Bulantı'nın kahramanı bu yabancılaşmanın sonucunda bir olgunlaşma sürecine girer. Bu sürecin sonucunda insanın ancak kendi seçimleriyle kendini var edebileceğine ve bulunduğu şartları olduğu gibi kabul ederek kendini yaratabileceğinde karar kılar. Bütün bunları yapmanın insanı sorumlu bir varlık hâline dönüştüreceğini savunan roman kahramanı, sınırsız bir özgürlük içinde olan insanın bu özgürlükten dolayı zaman zaman tiksinti duyabileceğini ileri sürer. Sartre'ın Bulantı'sı özellikle eşyaya bakışta Husserl'in fenomonolojisinin etkilerini taşır. Sartre'ın kahramanı eşya ile kurduğu ilişkide onların ilk ve çıplak hâllerini düşünür. Bir anlamda özlerin kendisine, insanların onları tanımlamadan önceki biçimlerine döner. Bu bakış açısı zaman zaman onu dehşete düşürür. Bulantı, hayatın saçmalığını ve insanların bu saçmalığı aklî hâle getirmek için uydurdukları meşgaleleri de eleştirir. Bu anlamda onun kahramanıyla Camus'nün 'yabancı' ve uyumsuz insanları ile benzerlikler kurulabilir. Sartre'ın Bulantı'ya **Gecenin Sonuna Yolculuk**'un yazarı **Celine**'den bir alıntıyla -"Toplumsal önemi olmayan bir kimse bu, bir birey ancak."– başlaması da romanın birey'in toplumsal yapı içindeki kayboluşuna dikkat çekeceğinin bir göstergesidir.

Sartre, **Duvar** adlı hikâyesi yayınlandıktan sonra II. Dünya Savaşına katılır. 1940'ta Almanların eline esir düşer ve bir yıl süren esaret hayatı yaşar. 1943 yılında **Sinekler** adlı dramı yayımlanır. Bu kitabında da insanın özgür bir varlık olduğu düşüncesini işleyen yazar, eserine mitolojik bir efsaneyi temel alır. Yunan Atrid efsanesinden yola çıkarak hem güncel olaylara – Fransızların Almanlara karşı direnişi- göndermeler yapan Sartre, Orestes'nin iki Tiran'ı öldürerek kavuştuğu 'özgürlük'ü yüceltir. Sartre, bu eserinden hemen sonra **Varlık ve Hiçlik'i** yayınladı. Varlık ve Hiçlik'te özgürlüğü yapılandırıcı bir anlama sahip olarak algılayan Sartre, başka ihtimallerin neler getireceğini görseydik, eylemde bulunamazdık, der. Bu açıdan özgürlüğümüz ancak eylemlerimizle mümkündür. Varlık ve Hiçlik bireyi ve onun özgürlüğü sorununu işlerken bir yandan da Sinekler'deki temayla doğru orantılı olarak, onun Tanrı'ya karşı hesap vermek zorunda olmadığının altını çizer.

1944'te yayımlanan **Gizli Oturum** adlı dramda Sartre "sonsuza kadar cehennemde bir odaya hapsedilmiş üç kişi"nin durumunu ele aldı. Özgürlüğe ulaşmanın önündeki engelleri göstermeye çalışan Sartre, o ünlü "Cehennem başkalarıdır." sonucuna bu dramında ulaşır. 1945'te sonraki felsefî etkinliğini gerçekleştireceği **Modern Zamanlar** dergisini kuran Sartre, 1951'de **Şeytan ve Yüce Tanrı** adlı eserini yayımladı. Dindar bir kişinin varoluşçu ve devrimci bir düşünce yapısına dönüşümünü anlattığı bu eserini 1960 yılında yazdığı **Diyalektik Aklın Eleştirisi** izler. Bu eserinde varoluşçu fenomonoloji ile Marksçılık arasındaki ilişkiyi tartışan Sartre, çevrenin insan eylemlerini nasıl tanımladığına dikkat çeker. Filozof ayrıca bireysel çıkışların toplumsal hareketlere dönüşme ihtimalinin de küçümsenmemesi gerektiğini ileri sürer. Dolayısıyla varoluşçuluğun Marksist hareketle kurduğu ilişki Sartre'la olmuştur. "İkinci Dünya Savaşı ertesinde gitgide Marxçı dünya görüşünün ilkelerine yaklaşan Sartre, kendi varoluşçuluğunun, ortak bir devrimci dünya görüşüne ulaşma yolunda, kaba maddeciliğin getirdiği yüzeysel il-

kelerden çok daha derinlikli felsefi temeller sürdüğünü ileri sürmekteydi. **Maddecilik ve Devrim** (1946) adlı yapıtında, Marx'ın çalışmalarından türetilmeye çalışılan sözde Marxçılığı hedef alarak, Marxçıların bel bağladıkları soyut bilimciliğe ağır bir saldırı yöneltti. Sartre, Marxçılığın benimsediği diyalektik kavrayışın, bilimlerin olgucu, tekyönlü nedensellik kavrayışıyla hiçbir zaman bağdaşamayacağını, hem diyalektik maddeciliğe hem de bilimci maddeciliğe bağlı kalmanın alt edilmez bir çelişki yarattığını vurguluyordu."

Sartre, Marksizm'in birçok ilkesini benimsemekle birlikte bazı noktalarda Marxçılarla aynı görüşleri paylaşmaz. Nitekim Marksist düşünürlerle girdiği tartışmaların bir sonucunda kaleme aldığı Diyalektik Aklın Eleştirisi'nde Marksizm'i yüzyılın en büyük felsefesi olarak nitelendiren Sartre, diyalektik denilen devinimi yalnızca bir düşünce süreci olarak görmekte, Doğa'da bir diyalektiğin var olup olmadığından henüz söz edecek durumda olmadığımızı söyleyerek Marksçılığı da bir yandan eleştirmektedir. Aslında **Kirli Eller** adlı oyununda Sartre, komünist hareketi dogmatik ve baskıcı yapısından dolayı insanlık dışı olarak görür. Bununla birlikte 1960'lı yıllarla birlikte Komünizmle varoluşçuluk arasında bir orta yol bulmaya çalışır; çünkü o yıllarda hem politik hem de felsefi anlamda topluma ve değerlere karşı çıkışın ve başkaldırının dili olarak gösterilir bu hareket.

Sartre, otobiyografik kitabı **Sözcükler**'de edebi dünyasını ve yazarlığını şekillendiren ayrıntıları işledi, edebi anlamda beslendiği kaynakları açıkladı. Bu kitabıyla 1964 Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan yazar bu ödülü reddetti. Birçok felsefi ve edebi kitabın yazarı olan Sartre 1980 yılında Paris'te hayata gözlerini yumdu.

Sartre Varoluşçuluğu

75 yıllık hayatının son dönemlerinde özellikle politik konulardaki tavırlarıyla da hep ön planda olan Sartre, varoluşçu felsefenin en önde gelen isimlerindendi. Kendinden önce bu felsefi akımı temsil eden birçok kişi olmasına rağmen varoluşçuluk neredeyse onun ismiyle özdeşleşmiştir. Bunun en önemli nedeni de varoluşçulukla ilgili yayınlamış olduğu "Existentialisme Bir Hümanizmadır" adlı yazısıdır (1968). Kendi dergisinde yayınlanan bu yazısında varoluşçuluğun kökenlerine ve temel kavramlarına kendi düşünceleri doğrultusunda açıklamalar getiren Sartre burada başlıca şu görüşleri savunur.

Sartre, varoluşçuluktan: "İnsanın yaşamasına yol veren ve her gerçeğin, her eylemin bir çevreyi, bir insancıl öznelliği kucakladığını gösteren bir öğreti (doctrine) anlıyoruz." der. Sartre, varoluşçu felsefelerin temel kabulü ve hareket noktası olan varoluşun özden önce geldiği düşüncesi ekseninde kendi felsefesini kurar. O, kâğıt keseceğini örnek verirken özü şöyle tanımlar: "Onu yapmayı ve tanımlamayı sağlayan reçetelerin, tekniklerin, niteliklerin hepsi." Sartre'a göre insan bir sıfır başlangıç noktasını oluşturan varoluştur; radikal-özgür bir varlıktır o, kendisinden önce hiçbir şey gelmez, hiçbir şey verilmemiştir; kendi özünü kendisi kurar ve gelecekteki kendisini seçerek yaratır. Bu varolan olarak insan kendini kendi özüne göre gerçekleştirip üretir. Ona göre varoluşçu düşüncenin çeşitli karışıklıklara sebep olması iki tür varoluşçuluğun varlığından kaynaklanır: "Birinci çeşit varoluşçular, Hıristiyan varoluşçulardır. Katolik mezhebinden Karl Jaspers'le Gabriel Marcel bunlardandır. İkinci çeşit varoluşçular ise, tanrıtanımaz varoluşçulardır. Bunlar arasında Heidegger'i, Fransız varoluşçularını ve beni sayabilirsiniz. Bu iki kolu birleştiren ortak yan, her ikisinin de şu düşünceyi benimsemiş olmasıdır: 'Varoluş özden önce gelir.' İsterseniz buna, 'Öznellikten hareket etmek gerekir' de diyebilirsiniz." Bu öznellik düşüncesi zaman zaman Danimarkalı filozof Kierkegaard'ın düşünceleriyle örtüşür. Bu bakımdan Sartre'ın varoluşçuluğunu, genel anlamda varoluş felsefelerinin faklı ve ateist bir yorumu olarak değerlendirilebilir.

Sartre' göre insan, önceden tanımlanamayan bir varlıktır; çünkü o başlangıçta hiçbir şey değildir. Sonradan kendini nasıl tanımlarsa, kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır. Sartre bu durumu şu cümlelerle anlatır: "Eğer Tanrı yoksa, hiç olmazsa 'varoluşu özden önce gelen' bir varlık vardır. Bu varlık, bir kavrama göre tanımlanmazdan, belirlenmezden önce de vardır. Bu varlık insandır. Heidegger'in deyişiyle, 'insan gerçeği'dir. Varoluş özden önce gelir. İyi ama ne demektir bu? Şu demektir: İlkin insan vardır; yani insan önce dünyaya gelir, var olur, ondan sonra tanımlanıp belirlenir, özünü ortaya çıkarır. Varoluşçuya göre insan daha önceden tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır." Nitekim Sartre insanın doğasını kendisinin kurduğunu, onu diğer nesnelerden ayıran yönün de bu olduğunu öne sürer. "İnsan doğası olmadığına göre o kendini meydana getirecektir. İnsan projelerini gerçekleştirmekle meydana gelebilir. Bu süreç, sürekli bir oluş demektir. Sürekli bir oluş ise özün yokluğu olur. Çünkü öz zorunlu olarak, başka türlü olmayandır. Varoluş alanı, oluşun, değişmenin, rastlantının, olumsallığın alanıdır. Sartre, "insanın kendini yapması"yla ortaya çıkan "öz" kavramını felsefe tarihinin algıladığı "değişmez ilkeler bütünü" olarak anlamaz. Tam aksine onu bir seçim, özgürlük alanı olarak değerlendirir.

Varoluş felsefesi, her ne kadar hayatta ve bireyin seçimlerinde özgür bir bakış açısı getiriyor gibiyse de Heidegger'den başlayarak "varoluşuna" ve "topluma" karşı üstlenilen sorumluluğa büyük önem verir. İnsanın bütün seçimlerinden sınırsız bir şekilde "özgür" olması onun bütün bu seçimlerinin sorumluluğunu üstlenmesi anlamına da gelir. Bir başka ifadeyle her başarının ve başarısızlığın yegane sorumlusu insanın kendisidir. Sartre, Bulantı'da insanın sınırsız özgürlüğünün kendine yüklediği o sorumluluktan kaçmak için gündelik hayatta kendine görevler icat ettiğini ileri sürer. Ona göre sorumluluk varoluşla birlikte başlar: "İnsan var olur önce. Bir geleceğe doğru atılan ve bu atılışın bilincine varan bir varlık olarak ortaya çıkar. [...] Gerçekten de

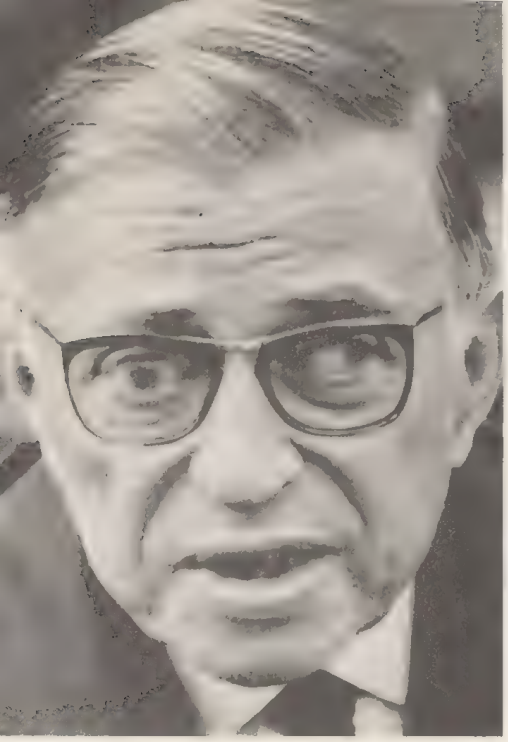

varoluş özden önce geliyorsa, insan ne olduğundan sorumludur öyleyse. Ne var ki biz, 'insan sorumludur' derken, yalnızca 'kendinden sorumludur' demek istemiyoruz, 'bütün insanlardan sorumludur' demek istiyoruz."

J. Paul Sartre'ın **Mezarsız Ölüler** adlı tiyatro eserinde piyesin kahramanlarından Henry Fransız harp felaketinden kendini sorumlu tutar ve şöyle der: "Otuz sene, tam otuz sene kendimi mücrim hissettim. Mücrim.. Çünkü yaşıyordum. Şimdi benim suçum yüzünden yanan evler, ölen masumlar var." Sartre'ın sorumlulukla birlikte andığı diğer kavram da "iç daralması"dır. Heidegger terminolojisinde de önemli bir yere sahip olan iç daralması varoluşla birlikte insanın taşıdığı bir duygu hâlidir. Sartre'a göre, varolmak veya doğmakla ilk sorumluluğu üstlenen insan karşısına çıkan seçenekler karşısında büyük bir sıkıntı yaşar. Bu açıdan Kierkegaard'ın iç sıkıntısına yüklediği mistik ve varoluşla ilgili anlamdan uzaklaşır Sartre. Başkalarından ve tarih önünde sorumlu olan insan seçimleriyle yalnızca kendisini değil, başkalarını da etkiler; bu açıdan sorumluluğun kapsamı genişler. "'İnsan kendi kendini seçer' dediğimizde, her birimizin kendi kendini seçmesini anlıyoruz bundan. [...] Olmak istediğimiz kimseyi yaratırken, herkesin nasıl olması gerektiğini de tasarlarız. [...] şöyle ya da böyle seçmek, bir bakıma, seçtiğimiz şeyin değerli olduğunu belirtmek demektir. Çünkü hiçbir zaman kötüyü seçmeyiz. Hep iyiyi (iyi sandığımızı) seçeriz. Herkes için iyi olmayan şey, bizim için de iyi olamaz. [...] İlerlemeye inanmıyoruz biz. İlerleme bir düzeltmedir. İnsan ise değişen bir durum önünde hep aynı insandır. Seçme ise bir durum içinde seçmedir hep. Hiçbir seçiş nedensiz değildir."

Sartre'ın özellikle edebî eserlerinde görülen "kahramanın kendi hayatını özgür seçimleriyle kendisinin kurması" düşüncesi ve kahramanlarını çözümleme metodu zaman zaman Freud'un psikanalist yaklaşımı ile karşılaştırılmıştır. Sartre bu yaklaşımıyla, kendi varoluşçuluğunun temel kavramları olan 'seçme' ve 'özgürlük' çerçevesinde bir çözümleme yöntemi geliştiriyor, ele aldığı kişileri de kendi biyografik gerçeklikleri içinde değerlendiriyordu. Bu yaklaşımı özellikle **Baudelaire** adlı kitabında görmek mümkündür.

Bunaltıyı, özgür seçimleriyle kendinin ve bütün insanlığın sorumluluğunu almak sonucunda ortaya çıkan bir kavram olarak değerlendiren Sartre şöyle der: "Bağlanan ve yalnızca olmak istediği kimseyi değil, bir yasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi, o derin ve tümel sorumluluk duygusundan kurtulamaz." Bu bunaltı, sorumluluk yüklenen kişinin bu görevi yerine getirip getirmeme noktasında yaşadığı 'iç sıkıntısı"dır. Nitekim Sartre da bu noktada Kierkegaard'ın 'İbrahim'in bunaltısı' kavramını kendine dayanak gösterir. Ancak yaşanan bu sıkıntı/bunaltı insanı eyleme geçmekten asla uzak tutmamalıdır.

Dostoyevski'nin "Tanrı olmasaydı her şey mübah olurdu" sözünün kendi varoluşçuluğun hareket noktası olduğunu söyleyen Sartre, bu sayede insanın kendi başına kaldığını ve dayanacak bütün desteklerin yok olduğunu belirtir. Sartre göre: "Tanrı olmazsa, gidişimizi haklı gösterecek değerler, buyurular da olmaz karşımızda. Ne önümüzde ne ardımızda –değerlerin ışıklı alanında- bizi haklı, suçsuz kılacak şeyler vardır. Yalnız ve mazeretsiz kalmışızdır. Bu durumu 'insan özgür olmaya mahkumdur, zorunludur", sözüyle anlatıyorum. Zorunludur, çünkü yaratılmamıştır. Özgüdür çünkü yeryüzüne geldi mi, dünyaya atıldı mı bir kez, artık bütün yaptıklarından sorumludur. [...] Özgürsünüz, onun için kendiniz seçin, yolunuzu kendiniz bulun! Hiçbir genel ahlâk size yapacağınız şeyi söyleyemez. Buna ancak siz karar vereceksiniz!".

Bu özgür seçimlerle kendini yapan insan bu seçimlerin getirdiği bütün yüklerden de yine kendisi sorumludur. Ancak Sartre bu noktada "Başkalarının özgürlüğünü gözetmezsem kendi özgürlüğümü de gözetemem", diyerek mutlak özgürlüğün olmadığına dikkati çeker. Bütün eserlerinde bireysel özgürlüğün önemini vurgulayan yazar bunu Sinekler'deki şu cümlesiyle açık hâle getirir: "Ben ne efendiyim ne de esir.. Ben kendi kendimin hürriyetiyim."

İnsanın bir 'olanaklar alanı'nda olduğunu savunan Sartre, hiçbir umuda kapılmadan bir işe girişmek gerektiği üzerinde durur. Yeter ki, o iş için gerekli şartlar insan tarafından sağlanmış olsun. Bir anlamda "elimden geleni yaparım, bunun dışında hiçbir şeye güvenemem" demektir bu. Varoluşçuluğa göre insanın yazgısı kendindendir. Düşünüyorum, öyleyse varım, bilincin kendiliğinden ulaştığı mutlak gerçek budur. Ahlâkın içeriğine denli değişken olursa olsun, biçimi her zaman evrenseldir. Kant'ın da açıkladığı gibi özgürlük hem kendinin, hem de başkalarının özgürlüğünü gerektirir." Siz yaşamazdan önce hayat bir şey değildir; ona bir anlam kazandırmak ancak size vergidir. Onu anlamlı kılan sizsiniz.

Kendisini ateist, yani tanrıtanımaz varoluşçular arasında gösteren Sartre, varoluşçuluğun Tanrı'nın yokluğunu ispatla uğraşmadığını, uğraşmaması gerektiğini özellikle vurgular. Çünkü varoluşçu "Böylesi bir çabayla kendini yormaz. O şuna bakar daha çok: Tanrı var olsaydı, yine de bir şey değişmeyecekti." diyerek varoluş ve insanla ilgili dini geleneğin getirdiklerini reddeder.

Varoluşçuluk ve Türk Entelektüeli

Türk entelektüeli varoluşçulukla ilk olarak 1940'lı yıllarda karşılaşır; ancak onun ne olduğunu anlaması için bir on yıl daha geçmesi gerekecektir. Başta Sartre olmak üzere birçok varoluşçunun eseri bu yıllarda Türkçe'ye çevrilmeye başlar. Aslında II. Dünya Savaşının ortaya çıkardığı karamsar hava ve Türkiye'nin o anki atmosferi de varoluşçuluğa uygun bir zemin hazırlamıştır. Bu yıllarda eser veren sanatçıların Batılı kaynaklarla olan yakın ilgisi de yeni bir kültür ortamının önünü açmıştır. Dolayısıyla varoluşçuluk, kendinden önce gelen felsefelere karşı çıkışı ve 'insanî' olanı öne çıkarmasıyla hem Türk düşünce dünyasını hem de edebiyatını derinden etkilemiştir. Ahmet Oktay dönemin içinden gelen bir kişi olarak bu etkilenmenin tanığıdır: "Hem yasalar hem de bilgi düzeyimizin eksikliği dolayısıyla, benim kuşağım o yıllarda Marksist terminolojiyi değil, belirgin biçimde Varoluşçuluğun sözlüğünü kullanırdı: Seçme, özgürlük atılmışlık, hiçlik vb. Sartre'ın en sevdiğimiz sözü 'Cehennem başkalarıdır' sözüydü. Koşullar, iyimser olmamıza izin vermiyordu aslında. Kendimizi yorgun, yenilmiş, aldatılmış ve yalnız hissediyorduk. [...] Büyük kentte yaşayan kendi gerçeğimi bilmeye, *anlamaya* çalışıyorumdur. Yalnız, tedirgin ve ölümü düşünen adamı. Buydu *Dönemin Tini* (Zeit, Geist). Örneğin, o sıralar alkol önemli bir yere sahipti yaşamımızda. Belki tam da bu yüzden 'kadehlerin açtırdığı gülde' ölümü görüyordum. Görüyorduk." Yalnızca Ahmet Oktay değildir, varoluşçuluğu soluyan şair. Edip Cansever, Turgut Uyar gibi İkinci Yeni mensupları da böylesi bir yalnızlık ve yabancılaşma ortamında zaman zaman varoluşçu temalara yönelirler.

"1950 Kuşağı" hikâyecilerinin birçoğu-

nun eserlerinde varoluşçuluğun etkileri çok açık biçimde görülebilir. Demir Özlü'nün ilk kitabının adının **Bunaltı** oluşu Sartre'ın Bulantısı'na açık bir göndermedir. Nitekim Orhan Duru kendisiyle yapılan bir söyleşide döneme ilişkin şunları söyler: "Sartre ve Camus'nün İkinci Dünya Savaşı sonrası estirdiği 'Varoluşçuluk' havasını ilk bizler soluduk derinden. Demir Özlü'nün 1958 yılında yayınladığı ilk öykü kitabının Bunaltı adını taşıması boşuna değildir. Ferit Edgü'nün ilk yapıtlarının **Kaçkınlar** ve **Bozgun** adını taşıması da öyle. Bu yapıtlarda bir bunalım ağırlığı ve umutsuzluk sezilir derinden. Kısacası bambaşka bir öykü anlayışı ve yeni bir söylem. İlk öykü kitabım **Bırakılmış Biri** de aynı ortamda yayımlandı." Orhan Duru'nun söylediklerine; Vüs'at O. Bener, Yusuf Atılgan, Nezihe Meriç, Leyla Erbil, Ferit Edgü, Adnan Özyalçıner, Onat Kutlar, Erdal Öz ve Bilge Karasu gibi isimleri de mutlaka eklemek gerekli; elbette ilk kitabı **Tante Rosa** ile Sevgi Soysal'ı.

Ferit Edgü'nün varoluşçuluğun baskın olarak hissedildiği dönemden sonra kaleme şu satırlar dönemin içinden eleştirel bir sestir: "Bizden öncekilerden daha değişik şeyler söylememiz gerekiyordu. Kendi gerçeğimizi, kendi doğrularımızı bulacaktık. Bizden öncekileri okumuştuk. Büyük çoğunluğu, bizim gereksinmelerimize, sorularımıza karşılık vermiyordu. Dünyayı onlardan oldukça farklı algılıyorduk. Saplantılarımız yoktu. Ne de inancımız. İnancımızı da kendimiz yaratmak istiyorduk. [...] Biz de o sıralarda , varoluşçuluğun sloganlarını kullanıyorduk: 'İnsan özgürdür', 'Özgürlük bunaltıdır', 'Varlıktan önce öz gelir', 'İstesek de istemesek de bağımlıyız', 'İnsan kendi kendini yapar', 'Birey geleceğe dönük bir tasarımdır', 'Cehennem başkalarıdır' vb. [...] Varoluşçuluk (Marksçılık dahil diğer felsefe akımlarında olduğu gibi) bizde düşünürünü bulamamıştır. Etkisini, 1950 kuşağının sanatçıları üstünde göstermiştir. Kimimizi dünya görüşü olarak doğrudan doğruya, kimimizi edebi eserlerle dolaylı olarak etkilemiştir. Demir Özlü'deki ve bendeki kadar belirgin olmasa da, ilk kitabı, 'Troya'da Ölüm Vardı'dan bu yana, Bilge Karasu'nun tüm yazdıklarında, Turgut Uyar'ın şiirinde, Edip Cansever'de (bir de bu gözle okuyun Ruhi Bey Ben Nasılım'ı), bizden sonraki kuşağın birçok hikâyecisinde, örneğin özellikle Selim İleri'de varoluşçuluğun bıraktığı izleri görmek mümkündür."

Derrida'nın ifadesiyle "Yaşamayı öğrenmek, ölmeyi öğrenmektir, ölümü ve bunun kaçınılmazlığını kabullenmektir. Platon'dan beri felsefesinin en eski emri budur: Felsefe yapmak, ölmeyi öğrenmektir." Varoluşçuluk da yalnızca ve yalnızca insanı temel alarak hayatın ne olduğunu öğrenmeye çalışmıştı.

Kaynaklar:

J. P. Sartre, Varoluşçuluk (Existentialisme), Çev.: Asım Bezirci, Say Yay., İst., 1999

J. P. Sartre, Bulantı, Çeviren: Selâhattin Hilâv, Ataç Kitabevi Yayınları, İstanbul 1961, 206 s.

J. P. Sartre, Sözcükler, Çeviren: Bertan Onaran, de yayınevi, İstanbul 1965, 179 s.

İris Murdoch, Sartre, Yazarlığı ve Felsefesi, Çeviren: Selâhattin Hilâv, de yay. İst., 1964.

Walter Kaufmann, Dostoyevski'den Sartre'a Varoluşçuluk, Çeviren: Akşit Göktürk, de yayınevi, İstanbul 1964, 80 s.

Serdar Rifat Kırkoğlu, "Varoluşçuluk ve Emmanuel Mounier", Emmanuel Mounier, Varoluş Felsefelerine Giriş, Alan Yay., İst., 1986.

Robin Le Poidevin, Ateizm-İnanma, İnanmama Üzerine Bir Tartışma, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2000, 231 s.

Annemarie Pieper, Etiğe Giriş, Çev.: Veysel Atayman-Gönül Sezer, Ayrıntı Yay., İst., 1999.

Svetlana Uturgauri, "Bunalım Edebiyatı ve Modernizmin Sorunları", Türk Edebiyatı Üzerine, Cem Yayınevi, İst., 1989.

Ahmet Oktay, "Şair, Dünya Görüşünden Kopamaz", Yasakmeyve, Sayı: 2, Mart-Nisan 2003, s. 9.

Orhan Duru ile Söyleşi, Adam Öykü, Sayı: 2, Ocak-Şubat 1996, s. 146-147.

Ferit Edgü, "Varoluşçuluğun Türk Edebiyatına Etkisi", Milliyet Sanat, (Varoluşçuluk Sayısı) Sayı: 202, 22 Ekim 1976, s. 10, 11, 29.

Oktay Taftalı

Avrupa Vicdanının Özrü Sartre

İnsan karnabahar değil, bir tasarımdır.
J. P. Sartre

68'li yıllarda Paris'in sıradan bir semtinde, sıradan bir apartman dairesinde, Sartre ve arkadaşları, adeta sigara dumanına boğulmuş bir odada, hararetli biçimde tartışmaktadırlar. Simone de Beauvoir'le birlikte altı yedi kişiden oluşan dost meclisi, hayatın her alanındaki dayatmalara baş kaldırırcasına, sigara konusunda dikte edilenlere de baş kaldırmakta ve hep birlikte sigaranın biriyle diğerini yakarak, hararetli bir tartışma sürdürmektedirler.

İnsanın kendi özünü, bizzat kendisi belirleyen bir varlık olduğu üzerine yoğunlaşan tartışmanın bir yerinde, söz **mutluluk** (eudaimonia) kavramına gelir. Ve Sartre'a mutluluk hakkındaki düşüncesi sorulduğunda: filozof, çekincesizce yanıtlar: "Şu an olduğu gibi, dostlarımla birlikte olmak, onlarla söyleşmek."

Sartre, hayattayken ikbal görmüş filozoflardandır. Aynı zamanda bir eylem adamı olması dolayısıyla, dünyanın her tarafında, kendisini seven ve sayan çok sayıda insan, onu el üstünde tutmuşlardır. Fakat görkemli bir eylem ve düşünce hayatının imkanları arasında, onun için mutluluğun tanımı çok sade ve belirgindir: Dostlarla bir arada olmak, felsefe yapmak... Belki yerine göre birlikte bir şeyler içip, ufak tefek bir şeyler yemek, bu mutluluğun tamamlayıcısıdır.

Buradan, şunu anlıyoruz: İnsanın sahip olduğu maddi veya manevi zenginliklerin, (onlar her neyse) hazzını alabilmesinin en önde gelen imkanı, başkalarıyla birlikte olabilmektir.

Niçin bir çoğumuz, sinemaya, alış verişe, tatile, meyhaneye, vs. giderken yanımızda bir arkadaş ararız? Niçin ibadetin topluca yapılanı makbuldür? Niçin bayramlarda ve benzeri özel günlerde bir araya geliriz? Niçin eğlence yerlerinin dolu olanları, kapısında kuyruk birikenleri daha çok tercih edilir? Çünkü, insan adını koymasa, itiraf etmese bile, en büyük mutluluğu birliktelikten duymaktadır. (Birlikteliği, kalabalıkla aynı anlamda düşünmemek gerekir) Ama kapitalizm bu imkanı çarpıtmış, sahip olma, tüketebilme, tüketebildiğini **başkalarına gösterme** görgüsüzlüğünü, asıl mutluluğun yerine, yalan bir mutluluk olarak dayatmıştır.

Yeniden Sartre'ye dönersek: Ona göre, insan evrendeki öteki varlıklardan temel bir farkla ayrılır. O, öteki varlıkların tersine, önce varolan ve daha sonra özünü belirleyen bir varlıktır. Ünlü, "insanın varoluşu, özünden önce gelir" önermesinin anlamı budur. Evrendeki bütün öteki varlıklar için, bunun ter-

sini iddia edebiliriz. Ama insanın genel geçer, soyut ve kapsayıcı bir özü yoktur. Her birey, önce varolmakta, sonra da bu varlığını kendi tercih ve kararları doğrultusunda bir öz'e kavuşturmaktadır. İnsan kendi kendisini tasarlayan ve bu tasarım kapsamında kendi kendisini yapan bir varlıktır. Onun seçme imkanı vardır. Dostlarını, sosyal çevresini seçerken, kendisini de seçmekte ve oluşturmaktadır.

Herkes, olmak istediği şeyi olur. Saygılı, sevecen, paylaşımcı olmak bizim elimizdedir, küstah, kibirli ve bencil olmak da. Olmak istediğimiz ve istemediğimiz şeyler dolayısıyla, sadece biz sorumluyuz. Kimse başkasının iradesi veya kendi dışındaki koşullar nedeniyle, kibirli ya da alçak gönüllü olmak zorunda değildir. Bunlardan ötürü sorumluluktan kurtulamanın bir yolu da yoktur. Çünkü insan, kendi özünü oluşturmakta özgürdür.

İnsan tercihleri ve eylemleriyle hem kendisine, hem de tanıdık veya tanımadık, uzak veya yakın başkalarına karşı sorumludur. Aynı insan tutkularından, alışkanlıklarından, eğilimlerinden ötürü de sorumludur. Dolayısıyla tutku veya alışkanlık nedeniyle gerçekleştirdiğimiz eylemlerimizin sorumluluğunu, tutkularımıza, korku veya kaygılarımıza yükleyerek onları mazur gösteremeyiz. Kahraman olmak da, hain olmak da bizim tercihimizdir.

Sartre'ın varoluşçuluğu, mazeret kabul etmeyen sınırsız bir sorumluluk alanında, insanın özgür iradesini ve özgür tercihlerini esas alan, bir "salt etik" olarak ortaya çıkıyor.

Özgür irademiz kişiliğimizi ve hayatımızı belirler. Çünkü *"ego bilincin sahibi değil, onun nesnesidir. Gerçi durum ve eylemlerimizi aniden egonun ürünü olarak inşa ederiz. Fakat durum ve eylemlerimiz de nesnedir."*[1]

Buradan anlıyoruz ki, çoğunlukla sanıldığının tam tersine, kişiliğimiz ve 'ben'imiz, bilincimizin sahibi değildir. Bilakis kişiliğimiz, özgür bilincimizin nesnesidir. Bilincimiz o nesneyi, yani kişiliğimizi araştırabilir, inceleyebilir, üzerinde düşünebilir, gerekirse eksik veya yanlışlarını düzeltebilir. Her ne kadar gündelik hayatta ve an içindeki (spontan) eylemlerimiz, kişiliğimizin birer ürünü olarak ortaya çıksa da, eylem ve durumlarımız da özgür bilincimizin nesnesidirler. Bilinç onları da incelemek ve denetlemek imkanına sahiptir.

Sartre'ın varoluşçuluk yorumu, kapitalist Batı medeniyetinin, insan ve tabiat üzerinde yaptığı maddi ve manevi tahribat dolayısıyla, bu medeniyetin mensuplarının sorumluluğunun altını çizen bir ahlak tasarımıdır. Çünkü o da, aynı medeniyetin bütün unsurları gibi evrensellik iddiasını, doğal bir veri olarak üstlenir ve kendi tezlerinin evrensel kapsayıcılığından kuşku duymaz.

Sartre insanın özgürlüğünü doğal bir veri olarak görür. İnsan eğer özgür değilse bile özgürleşmelidir. Kuşkusuz Sartre'ın model olarak ele aldığı insan, Batı'nın özgürlük bilincine sahip bireyleridir. Bu anlamda biz Sartre'den bir adım daha ileri giderek, özgürlük ülküsünün kaynağı olarak görülen Batı'yı, yeryüzünün başka yörelerinde, kendi özgürlüğü adına köleleştirdiği halklara karşı da sorumlu tutabiliriz. Ve Sartre bunu yürekten destekleyecektir.

Uluslararası Batı sermayesinin ağları içinde yeralan insanlar, elbetteki yeryüzünün tanıdık tanımadık öteki insanlarına karşı sorumludurlar. Ama bu sistemin hiçbir getirisinden yararlanmadıklarından öte, Batı kültür ve medeniyetinin hedef tahtasındaki kurbanların, Afgan köylülerinin, Amazon yerlilerinin yaşamaya direnmek dışında ne gibi bir sorumlulukları olabilir.

Sartre açısından, onların da özgürleşmek gibi bir sorumlulukları vardır. Ama Batı'dan bakıldığında o halklarda zaten özgürlük bilinci gelişmemiştir ki! Dolayısıyla burada ciddi bir problem ortaya çıkıyor. Öteki halklar, bir Avrupa'lı; bir aydın olarak Sartre ve onun izleyicilerinin, bu bağlamda kendilerine bir özgürlük öğretmeni görevi biçtiklerine de, tanık olmuşlardır.

Dolayısıyla Sartre, kapitalist Batı vicdanı için bir kazançtır. Ama bu vicdan, Kapitalist Batı medeniyetinin ötesindeki halklar için, ne yazık ki, entellektüel bir tatminden başka, pek bir şey ifade etmemiştir.

[1] Jean Paul Sartre, Die Transzendenz des Ego, s. 85. Hamburg 1982

Jean-Paul Sartre, Edebiyat Nedir - Can Yayınları

"Demek ki yazar, okuyucuların özgürlüğüne çağrıda bulunmak için yazar ve özgürlüğün yapıtını canlandırmasını bekler. Ama bununla yetinmez ve okuyuculardan, onlara gösterdiği güveni kendisine göstermelerini, kendi yaratıcılıözgürlüğünü tanımalarını, bakışık ve ters yönlü bir çağrıyla bu özgürlüğe seslenmelerini ister. Ve işte bu noktada okumanın bir başka diyalektik çelişkisi ortaya çıkıyor: Kendi özgürlüğümüzü hissettiğimiz oranda başkasınınözgürlüğüne saygı duyarız; başkası bizden ne kadar çok şey beklerse, biz de başkasından d kadar çok şey bekleriz."

Yazar Gazeteci Ressam Fikret Otyam Anlatıyor...

1) Fikret Otyam olarak siz Turkiye'nin son elli yılında değişenlerini ve değişmeyenlerini nasıl tespit edersiniz?

2) "Memleket öykücülüğu" gibi "Memlekete gazeteciliği"de meslekte bir kavram mıdır; bir uzmanlaşma mıdır? Yoksa bir duyarlılık ve bir empati meselesi midir sadece?

3) (Bir önceki soruya bağlı olarak) sanatsal gazetecilik hakkında yeni kuşaklara neler söylemek istersiniz?

4) Modernleşme uğraşında büyük hizmetler vermiş halkçı-eğitimçi bir sanatçı-aydın kuşağına en önemli isimlerden biri de sizsiniz. O yıllar ve o yıllardaki dostluklar hakkında, sizi sürükleyeceğimiz nostalji duygusu için özür dileyerek, merak ettiklerimiz var; neler söylemek istersiniz?

5) Fikret Otyam yıllardır tuvalde geziyor, tuvalde düşünüyor; son resimleriniz merak ediyoruz. Yeni bir sergi olacak mı, ne zaman?

Önümüzdeki Aralık ayının 19'unda 80 yaşına basacağım. Babamın görevi gereği içinden Uluırmak'ın aktığı ötelerde başı her daim dumanlı/karlı Hasandağı'nın eteğine diyelim, Aksaray ilinde doğmuşum. Bu il siyasal nedenlerle ilk kez ilden ilçeliği düşürülen bir yerleşim yeridir. Babam on yılını, iki yılını İngilizlere esir, Yemen San'a'da kalmış "eczacı zabiti" olarak. Yemen o yıllar "vatan toprakları"(!..) Dedem Beyşehir'in Göcü köyünden Kolağası Osman efendi de uzun yıllar bu vatan topraklarında görevli "Zabıt" dayım, orada "şehit", kafasını kesmişler, bir sırığın ucunda dolaştırmışlar San'a sokaklarında!

"Mütareke olunca, babam orada evlendiği Kolağası Osman'ın kızı Naciye ile yurda döner, "Müttefik" Almanların Baron Bek vapuru ile Kızıldenizde sancısı tutar Naciye anamın, operatör Nedim beyin yardımıyla bir oğlan doğurur, adını Nedim Vasıf koyarlar. Kaptan itiraz eder, vapurda doğdu adı Baron Bek olacak, eklerler, Gemicilerin itirazı başlar, adı "Bahri" olmalıdır!.. Ad tamamlanır: Nedim Vasıf Baron Bek Bahri.

Eczacı zabiti Vasıf İbrahim (Kuruçeşme) kurtuluş savaşındadır. Bursa'nın düşmandan kurtulduğu gün Naciye kadın tek başına bir oğlan daha doğurur: Nusret Kemal. Ülkeye barış gelir, yorgun savaşçı, doğma büyüme İstanbul Kuruçeşmeli Vasıf İbrahim Konya İkinci Ordu'da emekli olur, İstanbul dönüş hazırlığı içindeyken Aksaray Vilayeti'nden bir "Hey'et" kendisine iki "Hususi Muhasebe"nin eczanesini teklif eder, "çalış borcunu öde".

O da öyle yapar. Babam, ikisi kız dört oğlunuda eczanede çalıştırırdı. Yedi yaşında kabadan, sekiz yaşında damardan iğne yapardım!

Köylülerle, onların dertleriyle çocukluk yıllarımda eczanede haşir-neşir oldum, olduk... Sonra o korkunç/ o zalim/ o insanlık dışı ikinci dünya savaşı!

Nusret Kemal, İstanbul'da eczacılık okumaktadır. Dönemin en ilerici/ devrimci edebiyat dergilerinde şiirleri çıkmaktadır, O'na sahip çıkanlardan babam tarafından

hısımımız Suat Derviş'tir, yıllar sonra benim de o'na sahip çıktığım. Denizde doğan ise adı Nedim Vasıf olarak Ankara Devlet konservatuvarı'nda öğrencidir. Şimdilerin besteci ve orkestra şefi, halen bin yaşının rağmına bir özel müzik okulunda sanatını "icra" etmede ve ülkede orkestra ile ilk kez bir filme müzik yaptığıyla ilgili kitaplar yazar, bu neredeyse yüzelliye varmıştır.

EDEBİYAT DERGİLERİ

Nusret Kemal o ilerici, o devrimci, kısacası zamanın sol çizgisindeki edebiyat dergilerini gönderdi okumak için... Aldığımız Vakit gazetesi 30 kupona Rus klasikleri verirdi romandan yana, Gorki ve niceliriyle kuponlar sayesinde tanıştım "sol ve edebiyat/yazın" kanıma böyle girmiştir. Ve günün birinde İstanbul'dan Hasan Dörtler adlı bir tabelacı geldi, eczanemizi de boyadı, annem babam Hasan'ı evlat gibi Horont diye bildiği babamın yetiştirmesi kalfa Hrant Maraşlıyan'dır yine benim "Hrant ağabeyim "Seksen küsür yaşında, elli yıl önce göçtüğü İstanbul'da yaşama veda eden "canım Hrant ağabeyim."

İlk tüp boyayı Hasan ağabeyde gördüm, verdiği artık boyalarla, karelerle büyüttüğüm fotoğraflardan kontraplak üzerine resimler yaptım ve 1943 yılında eski adıyla İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde hocaların hocası Çallı İbrahim'in öğrencisiydim, iki yıl sonra da Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun, orta ve yüksek bölümü O'nun atölyesinde bitirdim, mezun oldum.

Bedri Hoca'nın Asmalımescit'teki özel atölyesi, zamanın her daldan sanatçılarının uğrak yeriydi ve her gece oradaydım, öğrencilik yıllarımda da, Sabahattin Ali ile, hayret bir Orta Anadolu çocuğu, halk müziği hastası Fikret Otyam, Aşık Veysel'i orada tanıdı, Hatta Orhan Kemal'i!

Meraklısına not diyelim, Orhan için yazdığım 500 sayfalık "Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları" kitabımın 3. Basımı, nesilleri çoktan tükenmiş tüm kitaplarımı dört yıldır ardı ardına basan Günizi Yayıncılık tarafından O'nun ölümünün 35.yılında yani 2 Haziran 2005'de üçüncü basımını okurlara sundu.

Başı, her an dumanlı/karlı Hasandağı'nın tepeleri artık eskisi gibi karlı değil, o ak karlar daha Mayıstan itibaren erimeye başlıyomu! İklim mi değişti ne , evet, çocukluğumun iklimide yok artık!... O azıp taştığı zaman önünen ne gelirse köyler dahil silip süpüren, içinde yüzdüğümüz değil, "çimdiğimiz" Uluırmak, artık çocuk çişi gibi!. O azgın ırmak artık Mamasun barajına tutukludur.

Babam akıl almaz bir günlük tutucuydu, ondan bana geçti, eczanede ve ilçede olanları deftarlere yazardım bıkmadan usanmadan ve İstanbula geldiğimde bunlar öykülere dönüştü, akşam gazetelerinde yayınlanır oldu bedeli mukabelinde, evden gelen 20 liraya ek bir gelir.

Hayvanları "deli gibi" severim çocukluğumdan beri. Haa, neden deli gibi derler, akıllı gibi değil? Baküs meyhanesinde ev sahibimin oğluyla "şaraplanıyoruz", ötelerde pörtlek gözlü, kirli bir pardesülü, gök gözlü bir adam içki içmiyor, bizi dinliyor, memlekette bıraktığım kurt köpeğim "Tek"in marifetlerini anlatıyorum, gazeteci girdi içeri, bir Gece Postası aldım, çıkan öykümü okumaya başladım arkadaşıma; bitti, gök gözlü, polis sandığım ki polisten çok korkardık, adam yüksek sesle "Ulan" dedi, anlattığın gibi yazsana.

Kim miydi? Ölü bedenini toprağa koyduğum Sait Faik...

Yıllar yılı yaşamımda tanık oldum, iyiden kötüye/kötülüğe/kötülükten ki bir pişmanlık mıdır nereden bileyim, iyiliğe/güzelliğe dönüşen insanlar... Hele hele yüzlerce tanış sanatçılar arasında geçin ötekileri/politikacıları neyim... Bağrıma bastığım, sevdiğim bir can dostum ki aklı başında, solcu diyelim, bugün Fettullah'ın kapısına bağlı, içine etmişim böyle değişmenin.

Sanat yazıları için adım attım Bab-Ali'ye bindokuzyüzellide ve kendimi Cihat Baban, Ziyat Ebuziyya'nın Son Saat Gazetesinde 24 lira 25 kuruşla(vergi gereği bu küsurat) adliye-pilis muhabiri olarak buldum: İkibuçuk yıl burnuma kan koktu, ama İstanbul'un öbür yanını nasıl öğrenecektim o korkunçluğu? Bir yanda Akademi, bir yanda gazetecilik ve saygıyla/sevgiyle anıyorum Bedii Faik Akın'ın yardımıyla kendimi Dünya Gazetesi'inde buldum, Yazı İşler Müdür Yardımcısı ve yazarı olarak... Yazılarım Varlık'ta, Yeditepe'de çıkıyor, en ünlü sanatçıların kitaplarının kapaklarını yapıyorum, içlerini resimliyorum ve o nice sanatçıya kucak açmış/değerlendirmiş, Yeditepe'nin kurucusu/sahibi Hüsamettin Bozuk şimdileri neredeyse doksanında İstanbul'da yaşıyor, acep diyorum, öne çıkardığı hatta "Şöhret" ettiği kaç yazar/şair neyim arıyor "Hüsam Ağabeyi"? Geçenlerde Toroslardan toplanmış Adaçayı'nı pek sevmiş, mışıl mışıl uyutuyormuş, sevindim.

İlk kez, Akademiyi bitirdiğim yıl ki 1953 yıllarında, Falih Rıfkı bey "Kuzum Otyat bey" demişti, ölene dek onun deyimiyle soyadım Otyat'dır, "Yoruldunuz size bir bilet alalım vapurla Hopa'ya kadar gidip dönünüz"

Doğuyu Merak ettiğimi söyledim, o ise illa vapurda dinlenmemi istiyordu, nasıl nasıl unuturum Bedii Faik'in yardımını ve bir kamyondaydım Sirkeci'den Güneydoğuya/Doğuya doğru. Oralara gideceğimi duyan Cumhuriyet'ten can dostum bizim "kürt", yani Yaşar Kemal, çoktaaan oralardaydı! Bu gezimiz bir roman olur ve yazılarımız aynı gün başlamış ve yer yerinden oynamıştı, hatta dış dünya: Bu canın üstünlüğü, tam sayfa verilen neredeyse 28 gün süren yazılarımda, yazıları ispatlayan fotoğraflar vardı.

Memleket gazeteciliği, üç beş namuslu kalemin sayesinde ayakta durmaya çalışıyor, çünkü memleket patronu yok basın dünyasında, kendi çıkarların patronluğu var, nice erba-ı kalem, işveren patronunun/holding sahibi patronunun uzattığı zincire bağlı. Buna eşdeğer olarak "memleket öykücülüğü" neredeyse aynı konumda!

Sanatsal gazetecilik hakkında ne mi söyleyeceğim, hiçbişey!... Merak eden varsa, sabırları varsa, gereksinim duyarlarsa yine Günizi yayıncılık tarafından kitapçı dükkanlarının vitrinleride olan 800 sayfalık "Dost Gelen Selamlasın" adlı belgesel kitabıma başvursunlar 1944-2003.

Dördüncü sorunuzdaki yakıştırmalırızın bir adı vardır: "Vefa", bir hakkı teslim etmek falan, sağol.. O yukarda sözünü ettiğim 800 sayfalık kitabımda belgelerle/öykülerle merak ettiklerimizin hepsini bulacaksınız hangisini anlatayım ve Kaçak'tan rica ediyorum, kitap emirlerine amadedir, neresini/hangi konuyu uygun buluyorlarsa yayımlasınlar, kıvanç duyarım. Kitaptaki dostlarımdan adları olaylarla geçenlerden biraz örnek vereyim, azıcık:

Hemşehrim Mahmut Makal, O'nun için ilk tanıtım yazısını Varlık'ta bu can yazmıştı, Sait Faik, Aziz Nesin, şair Halim Şefik Adnan Veli, Orhan Veli, Hüsamettin Bozuk, ressam Agop Arad, Oktay Rıfat, William Saroyan, Burhan Felek, Abidin Dino, Azra Erhat, Vedat Günyol, Cihat Burak, Kuzgun Acar, Ömer Asım Aksoy, Savcı Doğan Öz, Prof. Kemal Fikret Arık, Samim Kocagöz, Kemal Tahir, Abdi İpekçi, Cahit Irgat, Orhan Murat Arıburun, Rıfat Ilgaz, Enver Gökçe, Adnan Binyazar, Erdal Öz, Manevi oğlum Mahzuni Şerif, Burhan Günel, Hasan Cemal, Cüneyt Arayürek, Ümit Bayazoğlu, Şahap Sıtkı, Kerim Korcan, Radi Fiş, W.Saroyan, Didi Sotiri, Nihat Ziyalan, Ahmet Say, Ahmet Özer, Arif Damar, Ali Özgentürk, Haldun Taner, Mehmet Yaşar Bilen, Oğuz Aral, Kemal Özer, Burhan Uygur, Adalet Ağaoğlu, Oğuz Tansel, Dursun Akçam, Hıfsı Topuz, Ahmet Telli, Leyla Erbil, Alpay Kabacalı, İlhan Berk, Bilge Karasu, Esat Korkmaz, Nejat Birdoğan. Mustafa Şerif Onaran. Sıdıka Su, İnönü, ve nicelerinin vefalı Cumhuriyet okurlarının ki oraya 1962 yılında girdim, 1979'de kendi isteğimle emekli olarak ayrıldım. Mektuplar anılar... O mektuplar ki kendi elyazılarıyla, anılar, olaylar ve elbette şaşmaz belgeler.

SON SÖZ:

Türkiye Cumhuriyeti benim 3 yaş büyük ağabeyimdir. Gazi Mustafa Kemal'ler en büyük atamdır. Taa eczane yıllarında o halkı gördükçe kendi kendime verdiğim sözü unuttum, ezilen, horlanan, dışlanan, adamdan sayılmayan insanların, işçinin, köylünün, dili gözü kulağı olmaya çalıştım, susuz, o topraksız insanların acılarını acım eyledim o nedenle Demirel GAP'ın babasıdır bu can ise üvey babası! Atamın devrim ve ilkelerinin şaşmaz/bükülmez/ yılmaz bekçi ve savunucusu oldum bu ölenedek elbette böyle sürecek.

Can yoldaşım, yaşam arkadaşım dolcuma ve fotoğraf sanatçısı Filiz Otyam'la üç yıldır da Antalya'nın Geyikbayarı köyünde yaşıyoruz, otuz beş yıldır olduğu gibi yurt içi yurt dışı sergilerimiz ortak, bu yıl sonunda İstanbul'da sergileyeceğimiz son çalışmalarımızı bir engel çıkmaz ve çıkarılmazsa.

Her zamanki gibi sonluyorum, büyüklerin ellerinden küçüklerin gözlerinden öperim, sağlıcakla kalalım kaldığımız kadar, baksanıza İsa da Musa da, peygamber efendimiz Muhammet Mustafa da boyladılar öte dünyayı ben mi, biz mi kazık çakacağız şu dünyaya?

Nalh Suresi 67

Kur'anı Kerim, Çeviri Prof.Dr.Yaşar Nuri Öztürk:

"Hurmalıkların meyvalarından, üzümlerinden de sarhoş edici bir bir içecek ve rızk elde edersiniz. İşte bunda, aklını işleten bir topluluk için kesin bir mucize vardır"

Çok şükür Tanrının Bu buyruğunu hiç şaşmadan 67 yıldır hala yerine getiriyor ve sevabını kazanıyorum.

Antalya/Geyikbayarı Köyü

21 Temmuz 2005/ Saat 07:30

KAÇAK DENEME

Elif Türker

Postmodern

Türk Edebiyatında **"Tuhaf Bir Yazar"** olduğu gerekçesiyle eserleri üzerinde pek durulmayan, gölgede **"demlenmeye"** bırakılan, son derece yaratıcı ve başarılı bir yazardır **Leyla Erbil.** O'nun **Cüce** isimli novellasını **Yıldız Ecevit'in**, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar adlı kitabındaki postmodern ölçütleri dikkate alarak incelemeye çalışalım.

İş Kültür Yayınları'ndan çıkan kitabın kapağında Orhan Koçak'ın şu cümlesi eserin değerini açıkça ortaya koymaktadır: **"İhtişamlı bir yapıt. Artık ancak başka bir şey yapılabilir."**

Nietzsche'nin **Böyle Buyurdu Zerdüşt** adlı kitabının iç kapak cümlesi sanıyorum ki Cüce için de geçerli olur: **"Bir kitap ki herkese göre ve kimseye göre değil."**

Bu ön yorumların ardından eserin –tam olmasa da- özetini vermeye çalışayım. Eser **"Yazarın Notu"** başlıklı bir bölümle başlar. Bu bölümde Leyla Erbil, yazlıktan komşusu olan **Zenime Hanım** hakkında bilgi verir. Zenime Hanım, 2000 yılında intihar ederek ölmüştür. İntihar nedenini kimsenin bilmediği bu kadın, ilginç biridir. Soylu bir aileden gelmektedir. Sanatla, siyasetle, edebiyatla ve özellikle de sinemayla ilgilidir. Evine, Leyla Erbil'den, rençber Hatice Abla'dan ve onun oğlu Yıldırım'dan başkasını sokmaz; kendisi de dışarıya pek çıkmaz. Doksan yaşlarında olan bu kadın, bir kez evlenip boşanmıştır ve bu evlilikten, bugün yaşayıp yaşamadığını bile bilmediği bir oğlu olmuştur.

Zenime Hanım, Dame de Sion'da okuduktan sonra, sol gruplara yataklık ettiği iddiasıyla tecritte hücre hapsine çarptırılmıştır ve koltuk altlarına kızgın yumurtalar konularak ağzından laf almak istenmişse de o, konuşmamıştır.

Amerika'da, Boston'da, üniversitede **"Aristatalis'te 'Hayvan İnsan' Sevgisi"** konusunda doktora yapmış ve aynı üniversitede profesör olarak, **"İslam'da Yalansızlığın Ürettiği Estetik Merhametin Dünya Hümanizmine Katkıları"** üzerine ders vermiştir. Yine Amerika'da, İngilizce olarak basılmış olan tek kitabı, **"Hiçlik"** adlı bir felsefi romanı vardır.

Bir gün Leyla Erbil'i evine çağırarak roman yazdığını ve dağınık sayfalar halindeki romanını ona emanet ettiğini söyler. Zenime Hanım'ın artık istediği şey, romanının yayınlanması ve sabit okurlarının olmasıdır. Bunun için Leyla Erbil'den yardım ister ve Leyla Erbil de ona yardımcı olmaya çalışacağını söyleyerek, kendisini söz vermiş hisseder. Uyku haplarıyla intihar ettiğini öğrendiği komşusu Zenime Hanım'ın yazılarını yayınlatmaya karar verdiğini açıklar. Bunun üzerine, asıl roman kısmı başlar. Anlatılanlar Leyla Erbil'in değil, Zenime Hanım'ın yazılarıdır aslında. Asıl roman kısmında da geridönüşlerle, gazete haberleriyle,

Hatice Abla'nın oğlu Yıldırım'ın Zenime Hanım'a gelişleriyle pek çok şey anlatılır. Bunlardan, geridönüşlerde Zenime Hanım'ın geçmiş yaşantısı ve iç monologları; gazete haberlerinde siyasi olaylar; Yıldırım'ın gelişleriyle Sivas katliamı, Hatice Abla'nın ölümü,vs anlatılmaktadır. Ancak asıl konu, Zenime Hanım'la röportaja gelecek olan gazeteciyi beklemesiyle başlar ve gelen gazeteci cücedir. Burada metafizik / fantastik olaylar vuku bulur ve Zenime Hanım, odasına kapanır.

Her şeyi anlatan ve hiçbir şeyi anlatmayan bir eserin bu karışık özetinden sonra onun postmodernist özelliklerine geçebiliriz.

Öncelikle eserin post-modern yapısına değinmekle başlayalım:

"Postmodernizmde herkes kendi biçemini oluşturur, yaratıcılığa, her türlü estetik tabunun dışında sınırsız olanak sunulur. Geleneksel gözlüklerle bakıldığında ise estetik bir anarşi ortamıdır." Buna göre, Cüce'nin "Yazarın Notu" başlıklı girişinden önceki sayfada, ***"bu yapıtta belli yazım işaretlerinin yetmediği yerlerde virgüllü ünlem ve türevleri kullanılmaktadır."*** uyarısı bu özelliğe uymaktadır. Ayrıca "Yazarın Notu" başlıklı kısmın şu son cümleleri de postmodernizmin sınırsız yaratıcılık özelliğine uyar: (Zenime Hanım'ın dağınık sayfalarını olabildiğince birleştirmeye çalıştığını söyleyen Leyla Erbil,) ".. okurlar belki benden iyisini becerip, cümleleri daha uygun yerlere yerleştirerek okuyabilirler bu metni. Birçok yerde bu gerçekleşebilir.... bu yazının sanki kıyılmış bir bütünün yerdeki parçalarından birleştirildiğini okurların unutmaması gerekir. Bu yüzden daha yetenekli birinin elinden daha değişik bir metin çıkabilir, giderek anlam da çok katmanlaşarak Zenime Hanım'ın intiharını daha anlaşılabilir kılabilirdi diye düşünmüyor değilim." Bu cümlelere klasik/geleneksel edebiyat ürünlerinin hiçbirinde rastlanmaz.

"Postmodernizmde çoğulculuk prensibi en önemli ilkedir. Buna göre geleneksel anlayışın, bir ürünün sanat düzlemine çıkabilmesi için koyduğu ön koşulları yok sayarak, sanatsal olan ile olmayan arasındaki sınırları bile ortadan

kaldırarak, kurmaca ya da değil, tüm yazı ürünlerini kanatları altına alır." Bu ilkeye göre, Cüce'deki metin parçalarını belirtelim. Öncelikle, eserdeki gazete başlıkları ve haberleri bu yapıya uyar. Daha sonra, Zenime Hanım'ın kendisiyle yazışması –ki bunlar her ne kadar kabul etmek istemese de okurlarına dair yazılardır-, kendi iç monologu diyebileceğimiz, italik el yazısıyla yazılmış kısımlar, büyük puntolarla yazılmış kısımlar ve yine farklı yazı türü ile yazılmış, Yıldırım'ın gelişleri, 'KALP ŞARABI'nın tarifini verdiği ve son olarak da cüce gazetecinin gelişiyle fantastik ancak klasik roman özelliklerine uyan anlatı kısmı. Bu kısım postmodernizmin yapıbozumculuk özelliğine de uymaktadır.

"Dış dünyayı yansıtmak istemeyen post-modern edebiyatın yazarının, eski metinlerin dünyasından yola çıkarak kendine oyunsu bir yeni yaşam alanı yaratmak için başvurduğu tekniklerin başında "parodi ve pastiş" gelir. Anlamın sorunsallaştığı bu çağın edebiyat sanatçısı, bir anlamın taşıyıcısı olan özgün dünyalar yaratmak yerine, önceki metinlere el atar, onlarla "parodi/pastiş" düzleminde oynar." Buna göre, novelladaki metinlerarası öğelere baka-

Cüce

lım: "vaktiyle (saçının) her bir teline bir aşığının kendini astığı", Divan Edebiyatını çok iyi bilen Zenime Hanım'ın kullandığı bu cümle, Divan Şiirinde sık kullanılan bir terkiptir. **"Geçtik artık küreselleşmeye, zamanın ne içinde ne de dışında kalan, sense... çünkü kimse içinden çıktığı çirkeften leke almadan gezinemez bu gezegende artık bil bunu; bir yazarın tutmasa da bir dediği ötekini, sabuklayıp abuklasa da görünmelidir hayal perdesinde elinde pastavla ve çemkirmelidir cesim laflarla ki getirmeli ses ve öfke kabul ve red, kırmızı ve siyah dediler görün..."** Bu cümlelerdeki, "zamanın ne içinde ne dışında": Ahmet Hamdi Tanpınar'ın **"Ne İçindeyim Zamanın"** adlı şiiri; **"Ses ve Öfke"**: W. Faulkner'in romanı; **"Kabul ve Red"**: Ahmet Oktay, eleştiri kitabı; **"Kırmızı ve Siyah"**: Sthendal'ın romanıdır. "Ünlü olmak, bu toplumda yer kapmak, seçilmiş üç beşten sayılmak, medyatik arma olmak hepsi sana yabancı hepsi başka biçimde.." cümleleri de **Kemalettin Kamu**'nun **Gurbet** adlı şiirinin şu kısımlarından alınmıştır: **"Gurbet o kadar acı/ Ki ne varsa içimde/ Hepsi bana yabancı/ Hepsi başka biçimde. "Zaten insanoğlu ha yok ha var"** sözleriyle de **Ahmet Arif**'in **"Uy Havar"** şiirine gönderme yapmaktadır. **"yağız atlar kişnedi meşin kırbaç şakladı"** dizesi de **Faruk Nafiz Çamlıbel**'in **Han Duvarları** şiirindendir.

Yazar yer yer de şarkı sözlerine göndermeler yapar: **"ruhunu saran inleyen nağmeler"** ve **"sevdiklerinse şimdi uzaklarda gönlün hicranla dolu"** gibi.

Bunun dışında yine birkaç eserin ismi geçer; ancak bunlar eser ismi olarak değil de iç monologda yer alan figür şeklindedir. Bunlar, Suç ve Ceza, Tehlikeli İlişkiler, Bulantı, vesairedir.

"Postmodernizmin tek felsefesi olan çoğulculuk, akıl ve düşün, bilim ve ezoteriğin, teknoloji ile mitosun, burjuva dünya görüşü ile toplum dışı marjinalliğin yan yana/eşzamanlı var olduğu bir yaşam biçiminin adıdır." Buna göre, Zenime Hanım'ın bazen çok pahalı markaların kıyafetlerini giymesi, bazen hiç umursamadan son derece salaş giyinmesi; bazen hayaller alemine dalması ve uyandığında saçmaladığını düşünüp kendisine kızması; Zeus'tan, Athena'dan söz etmesi; Yıldırım'a televizyon vermesi vs gibi özellikler de eserin post-modern özelliklere uyduğunu göstermektedir.

"Değiştiremediği yaşam koşullarını ve ölümü yazgı ile koşutlayan insanın metafizik bir dizgenin gücüne boyun eğişinden, onu olduğu gibi kabullenişinden izler taşır post-modern düşüncesi." Cüce anlatısının baş kişisi Zenime Hanım, ateist olmasına rağmen, bir gün Leyla Erbil'i başını kara ipek şalla sımsıkı Humeyni'ciler gibi bağlamış bir şekilde karşılar ve Leyla Erbil'e, bilimin ve insan istencinin insanları mutlu etmeye yetmeyeceğinden, herkesin bir inanca gereksinimi olduğundan söz eder. "Allah'ın varlığına inanmıyorum ama inanmışlar gibi yaşamak rahatlatıyor beni" der. Ayrıca italik el yazısıyla yazılmış bölümlerin birinde "bittin sen artık; öl, öl!..." diye haykırır. Tüm bu cümleler, postmodernizmin yukarıda belirttiğim özellikleriyle koşutluk gösterir.

Postmodernizmin "oyunsuluk" özelliği de eserde kullanılmıştır. Zenime Hanım okurlarına seslendiği bir yerde, kendisini "UNUTTURUŞ OYUNU" kurmuş bir yazar olarak tanımlar. Yine post-modern yaşamın gereği olarak medyatik reklam unsurlarından da yararlanılmıştır: beybi lastik eldivenleri, Hoover çamaşır makinesi, Chanel, Camel gibi marka isimleri kullanılmıştır.

"Çağdaş edebiyatın okuru metnin bir parçası olmuştur artık, metni oluşturan öğelerden biri durumuna gelmiştir; o olmaksızın metnin tek başına var olması olası değildir. Metnin tek doğru ve mutlak anlamı yoktur, anlamlandırma edimi tümüyle öznel düzlemde gerçekleşir, görecedir, bu nedenle okur sayısı kadar anlam vardır." Bu cümleler, yazının başında Leyla Erbil'in okuyucuların daha iyi bir metin oluşturabileceği ihtimalini vurgulamasının açık post-modern kanıtıdır. Ayrıca Zenime Hanım da, sık sık okuyucularına seslenir, kendi hakkındaki yorumlara metnin tümünü okuduktan sonra karar vermeleri gerektiğini vurgular.

Cüce adlı yer yer groteskleşen anlatının post-modern özellikleri sadece bu kadar değil elbette. Ancak bizim gözümüze apaçık batan özellikleri bunlar. Daha sözünü bile edemediğimiz bir sürü özelliği var metnin. Örneğin,Zenime Hanım'ın yokluğun varoluşu üzerine yazdıkları, siyasal ve toplumsal, bazen feminist eleştirileri eserin değerine değer katıyor. Zenime Hanım ve cüce gazeteci arasında geçen fantastik ve mistik olaylar da yine oldukça ilginç dinsel ve varoluşsal özellikler içermekte. Kısacası eser, son derce titiz yazılmış ve bu titizlik de okuyucuyu hayran bırakacak biçimde verilmiştir. Cüce, Türk Edebiyatının mihenk taşlarından biridir. Umarım bu durum, okuyucularda merak oluşturur da Leyla Erbil'in edebiyatımızdaki ertelenen hakkı bir an önce verilir.

* **Leyla Erbil, Cüce,** İş Kültür Yayınları, **Haziran 2003, İstanbul**
* **Yıldız Ecevit, Türk Romanında Postmodernist Açılımlar,** İletişim Yayıncılık, **2004,** İstanbul
* **Ahmet Oktay, Romanımıza Ne Oldu?,** Dünya Yayıncılık, **Ekim 2003,** İstanbul

KANAT ALIŞTIRANLAR

Adnan Özer

ÇABUK ÂŞIK OL ANNEANNE!

-İyi geceler anneanne,
-İyi geceler kızım.

Yatak dar mı geliyor ne, of bir sığamadım. He, sığdım işte. Temiz bir gün geçirdim artık uyumalıyım. Aman Allah'ım! Bu ses de ne?

Yooo hayır! Savaş mı çıktı, yoksa ihtilal mi? Bu ses, bu ses tank sesi mi? Kalkmayacağım bu yataktan. Ateş bastı her yerimi. Of ateş basmış mıdır her yeri? Ben hiç savaş görmedim ki, hiç ihtilal görmedim ki ne yapılır böyle durumda.

Bir tek filmler ve haberlerde gördüm ama... Kasılmaya başladım. Ya şimdi kapı açılırsa, ya tekmelerlerse ne tekmelemesi direk tarayıp açarlar... Filmler... Kapının karşısındayım hiç kurtuluşum yok! Zaten saklanacak bir yer de yok! Olsa ne yazar, her yeri tararlar. Anneannem! Eyvah! Kadın zaten kardeşinin baldızı cinayete kurban gitti diye çok tedirgin. Umarım ona bir şey yapmazlar! O bilir savaşlarda ne yapılacağını sanırım. Kırk aylıkken cumhuriyet ilan edilmiş. Ne alaka ki! Hay Allah, vitrine sığmam ki... Aman! Ya bize tecavüz ederlerse filmlerde ki gibi, ya bana "diz çök" derlerse, ben gözlerimi kaparım öyle ateş etsinler, bakamam! Ama "aç gözlerini" derlerse! Dayanamıyorum bu sese, ne sesi bu? Savaş mı çıkıyor, ne oldu? Başımızdakiler birilerini kızdırmış olabilir kızan kişi de halkı ile onu cezalandırabilir - cezalandırabilir mi- yok böyle bir saçmalık, böyle mi oluyor sanki? E başka nasıl oluyor... Of dayanamayacağım ruhum ağzımdan içime doğru çekiliyor... Zaten ruh içimde değil mi? Nerden bilebilirim ki... Ama bir şey bu şey, göremediğim bir şey... İçime doğru çekiliyor. Fotoğraflar! Askerlerin halka zulmü! Kıyamet! Kan! Filmler... Kurşun. Kurşun sesleri. Et. Kanlı et! Kemik! Kemik görünmez! Çektiğim bu ızdırab niye! Gene geçiyor o ses. Ses geçmiyor ses geçemez ki, ses geçmez kurşun geçer, ses geçmez kötülük geçer... Büyük bir aracın sesi geçen, hem de bizim kapının önünden geçen bir aracın sesi! Savaş mı çıktı? Of bu sıcakta korkak gibi sindim yorganın altına. Hâlbuki ne güzel banyo yapmıştım. Terledim. Üşüyorum. İçim kesiliyor. Merdivenden biri çıkıyor, yo olamaz! Göz kapaklarım. Omuzlarım kafam oldu. Kafam kasıklarım. Onca savaş... Filmler! Sarı! Göz kapaklarım merdivende ki ayak sesine bir duyarsız kalsa... Ritim tutuyor inanamıyorum kendime! Ama bu elimde değil. Bu ritim, baldırlarımla - kaslarımı sıka gevşete - arabanın sinyal sesi için tuttuğum

ritim gibi. Kaslarım çalışmıyor. Zaten sen bir kere daha böyle yapmıştın, çok sevdiğin kişi ölünce ardından hazırlanan, alınan kurabiye ve meşrubatları yer içerken, iyi ki ölmüş yoksa yiyemeyecektik demiştin! Sanki hiç yemediğin şeyler. Hiç affetmiyorum seni, kendimi. O ne biçim laftı! Sinirlerim bozulunca... Tepkim bozuluyor! Merdivende ki kim çıkacaksa çıksın artık! Yeter! Yeter ya! Ruh hastası mısın sen? Ne bu paranoya ya? Ama bu ses... Kalk be kızım. Vuracaklarsa vuracaklar, düzeceklerse düzecekler hepimiz öleceğiz nasılsa... Düz, düz düzmek, inanmıyorum! Geçen ses çok ışıklı! Piyanist'i izlememiş olsaydım! Tekerlikli sandalyede ki adamcağız... Anneannem! Ne olur olmasın savaş! Ne olur gelmeyin! Anneannem hayatında hiç âşık olmamış! Sanki sen odlunda... Belki, oldum, galiba, bilmiyorum. Ya hastasın sen artık karar verdim, savaş çıkmış sen aşk diyorsun, tamam anneannen hiç âşık olmamış olabilir ama olamaz! Olamaz! Elbette olmamalı. Yarın faturanın son günü! Er Ryan'ı kurtarmak! Aman Allah'ım! Kafasındaki miğfer! Ben olsam çıkarmazdım. Öyle bir şansım olur mu? Ya anneannem onda miğfer yok ki! Bende de yok! Olsa verirdim. Olmaz ki ne arar her gün savaş mı çıkıyor? Dur, beynim dur, kemirme beni, dur artık dur. Hem radyo yok! Dedem. Edit Piaf çalmaz ki! Er Ryan'da çalıyordu... Olmaz o zaman, savaş değil bu! Çalsa olurdu. Aha, kapı çalıyor! Tararlardı hani! Açmayacağım! Ama açmayınca tarıyorlar. Yoo fark etmiyor direk tarıyorlar! Ya iki dakika dur beyincik! Kapı çalıyor. Açmayalım. Anneanneme de söyleyeyim açmasın. Kalkamıyorum lanet olsun! Dur anneanne açma!

- Kim o?
- Ben Aylin Elmas Teyze,
- Gel kızım, buyur, hayırdır bu saatte?
- Kusura bakmayın. Aniden şehir dışından misafirlerim geldi. Tedariksizim de eğer var ise ekmek isteyecektim. Bir de ses için kusura bakmayın, on beş dakikadır bizim apartmanın yerini arıyorlarmış. Eski bir amerikan arabası ile gelmişler.
- E olur öyle, ama yok kızanım ben ses duymadım. Olsun adi-hadi- al sen bu ekmeği. Aferin, aç bırakma sakın misafirlerini başka bir şey lazım mı?
- Yok, çok teşekkür ederim Elmas teyzeciğim. Bize de buyur gel.
- Olur, yavrum olur, adi -hadi- kapını iyi kitle, bak benim Zera'nın Çerkezköv'deki kardeşinin evine girip, kadının bileziklerini almışlar, amaaaan bir de kesmişler, kocası bir geliyor, görüyor ki her yer kan! Polisler de araştırıyor, sormuşlar, ailenizde öldüren var mı, diye. Zaten onlara acı - hacı - hatta Akkı Acılar Soyu derler, kimse kimseyi öldürmez o aileden. Ama yok çıkacak bir yerden ya du bakalım. Ayır -hayır-, ilginç olan iç bir gazetede ne yazı çıktı ne de aberler de bir şey söylediler. Çıkacak elbet ya du bakalım. Aman kızım dikkatli olun, sen sen ol kapını bacanı kapatmayı unutma, yolda da öyle, el çantası taşı bir tane küçük, bak ben benim torunun yoktu, ona annemim para çantasını verdim onla gidip geliyor, na bak göstereyim. Böle bir şey, sende edin bir tane sıkı sıkıya tut, e mi kızanım? Zaman çok kötü. Adi - hadi- tamam Allah rahatlık versin.
- Peki, Elmas teyzeciğim. Sağ ol kilitlerim sıkı sıkı... İyi geceler.
- Kızım ne oldu? Ne sarındın sarmalandın bu kadar, bu sıcakta?
- Anneanne vallahi benim kafamda o filmdeki miğferden yoktu, olsaydı çıkartmazdım, olsaydı vermez miydim? Hem Edit Piaf'da çalmadı, çalsaydı olurdu savaş. Hem senin tekerlekli sandalyen de yok ki! Öldük mü? Anneanne çabuk askerlerden birine âşık ol!

Burcu Erman

DEĞERLENDİRME:

Ergül İlter/Göztepe-İstanbul

Bu ayın çalışkanları arasındasınız. Yazınızda belli bir gelişme var. Kompozisyon anlamında.

Ev Hali-Evlilik Hali sizin için önemli bir konu anlaşılan. Tema'da "biyolojik evrim" gibi görünüyor. Domestik bir serüven içinde geçiyor her şey... Her şey öyküleştirilebilir, ama sosyal psikolojik, biyolojik tanımlamalarla olursa bu iş olmaz. Serbest çağrışımla hayatın ritminin buluştuğu yerden yazmalıyız. Olur mu... (Behçet Necatigil'in "Evler"ini okumalısın. Yaz ödevi.)

Ferdi Uçar/İzmir

Bir çalışkan da Ferdi kardeşimiz. "Bizleşme" adlı şiirini yeniden, bendenizin eleştirisini gözönüne alarak yazmış. Bu sefer de kendini çok kısıtlamış. (Anlaşılıyor ki bazı eleştirileri yüzyüze yapmak gerekiyor).

Ferdi'nin izmir yazısı güzel ve işlek. Şehir monografileri okunmalı biraz da.

Fırat Gül

Fırat işin daha çok başında. Ama şimdiden iyi bir vetorikle yazıyor. Duygularını anlatıyor düzgünce. Şiir bu mu? Hayır. Bu, şiirsel akım etkisinde kalma hali. Bu hali dönüştürmek gerek, kendisini de dönüştürerek.

Oğuzhan Göktürk/Yahşi

İşte öykülemenin tuhaflığı. Olayları, onların içinden insan davranışlarını anlatırken, bazen ben bunları niye anlatıyorum deriz. okuyan da sorar, şimdi anlatmaya degecek ne var bunda diye. Bu soruyu en az üç kere sormalı yazan. Oğuzhan devam etmeli mi?! Etmeli cümleleri düzgün. Bol öykü okumalı, çeşitli tarzlardan, gerçekçi olandan dışavurumcusuna, bilinç akışı öykücülerine kadar. Her tarzın üç iyi öykücüsünü seçip kütüphanesine sıralasın, tarzlarının tarsihsel gelişimi için de tabii. Bu iyi bir eğitim olur. Başkalarına da tavsiye olunur.

Burcu Erman

Burcu da belli bir yetenek var. Ama bazı yerlerde düpedüz saçmalıyor. Birisine kızıyor belli. Edebiyat, sokaktaki hesaplaşmalarımızın bir aracı olamaz Burcu. Bir edebiyat hedefi seç kendine. Ona ulaştığında bütün intikamlar en zarif bir biçimde alınmış olur.

ÜRÜN GÖNDERENLER

İ. Kürşad Çetin, Ali Nurdoğan, Müge Gülmez, Mahmut Celaloğlu, İlker Gören, Özcan Balpetek

KAÇAK AKTİF

Sevgili Kaçak!..

Bir öğlen sonrası. Haziran pazarlarından biri. Kaçak'ın Haziran sayısı ellerde. Yürek ve dimağlarda mı acaba diye okunmaya başlanmış. Güneş etrafımda, bir rüzgâr eşliğinde. Kaçak anlatı, bir huzurla okundu, okundukça huzur alındı. Türk kültür hayatının kaymakamları sırada, Vatan Haini şiirini, Nâzım Hikmet'in bir kez daha, çok çok geniş çoğunluğunda okuyacağına olan bir inançla, gökyüzünün engin görüntüsünü hazla doldurur gibi içime, bu günle dünleri karşılaştırarak okuyorum. 1962'den beri değişen ne ancak; kütüphanede, Nâzım Hikmet şiirlerinde rastlamak da ayrıcalık mı sayılacak? Oktay Taftalı'nın Kaçak anmasını okuyorken, arada sırada başımı kaldırıp Kaçak'tan bir müddet uzaklaşıyorum. Rüzgârın uçuşturduğu saçlarımı, iyi ne düzeltemezken parmaklarımla, yazdan, kış için tahta parçalarıyla uğraşan 3-4 kadını da gözlemekkten geri durmuyorum. Tekrar yazıya dönüyorum. "Çile"sini okuduğum şairin (Necip Fazıl) anlatıdaki kalitesine de dönmüş oluyorum tabii. Tahtaları balta ile kırmaya, parçalamaya başlayan kadının sömürgesi ile okuyorum yazıyı. Beklenen ve Kaldırımlarda okunuyor sessizce ama coşkuyu istifleyecek. Kaçak yazar da Nafer Ermişin bir dilencinin hikâyesine kapılıp, sorularla yoğruluyorum. İzmir imbatının üzerine. Tam ben de, bir Turgut Uyar kitabı bitirmiş ve en beğenilenlerini not etmişken, kaçak söyleşideki başlık ile çekiliyor dikkatim. Turgut Uyar'dan bihaber zamane gençliği, dalıyoruz röportajın içine, bizim de alacaklarımız olacak mı diye. Siyah badili kız istop değil de voleybol oynarken, başarı sergiliyor aslında. Okumaya meyille, röportaja sığınıyorum, tekrar günün karmaşasından çalarak. Güldüğüm soru ve cevaplar, ışıltılı katkı balkon sefama. Güzeldi.

Kaçak Nisan sayısı, Kaçak anlatı da, Cezmi Ersöz vuruyor yine yürekleri tam yerinden. "Acıyla üşüyen çocuk saçlarımı durmadan seveceğim". Bir ince dal gibi kırılıyorum okuduğum hüzünle, insana kendini anlatan, bütün iç ayrıntılarını sunun bu yazarın, kırk yılda bir gibisini de okumuştum. Kaçak anlatıdan sonra, Pendik Kütüphanesi'ndeki iki kitabı da alınıp okunacak diye not alıyorum. Belki bu anlatı, okunacak bu kaçak okuru tarafından.

Günü Kaçak'la geçirdim ve akşama uzayan saatlerde hayrat davranmadan, akşamı ettim. Kaçak sanırım, bu pazar gününün güya 'tembel' görünen anlarını uzaklaştırmıştı gölgelerinden ve bürünmüştü salt gizemine, Kaçak'ın kredisi bitecek gibi değildir ne olsa.

Bir Kaçak okurunun bir tek gününün naklettim.

İkbal getiren günler.

Kaçak'a emeği ve bitmeyen inceliği için minnet...

Beyhan Pektaş

Geçen sayıdaki yazım için, kütüphanedeki bir okur, yazıdaki Atilla Birkiye kitabını merak etti ve aldı. Yorumu sonra birlikte yapacağız.)

Bir yerlerde iyi, güzel, doğru duruyor, Kaçak toplamış iyi, güzel ve doğruyu...

Merhabalar;

Uzunca bir aradan sonra yine iki şiirim gönderiyorum. Eleştirilerinizi bekliyor, calışmalarınızda kolaylıklar diliyorum.

Zeynep Olgun

Vazgeçtim umutsuzluktan
"Bir kenarda yaşasam şöyle
kimseler ilişmese bana
gizli gizli sevsem
kavuşamasam
gizli gizli ağlasam"
sözlerimi tekzip ediyorum.

Vazgeçtim kederimden
soluksuz bırakmayın gecelerde
yalnızlıkla sınamayın beni
gjndermeyin şehri uzerime
yerli yersiz anılarla
peşimi bıraksın artık geçmiş

vazgeçtim
karanlıktan çıkarıyorum yüzümü...

Erik Agaci

kara kuru bir agactin
derdim nedir senin varlik sebebin?
sonra bahar geldi costun tastin
aski tanimadan ciceklerine sevdalandim
suremeden sevdani
doktun tum ciceklerini
gozlerim bitmiz guzelliginle huzunlu
derken bir bir verdin meyvelerini
ahh dedim hayat bu
bitti dedikce yeniden yeniden baslayan....

Kaçak Yayın'ın en güzel tarafı

Her sayfasından, tanıdık bir yüz, asla küllenmeyen, belleğimin bir yerine kazıdığım anılar çıkıyor. Sivas'tan, Madımak'tan söz etmişsiniz. Asım Bezirci'yi anımsadım birden. Kardeşim Basri ile görmüştük onu. Basri daha küçüktü. Onunla ilgilendi. 'Asım amcası ilerde, o da okuyacak, yazacak, aydınlanma savaşına katkı yapacak', dedim. Sivas'ta Madımak Katliamından sonra

Basri'yi aradım. 'Asım amcanı yitirdik', diyebildim. Hıçkıra hıçkıra ağladım. Şimdi kendinne İslamcı süsü veren basın Sivas'a karşılık Başbağlar Katliamını öne çıkarıyor. Oysa, ister Sivas, ister Başbağlar, ölüm her yerde ölümdür. Ateş her yerde düştüğü yeri yakar. Bütün katliamlar lanetlenmelidir. Hiç bir kutsal dava uğruna, ölüm yüceltilemez. Hiç bir cinayetin mazereti, tahriki olamaz.

Oktay Taftalı'nın 'Yağız Türklerin Dönüşü'başlıklı yazısını açıkça söylüyorum kıskandım. Bu entel, küstah mafyanın hadlerini bildirmek gerek. Halkı tanımadan, içine karışmadan sosyalist olunabiliyor mu? Lisede okurken kütüphaneded, hep dönmeler, Yahudilik. Ermenilik üzerine kitaplar vardı. İçimden ne denli de abartıyorlar derdim. Yalçın Küçük hocam meğer, ne denli haklıymış. Bir Kitap ekini, dergisini açıyorsun, bir sürü yok 'İzmir'de Son Yahudi'. yok, 'Ermeni Trajedisi' insan sinir oluyor. Hayır yayınlansın,ama bu denli yoğunlukta olması, bir merkezden, bir tahakküm altına sokulmaya çalıştığımız izlenimi veriyor. Beyler, bayanlar Anadolu öncelikle bizim. Bizim hiç mi trajedimiz yok? Çanakkale'de ölen kimdi? Sarıkamış'ta donan 90 bin can kimindi?

Kendi halkını görmezden gelip,bu yargısız infazı alkışlayan aydın olabilir mi? Bu Aydın geçinenlerin niye aşağılık kompleksleri bu denli yoğun, anlamıyorum. Bizim verdiğimiz canların haddi hesabı yok,ama neden insan yerine koymuyoruz neden? Cemal Süreya usta gibi 'Her ölüm erken ölümdür' diyoruz. Aydınım, insanım diyen herkes, bütün katliamlara, bütün cinayetlere, bütün acılara eşit duyarlılıkta yaklaşmaya çağırıyorum..

Aslında sana yazarken korkmuyorum desem yalan olur. Hayır, senden değil elbette. Artık yazı dünyasında ön planda pek görünmek istemiyorum. Çünkü, daha önce pek çok karalamalar, alaycı yaklaşımlarla karşılaştım. Bir yazar olarakta en çok, yazdıklarımın küçümsenmesi üzüyor. Söz gelimi bliyorsun, bir zamanlar duvar yazısı yazıyordum. Bir internet sitesinde adını dahi yazamayan bir vatandaşa göre, yazdıklarım, basit, ucuz, hatta başkalarından alıntı. Hiç bir kimse bana hırsız diyemez. Öyle olsa, bir çok yerde yazdıklarım çıkmaz,hemen anlaşılırdı değil mi?

Sevgi ve saygılarımla...

Dr.İBRAHİM ORMANCI

Selam Kaçak, yarim keskin bıçak.

Diyarbakır'dan sevgiler ve selamlar. Kaçak'la aylar önce tesadüfen tanıştım. Büfenin podyumunda boy gösteren onlarca derginin içinde gözüme çarptı ve hala ağrıyor gözüm... Diyarbakır bir ara kaçak elektrik kullanımı ile haberlere konu olmuştu. Şimdi artık kimse kaçak elektrik kullanmıyor çünkü "KAÇAK" okuyor....

Saygılar. Kolay gelsin Kaçak. Hoşçakalın

SEVGİLİ SEVGİLİM

Karıncadır yüreğim, aşkının bağrında,
Her karınca, ağırlığının elli katını kaldırsa da,
Ben aşkını kaldıramadım,
Gücüme gidende buya.
Mercimek bakışlım, karamsar ruhlum,
Hassas ölçülü dijital terazim,
Ne kadar hassas tartsan da, aşkımı,
Hacmini bana soracaksın, kural bu.
Aşkın sanayisi olsaydı,
Ben yedek parçacı olurdum,
Kırılan kalpleri değişir,
Aldatmayan beyinler verirdim.
Yakıtı sevgi olan araba icat edilse,
Sen yakıt olur, saklanırdın depolarda,
Benim, sevgi yakıt istasyonum olsa,
İflas ederdim, hep kendime saklayıp da.
Seviyorum seni, ağacın yaprağı sevdiği gibi,
Hazan gelse, rüzgar üşütüp yolsa da beni,
Şunu bil ki, sarartıp dökmeyeceğim seni,
Dört mevsim koruyacağım yemyeşilliğini.

Özcan BALPETEK

Not: Yazımı ve şiirimi Ağustos sayınızda yayımlarsanız çok sevinirim.

YAKLAŞAN AYRILIK YAZINA SİTEMLER

Sibel'e... İstanbul'a...

"Okul biter bitmez sanayide çalışacaksın!!!" teklifleri ya da tehditleri sunulan, 13 yaşındaki bir ortaokul çocuğunun beklediği şekilde bekliyordum yaklaşan sinsi yaz'ı...

Ayaklarım geri,
mendebur zaman ileri gidiyordu
ve elimden
hiçbir şey gelmiyordu...

Yaşlandıkça güzelleşen,
keyif verici, buruk
ve sıcak bir Bordeaux şarabı kıvamında yaşamıştık

Mistik Kış'ı...
Bordeaux uzakta,
Yaz, hemen yanı başımızdaydı...

Fecr-i Kazip tadında,
biz daha birbirimize alışamadan
gelip ruhumuza
saplanan
sarhoş bir mermi havasında,
kısaca,
bir anda aramıza girivermiş,
amansız ayrılık yazı...

Şimdi soruyorum size:
Siz hiç tattınız mı
ya da
hissettiniz mi
yaz tatiline
gözü yaşlı giren bir çocuğun
duygularını?

Yaz,
Nümayişli bir cehennemdir bazen...
Gökler, istedikleri kadar yağmurlarını boşaltsa bile...

İ. Kürşat Çetin
Haziran 2005-DENİZLİ

Sayın Aslan Özdemir

Senelerdir şiir yazıyorum ve bu şiirlerim ancak senelerin yardımıyla daha da güzelleşiyorlar. Bu sonuca da kendimin ve şiirlerimi paylaştığım arkadaşlarımın beğenilerinin yardımıyla ulaştım. Ben kendimden emin olamasam da arkadaşlarım "artık bir dergiye yollamalısın" dedikleri için - büyük bir heyecanla - sizinle yazdıklarımdan bir tanesini paylaşmak istedim. Umarım yer bulur...

Saygılar

Övünç Özbey

ARI KOVANINA BAL

Senin kokun akıyor o resimlerden
Dakikalarca bakıyorum bazen
Ve yüzümde bir tebessüm
Yarı şaşkın, yarı sarhoş

Adını yazıyorum bilmeden
Portakal kabuğundan harflerle
Sonra çöpe döküp onları
Çöpü kıskanıyorum senden
Seni seviyorum bilmeden

Korkuyorum söylemekten
Gülünç kaçar diye bu güzel sözler
Arı kovanına bal sunmak gibi
Güzelliğine bir demet çiçek vermek
İki söz söyleyip
Üç beş notayı yüreklendirmek
Gülünç kaçar diye yapmıyorum
Sadece susuyorum sana karşı
Ve yüzümde bir tebessüm
Yarı şaşkın, yarı sarhoş
Seni seviyorum bilmeden
20:07 07.06.2005

Övünç Özbey

Merhaba Kaçak Yayın Sakinleri

Derginizle arkadaş sayesinde tanıştım. Edebi ve kültürel yazıların olması beni sevindirdi. En azından türkiyede yazın dünyasını sorgulayan yayınların bulunması biz gençler için çok faydalı diye düşünüyorum.

***

geçiyor zaman
karanlık bir yoldan
ve yüzün ay ışığında
mahmurlaşıyor
gözlerin uzaktan
mavi denizi anımsatıyor
yürüyorum karanlık yollarda
yüzün ay ışığında
mahmurlaşıyor
sokak lambaları
ve yıldızlar tanığı oluyor
bu anın
gecenin sesizliğini yırtan bir
çığlık
gece vardiyası çalışan oruspular
kıvıtarak geçiyor yanımdan
araba farları
kedilere göz kırpıyor bu gece
yüzün mahmurlaşıyor

Murat Aşkın

GECE ARYA'SI

Güneşin batışını
izler gibi izliyorum
uykuya dalışını...
Fotoğrafını çekesim,
resmini yapasım,
şiir yazasım,
ağlayasım
ve
içesim geliyor
ama ben sadece izliyorum
dışarıda kanamaya başlarken
gece yara'sı...

Güneşin doğmasını
bekler gibi bekliyorum
uyanışını...
Doğu'dan bir kuş
havalanıyor,
gökyüzü ipek bir rob giyiyor,
beynimdeki opera susuyor,
Gaugin ölüyor
ve sana sarılıp,
tatmaya çalışıyorum
tüm ölmüşlerin kaybettiği
hazları...

İ. Kürşat Çetin / Denizli

Sevgili Kaçak!...

Bir öğler sonrası. Haziran pazarlarından biri. Kaçak'ın haziran sayısı ellerde. Yürek ve dimağlarda mı acaba diye okunmaya başlanmış. Güneş etrafımda, bir rüzgâr eşliğinde. Kaçak anlatı, bir huzurla okundu, okundukça huzur alındı. Türk kültür hayatının kaymakamları sırada, Vatan Haini şiirini, Nâzım Hikmet'in bir kez daha, çok çok geniş çoğunluğunda okuyacağına olan bir inançla, gökyüzünün engin görüntüsünü hazla doldurur gibi içime, bu günle dünleri karşılaştırarak okuyorum. 1962'den beri değişen ne ancak; kütüphanede, Nâzım Hikmet şiirlerinde rastlamak da ayrıcalık mı sayılacak? Oktay Taftalı'nın Kaçak anmasını okuyorken, arada sırada başımı kaldırıp Kaçak'tan bir müddet uzaklaşıyorum. Rüzgârın uçuşturduğu saçlarımı, iyi ne düzeltemezken parmaklarımla, yazdan, kış için tahta parçalarıyla uğraşan 3-4 kadını da gözlemekkten geri durmuyorum. Tekrar yazıya dönüyorum. "Çile"sini okuduğum şairin (Necip Fazıl) anlatıdaki kalitesine de dönmüş oluyorum tabii. Tahtaları balta ile kırmaya, parçalamaya başlayan kadının sömürgesi ile okuyorum yazıyı. Beklenen ve Kaldırımlarda okunuyor sessizce ama coşkuyu istifleyecek. Kaçak yazar da Nafer Ermişin bir dilencinin hikâyesine kapılıp, sorularla yoğruluyorum. İzmir imbatının üzerine. Tam ben de, bir Turgut Uyar kitabı bitirmiş ve en beğenilenlerini not etmişken, kaçak söyleşideki başlık ile çekiliyor dikkatim. Turgut Uyar'dan bihaber zamane gençliği, dalıyoruz röportajın içine, bizim de alacaklarımız olacak mı diye. Siyah badili kız istop değil de voleybol oynarken, başarı sergiliyor aslında. Okumaya meyille, röportaja sığınıyorum, tekrar günün karmaşasından çalarak. Güldüğüm soru ve cevaplar, ışıltılı katkı balkon sefama. Güzeldi.

Kaçak Nisan sayısı, Kaçak anlatı da, Cezmi Ersöz vuruyor yin yürekleri tam yerinden. "Acıyla üşüyen çocuk saçlarımı durmadan seveceğim". Bir ince dal gibi kırılıyorum okuduğum hüzünle, insana kendini anlatan, bütün iç ayrıntılarını sunun bu yazarın, kırk yılda bir gibisini de okumuştum. Kaçak anlatıdan sonra, Pendik Kütüphanesi'ndeki iki kitabı da alınıp okunacak diye not alıyorum. Belki bu anlatı, okunacak bu kaçak okuru tarafından. Günü Kaçak'la geçirdim ve akşama uzayan saatlerde hayrat davranmadan, akşamı ettim. Kaçak sanırım, bu pazar gününün güya 'tembel' görünen anlarını uzaklaştırmıştı gölgelerinden ve bürünmüştü salt gizemine, Kaçak'ın kredisi bitecek gibi değildir ne olsa.

Bir Kaçak okurunun bir tek gününün naklettim.

Kaçak'a emeği ve bitmeyen inceliği için minnet...

Beyhan Pektaş

AKTİF ŞAİR HÜSEYİN

Ah işte delikanlılık yarda ister
parada gel görki iki gözüm
Fenerden başkasını görmez gözüm
görür görürde onlar beni görmez
sanki ben bu dünyada yaşamıyorum
Herkesin başında bu delikanlılık
denilen rüzgar kimine poyrazdan
vuruyo kimine de yalnızca yel
Karayel mi işte bahtı kara şu kulunda
belki bizimde birgün çocuğumuz
eşimiz olur belki birgün vos vos ah ah
hangi tavuğa kış kış dedik ki
şu ömürde hep ötmedik mi ühürü diye
ne yapalım delikanlılıkta
olurmuş öyle şeyler

Ne Para
Ne Pul
En güzeli müzik
Hadi bebegim
Doyasıya dans edelim.
***
Ulan Hayat
Bir gün gösterdin mi bana
Herkese Araba verdin
En güzel biraları onlara verdin
Peki ben
Neden bana sırtını döndün Hayat
Ben senin için Ağlamadım mı
Söylesene Cemal Abi şuna
Ağlamadım mı Ağlamadım mı?
***
Son yağmur bu penceremden yağan
Pancurları kapadım artık
Sırf gözyaşımı göresin diye

Son kez giyindim senin için
ince siyah bir simokin
yakamdan verdiğin gül

Son kez içiyorum
Senin kadar saf şarap
yanındaki kim
beni terk ettiğin sarhoş mu
Son kez yürüyorum
Son kez karlı sokaklarda
Sırf izini bulayım diye.
***
Bak geldim yanına
Saçlarımıda jöleledim
Artık gidebiliriz ölüme
***
Seni düşünürken
Burnumdan kan geldi
Tampon yapıp
Kanamayı durdurdum.
***
Gençliğim
Nerde kaybettim seni
Bilemiyorum
Yaşlılığa doğru giderken ömrüm
Tek başıma bir s andalda
kürek çekiyorum.
***
Bir Gencin İtirafı
Belki bir baltaya sap olamadın
Belki Ağladım bir güzel kızın ardından
Ama delikanlılık işte parasızda
olmuyor ama oluyormuş gibi davranıp
bizde bu alemde bazen iki puan
alıyoruz eyvallah

İZMİR İMBATI

Savaş Ünlü

Aziz Nesin'in konukseverliği

Yeni yerler, yeni mekanlar, yeni insanlar hep kazanım olmuştur benim için. 1986-2000 yılları arasında severek çalıştığım kolejdeki öğretmenliğim. Okulumuzda Anadolu bölümü olması nedeniyle birçok ulustan insanla tanışma olanağı bulmuştum. Almanlarla dostluğumuz bir başkaydı. Sülalemde Enver Paşa yanlısı da yok; ama, bu hayranlık nedendi bilemiyorum. Belki de söylenenlerin aksine sıcak insanlardı...

Zieglende, Almanya'dan ülkemize çalışmaya gelmiş bir öğretmendi. Aziz Nesin'i biliyormuş. Hakkında epey bilgisi vardı. Merak ediyormuş. Bana bir gün, Aziz Nesin'in Çatalca'daki vakfına gidelim, dedi. Tamam gideriz, dedim. Gezmek arayıp da bulamadığım bir şeydi. Aziz Nesin'in yanına gitmenin güzelliği neye değişilirdi ki...

Yarıyıl tatili başlamıştı. Tatil başlar başlamaz ver elini İstanbul. Bir gün İstanbul'da kalıp Çatalca'ya yola koyulduk. Vakıftan girince Aziz Nesin bizi büyük bir sıcaklıkla karşıladı.Hava çok soğuktu. İçerinin sıcaklığı Aziz Nesin'in sıcaklığıyla birleşince üşümemiz birdenbire geçmişti. Büyük Usta'nın çalışma odasına geçtik. Büyük bir soba yanıyordu içeride. Üzerinde büyük bir çaydanlık. Çaydanlığın alt tarafı is tutmuş. Simsiyahtı. Sapı telle bağlanmıştı. Bizlere kendi eliyle çay ikram etti. Zieglende, Türkçe'yi anlıyor, konuşuyordu. Anlamadığında ingilizcemle yardımcı oluyordum. Odanın tüm duvarları kitaplıktı. O görüntü bana sevgili Ahmet Çuhacı'nın dizelerini anımsattı. Sevgili Çuhacı, Aziz Nesin'in Feneryolu'ndaki evini görünce yazmış bu şiiri: Yazarın evinde/Hiç duvar yoktu/-vardı da-/kitaptan görünmüyordu/Sırf pencereleri vardı.

Duvarlarda kendi eliyle yazdığı şiirler. Sol eliyle yazdığı için yazılar biraz düzensiz. Daha önce felç geçirdiği için bir elini kullanamıyordu. Yıl 1987. Biz gittiğimizde sağlığı iyiydi. Şiirleri de hastanede yazdığını söyledi. Duvarlarda ressam ve karikatüristlerin çizdiği kendi resimleri.

Bize vakfı gezdirdi. Aldığı ödüller, şiltler camekanlar dolusu. Kendisine gittiği ülkelerde verilen çeşitli armağanlar. Bulgaristan'da altın çatal ve kaşık vermişler anı olarak. Yılda bir kez bu çatal ve kaşıkları kullandırıyormuş öğrencilerine. Çocuklara soruyormuş, "Bir farkı var mı?" diye. Çocuklar "Yok", diyorlarmış. Altın gibi adama, altın vermeyi iyi akıl etmişler.

Vakfı gezerken oğlu Ali Nesin'i görüyoruz. Bize hoş geldiniz,diyor. O yıllarda, askere gitmek istemediği için hakkında dava açılmıştı. Vakıfta kalan öğrencilerin yanına gidiyoruz. Hepsi de tatlı birer ışık demeti. Aziz Nesin'in kitap kapaklarının arkasında fotografı olan çocuklar. Alman arkadaş fotoğraflarını çekiyor. Ben o geziye fotograf makinemi götürmemiştim. Almanların bir özelliği vardır. Kişinin, mekanın fotografını çekerler, kendileri onun yanında poz vermezler. O gün, Aziz Nesin'le tek poz olsun fotograf çektiremedim. Daha sonraları gittiğimde de akıl edemedim.

Biz vakfı gezerken sofra kurulmuş. Hep birlikte yemeğe oturduk. Bizimle birlikte 12 Eylül'de askeriyeden ayrılmış- ya da ihraç edilmiş, tam olarak bilemeyeceğim-bir yarbay ve eşi de masadaydılar. Karı koca gönüllü olarak vakıfta çalışıyorlarmış. Yemekte ıspanak, fırında tavuk, elma vardı. Yemekleri görünce Aziz Nesin'e takıldım. "Yemekler güzel, ilgi çok sıcak, gelmişken yarıyıl tatilini burada geçirelim" dedim. Aziz Nesin, bu sözün altında kalmadı. "Biz de koukluk bir öğünlüktür. Yok öyle bedeva iş" dedi.

Zieglende elmaları görünce, "Çok güzel, çok güzel" dedi. Güzel dediği elmalar, yaralı bereli, içi kurtlu elmalardı. Aziz Nesin, "Nasıl da biliyorlar yararlı meyveyi. Bahçemizdeki meyveler ilaçsız, gübresiz, doğal olarak yetişiyor.

Bizim insanımız bu elmaları görse, bize kurtlu elmaları yedirdi, diye söylenir. Tarım ilacı dedikleri zehirden başka bir şey değil. Böceği, asalağı yok eden insana zarar vermez mi?" dedi. Elmalar, yediğimiz tavuk vakıfta yetiştirilmiş. Konuşmalar uzadı. Her şey üretime dönük olmalıymış. Tüketici oldukları için kedi, köpek beslemediğini belirtti Aziz Nesin.

Yemekten sonra birer çay daha içtik. "Abdalın karnı doyunca gözü pabucunda olurmuş", dedim. İzninzle biz kalkalım, dedim. Aziz Nesin, "Kalın burada, yerimiz var. Bu saatte nereye gideceksiniz?" dedi. "Gidelim, gidelim" dedim. Aziz Nesin, "Bir gece kalırsanız, ücret almayız." diye takıldı. Kendimce, Büyük Usta'yı daha fazla rahatsız etmeyelim, diye düşündüm. Zieglende de kalmak istiyordu.

Teşekkür üstüne teşekkür ederek vakıftan ayrıldık. Bizi, 12 Eylül mağduru yarbay götürüyordu. Vakfın arabasıyla Çatalca'ya gidiyorduk. Yolda giderken "Keşke kalsaydınız, bu saatte Çatalca'da nereye gideceksiniz?" dedi yarbay bey.

Çatalca'da indik. Son İstanbul arabası da gitmişti. Bir otel bulduk. Yıkık dökük, viran bir yerdi. İçeri girince bir otel azmanı karşıladı bizi. Onu görünce Yusuf Atılgan'ın Anayurt Oteli romanındaki Zebercet'i çağrıştırdı bana. Kısa bir sorgulamadan sonra telefona sarıldı. "Otele iki öğretmen geldi, biri Alman'mış." Kimliklerimizi aldı ve gitti. Yirmi dakika sonra geldi. "Tamam, kalabilirsiniz." dedi. Kayıt defterini açtı. Bana bir şey sormadan iki ayrı oda, dedim. İsteseniz de aynı odayı veremem dedi...

Sabahleyin bir pastanede kahvaltı ediyorduk. Zieglende, "Dün gece kapım iki kez çalındı. Sen miydin?" dedi. "Sanırım, kimin yapabileceğini düşünmüşsündür", deyince gülüştük.. Güzel Alman kızını görünce, otel görevlisinin aklına kötü şeyler mi gelmişti(!)

Gece boyu düşündüm. Keşke vakıfta kalsaydık, dedim kendi kendime. O büyük insanla paylaşılan her dakika dünyalara bedeldi. Aradan birkaç yıl geçti. Aziz Nesin'le sanırım İzmir'de görüştük. "Vakfa geldiğiniz Alman kız çok yardım severmiş. Almanya'dan çocuklara epey eşya yollamış. Görürsen kendisine teşekkür et. Şimdi nerede o kız?" demişti.

Aradan yıllar geçti. Tam 18 yıl olmuş. Anıların dışında, şimdi nerede acaba?

Senin İçin

Durduk bir kez korulukta
birbirimizle yapayalnız
ve sevinçliyiz, alevler gibi
hissediyoruz ki her şey birdir.

Sıkıca sarılıp birbirimize;
büyüyeceğiz dinlenerek bu kırlarda
yumuşak giysiler içinde
büyür gibi bir dal bir başka dalda.

Salınıyor uyanan bir esintide
zakkumun salkım çiçekleri:
Biz de farklı değiliz, bak
Salınıyoruz birbirimizde.

Hissediyor artık ruhum,
kapılara dokunduğumuzu.
Ve sana soruyor dinlenirken:
Sen miydin beni sürükleyen

Gülümsüyorsun buna
öyle coşkun ve öyle harika,
gideceğiz pek yakında,
kapılar çoktan açılmakta.

Artık tereddüdümüz yok,
yolumuz acı değil,
uzun bir bulvar olacak
geçmiş günlerden gelen.

Rainer Maria Rilke

Çeviren: Nafer Ermiş

*(Rilke'nin **"Dir Zur Feier"** isimli uzun şiirinden alınmıştır.)*

KAÇAK YENİ YAYINLAR

Kitap Arkası

ANDRE BAZİN
ORSON WELLES
OKUYANUS

Orson Welles'in "Yurttaş Kane"i Paris'te gösterime girdiğinde Fransız eleştirmen André Bazin yirmi sekiz yaşındaydı. Dört yıl sonra, konusu Welles olan kitabını yazdı; kitap kısa sürede klasikler arasında yerini aldı: Orson Welles.

Bazin, 1958'de, ölümünden kısa süre önce, kitabın gözden geçirilmiş yeni baskını hazırladı. Bu yeni baskıya, François Truffaut'nun önsöz niteliğindeki denemesi ile Jean Cocteau'nun hazırladığı biyografi eklendi.

Bazin, Welles'in tiyatro ve radyodan başlayıp Hollywood ve Avrupa'ya uzanan kariyerini takip ediyor. Welles'in çalışmalarını, icatlarını, bir insanın yeteneğini sınayacak tüm yollarla ortaya koyuyor.

Bu kitap, iki büyük beynin kusursuz bir buluşması.

JUAN RULFO
KIZGIN OVA YKY

Ardıma dönüp ovaya bakıyorum. Beş para etmeyen onca toprak. Uzanıp giden boşluğa baktığında insanın gözü dalıyor. Ortalıkta yalnızca deliklerden başlarını çıkaran, sonra güneşin yakıcı sıcaklığını duyar duymaz bir taşın gölgesine sığınıveren kertenkeleler var. Peki, biz ne yapalım burada çalışırken? Güneşin alnında kendimize nasıl gölgelik bulalım? Anlamıyorum, neden ekelim diye bize kavuruk toprağı verdiler?

NURDOĞAN K. GÜLEN
ERGİN GÜLEN
ŞAKA SATICILARI
İNKILAP

1970'li yıllarda Türkiye'deki mizah patlamasını bilmeyen yoktur. Gırgır'la başlayan, Çarşaf ve Mikrop gibi dergilerle devam eden bu süreç bgün hala sürüyor. Şimdi ne bu dergiler kaldı ne de bu dergilerin yazar çizerlerinin çoğu..... Dergiler kapandı, yazar ve çizerlerin bir kısmı yaşama veda etti, bazıları ise artık ne çiziyor ne de yazıyorlar. Yaklaşık yirmi yıl süren Türk mizahının bu yükselme döneminin perde arkasını ve bu dönemin kahramanlarının "mizah" hayatların merak ediyor musunuz? İşte Şaka Satıcıları bu döneme damgasını vurmuş ve birçok karikatür sanatçısı ve mizah yazarının yetişmesine olanak sağlamış dergilerden birinin, Çarşaf'ın "hayat hikayesi'ni aktarıyor bize.

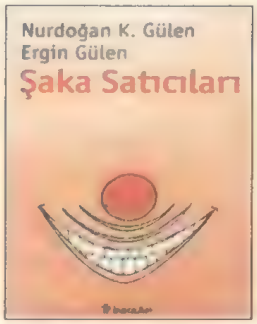

Hürriyet Gazetesi'nin kurucusu olan karikatürist ve gazeteci Sedat Simavi'nin anısına yayımlanan Çarşaf'ın on sekiz yıllık yaşamı (doğuşu, gelişimi ve trajikomik batışı) bir roman akıcılığ ve belgesel titizliğiyle ama mizah asla gözardı edilmeden ele alınıyor.

EDİP CANSEVER
SONRASI KALIR 1
BÜTÜN ŞİİRLERİ YKY

"Şöyle ki:
Martılardan bir tanesi yalnız yaşıyormuşçasına boşlukta/ Dünyanın en heyecanlı çizgilerini çizdi/Ve bulutlar doldurdu bu kıvrımları yaşatan/ Ve benim yarattığım tanrılar ki, geldiler/ Bir inip bir çıktıyar çocuklar gibi/Çığlık çığlığa"

Şair'in 58 yıl sonra ilk kez gün ışığına çıkan İkindi Üstü adlı kitabından dergilerde kalmış unutulmuş dizi şiirine, bugüne kadar yayımlanmış en kapsamlı Edip Cansever

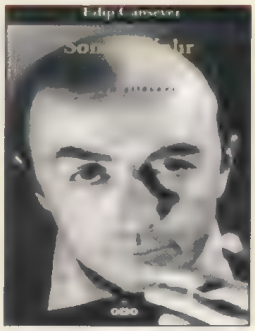

külliyatı!... ya da: İlk dizesinden son dizesine, "yalnız-yabancı-yerleşmeyen" bir yaşam sevdalısının, tepeden tırnağa "aşk-tutku-umut" yolculuğunun tüm konaklar...

AYŞE KULİN
BİR GÜN EVEREST

Yazar Ayşe Kulin, Bir Gün'de herkesin payına düşmüş bir kabusun öyküsünü ele alıyor. Güneydoğu'da yaşananlar iki kadının penceresinden olduğu kadar, iki tarafın, iki yaşamın, iki ucun da yaşamından kesitlerle göz önüne seriliyor.

Uzun yılların öyküsüyle bir gün içinde hesaplaşmak zordur kuşkusuz, bir gün belki yetersiz bir zaman. Ama bir gün bir başlangıç olabilir. Bir Gün, bu başlangıcın arandığı bir roman.

DANIEL GOLEMAN
YIKICI DUYGULAR İLE NASIL BAŞA ÇIKABİLİRİZ?
INKILAP YAYINLARI

"İnsanların çoğu acıların yıkıcı duygulardan kaynaklanır, tıpkı nefretin şiddeti körüklemesi veya tutkunun bağımlılığı beslemesi gibi. Duyarlı bir insan olarak en temel sorumluluklarımızdan birisi, kontrolden çıkmış bu cinsten duyguların, insanlara olan maliyetini azaltmaya çalışmaktadır. Böylesi bir misyonda, ben Budizmin ve bilimin elele vererek yapabileceği çok şey olduğuna inanıyo-

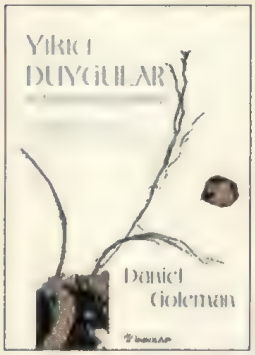

rum. Budizm ve bilim, yeryüzünde birbirine karşı vaziyet alan pozisyonda değiller; onlar aynı sonuca ulaşmak isterken farklı yaklaşımlar sergileyen iki gelenektir; ikisi de gerçeği arar. Budizm eğitiminde, gerçeği aramak asli amaçtır ve bilim bu araştırmayı kendi tarzıyla yapar. Bilimin hedefleri Budizmden farklılık arz etse bile, her iki türün gerçekliği arayışı, bizlerin bilgi ve dimağını genişletir. Ben bu kitabı okuyan herkesi, keşiflerini yaptığımız yıkıcı duyguların sebeplerini ve çarelerini bizlerle paylaşmaya ve hepimiz için hayati önemi olan problemler üzerine düşünmeye davet ediyorum. Umarım bilim ve Budizm arasındaki bu girişimi, en az benim kadar heyecan verici bulursunuz." **Dalai Lama**

KEMAL VAROL
KİN DİVANI
YOM YAYINLARI

Başkasının kanatlarıyla vurdum kıyıya yaralı atlarım, kırbamdan dökülen kan gelip almaya gücümün yetmediği iştahhavaya atılan taşla vardım kapılara çok eskiden yeterdi bana duvara dayanmış

tüfeklerle aldığım soluk sanıyordumki rüzgar her sözü süpürmeden anlayacaktım: herkes ölüm kınaları sürünüp beni unutacak ah ve ay'la görünecek görünmeyen etimde sınanan bir veda ki içimden o kelam–ı kadim akacak beni herkes en son gördüğü yle hatırlayacak.

GÜLTEKİN EMRE
MELEZ (şairince seçilenler)
2004 - 1977
YOM YAYINLARI

Senin İçin Bir Dua Denemesi/Güneş bulutları aralasın, sarışın başını uzatsın/Ve senin için dua etsin, ister-

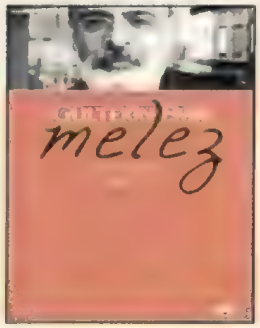

dim/Yaprak düşerken korkmasın, senin için dua etsin, isterdim/Kuş yavrusuna uslu durmasını söylerken/Bir yandan da senin için dua etsin, isterdim/Sokak lambaları yanmadan önce/Senin için bir dakika dua etsinler, isterdim/Otobüs şoförü direksiyona geçmeden/Bildiği duaları bir kez daha senin için okusun, isterdim/Öğretmen kara tahtaya matematik formüllerini/Yazmadan önce, senin için bir şiir okusun, isterdim...

JEAN-PAUL SARTRE
EDEBİYAT NEDİR
CAN YAYINLARI

Edebiyat Nedir, 20. yüzyılın en etkili düşünür ve yazarlarından Jean-Paul Sartre'ın 1940'ların sonlarındaki kültleşmiş kitaplarından. Kuram ve eylem adamı niteliklerini birleştiren, yazar-aydın kimliğiyle yaygın bir etki uyandıran Sartre, döneminde tartışmalara yol açan bu kitabında edebiyat kavramını 'yazar', 'yazarın görevi' ve 'okurun konumu' üzerinden üç ayrı kategoride ele alıyor. Yazarı, çağının dünyasına sırt çevirmeyen, yaşadığı dönemin gerçeklerinden, çıkmazlarından esinlenerek tavrını ve eylemini belirleyen aydın olarak görüyor. Bireyin kökten özgürlüğünü savunan varoluşçuluğun bu büyük sözcüsü, okurlarını da özgürleşme sürecine taşıması gereken aydının görevini 'yazarken değiştirmek, yazarken özgürleştirmek' diye tanımlıyor.

(1927-1985)
Turgut Uyar

20 yılın ardından bize "Yalnız Şairlerin Turgut Uyar'ı!

GÖĞE BAKMA DURAĞI

İkimiz birden sevinebiliriz göğe bakalım
Şu kaçamak ışıklardan şu şeker kamışlarından
Bebe dişlerinden güneşlerden yaban otlarından
Durmadan harcadığım şu gözlerimi al kurtar
Şu aranıp duran korkak ellerimi tut
Bu evleri atla bu evleri de bunları da
Göğe bakalım

Falanca durağa şimdi geliriz göğe bakalım
İnecek var deriz otobüs durur ineriz
Bu karanlık böyle iyi afferin Tanrıya
Herkes uyusun iyi oluyor hoşlanıyorum
Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun
Herkes uyusun bir seni uyutmam bir de ben uyumam
Herkes yokken biz oluruz biz uyumayalım
Nasıl olsa sarhoşuz nasıl olsa öpüşürüz sokaklarda
Beni bırak göğe bakalım

Senin bu ellerinde ne var bilmiyorum göğe bakalım
Tuttukça güçleniyorum kalabalık oluyorum
Bu senin eski zaman gözlerin yalnız gibi ağaçlar gibi
Sularım ısınsın diye bakıyorum ısınıyor
Seni aldım bu sunturlu yere getirdim
Sayısız penceren vardı bir bir kapattım
Şimdi otobüs gelir biner gideriz
Dönmiyeceğimiz bir yer beğen başka türlüsü güç
Bir ellerin bir ellerim yeter belliyelim yetsin
Seni aldım bana ayırdım durma kendini hatırlat
Durma kendini hatırlat
Durma göğe bakalım

Turgut Uyar

TURGUT UYAR

Ak odada oturur
Kapısı penceresinden çok

Gözlerinde yıldızlar
Serin yerde durur

Bir elinde kadeh
Öbürünü yarasına bastırır

İnşaattan ses gelir
Bir şeyi okşar gibidir

Dönülmez dizeler içinde
Onunkiler gülaçılır.

Cemal Süreya

"Söyle deyince daha çok yaklaşıyorum O'nun şiirine: Turgut Uyar özellikle son yıllarda büyük bir şiirin ortasını yazıyor. Büyük bir gövdedir bu şiiri. Kımıldadıkça kendine benzer gövdeler hazırlar, çoğaltğr... O'nu şiirimizin on sırasına getiren bir başka özellik de görüntü kavramına kattığı yeni olanaklardır. Çok boyutlu ve gerçeğin asalağı olmayan görüntülerle çalışır... Düzyazıdan korkmaz, ondan şiir devşirir boyuna. Bu arada konuşma diline yeni kullanma değerleri getirir, uçları eski şairlerin kıyılarına vuran 'parodi'ler kurar."

(Cemal Süreya, 1966)

lığın geyik gözlü köşesi" kaldı

Ece Ayhan

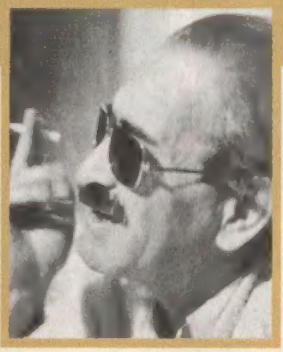

En sıkı Şair: Turgut Uyar

Turgut Uyar'ın İstanbul Karagümrük'de otururken İlkokul (şimdi Hırkai Şerif) döneminde çektirdiği bütün fotoğraflar sanki az önce ağlamış gibidir. Turgut Uyar kapkara Ankara'da doğmuştur ama ilkokulu İstanbul'da okumuştur. Arkadaşlarıyla çektirdiği fotoğraflar da öyledir. Yakışıklılığına aldırmaz, dibine dek mutsuzdur bu dünyada. Temel bakış açısı; karamsar... son şiirlerinden biri olan Kırlardan Geliyorlar'daki Sümbülteber (yaban sümbülü) sözcüğünü son kıtada sümbül ile teber birbirinden ayrılır: "Ey sümbül, ey teber' der.

Not: Teber Bektaşilerin kullandığı iki yanı keskin baltadır.

TURGUT UYAR

Kocaman bir avlunun ortasında durdu durdu
İçindeki bomboş avluya bakarak
Gökyüzünden arada bir oraya
Ölü bir kuş ya düşüyor ya düşmüyordu.

Görseydi içinin olmadığını
Çekip onca çelenkten bir sap karanfili
Koymak ister miydi hiç
Bu ikindi vaktinin hırçın vazosuna.

Güzleri kullanırdı o kadar sevmese de
Dünyayı kullunırdı açıp da penceresini sonsuza
Su içse suya benzerdi biraz
Konuşsa
Üç beş kişi birikirdi herhangi bi köşe başında
Yolu düşse de baksa mor-sarı bir akşam kahvesine
Ne kadar eşleşirdi Van Gogh'un bakışıyla.

Sevgiler gönderirdi nedense utanırdı da bundan
Gönderir gönderir geri alırdı bir güncikliği sonra.

Dün müydü= yüzyıllar mı geçti, bilmiyorum ki
Bir yaz sonuydu yalnız denizi sıyırıp geçtik
İlk tek votka içtik varmadan Aşiyan'a
Konuşmadık hiç, nedense hiç konuşmadık
Az sonra kalkıp gitti o
Kalakaldım ben oracıkta
Kapadım gözlerimi ardından gene birlikte olduk
-Garson! bize iki tek votka daha.

VARSA ÖLÜMÜN ARİFESİ

Turgut Uyar'a

Bakmayın siciline "emekli yüzbaşı"
kaydı işlendiğine

Kendisi mirlivaydı...
Nasıl da sürerdi yavrum, gebelerden aşağı
Şiir-aşkın komutu üzre
Livalarını
O umarsız ve umulmaz güzellikteki
benliğimize doğru

Gördünüz hepiniz arazide onu
Bütün piyade ve süvari
tatbikatlarında...
Derken indirdi bir paraşüt
bölüğünü
Benlen karımı barıştırmak için,
Oturup patlıcan salatası yapardı
Unutmaz kırmızı biberi,
sarımsağını...

O, aynı zamanda, Napoleon'un
ordusunda
Mısraların, kıtaların ta önünde
Yürüyen bir tırampete çocuktu
Waterloo veya 12 Mart'ta...
Belki de İspanyol İç Harbi'nde
Pisi pisine ölen bir Lorca...

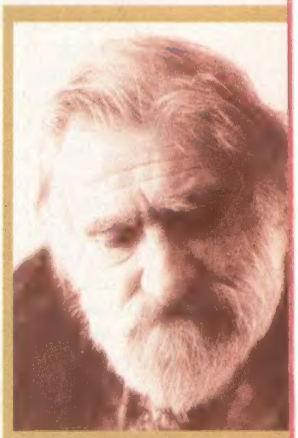

Can Yücel

Ben Turgut'la okuşup kokuştuğumda
Yaşamının umman soluğunu soluduğumda
denize açılır olurdum hep
Fethe çıkarcasına
"Dünyanın En Güzel Arabistanı"nı
Şiirimizin o en kızıl saçlı levendiyle...

Edip Cansever

Edip Cansever ve Turgut Uyar

"BÜTÜN MÜMKÜNLERİN KIYISINDA..."

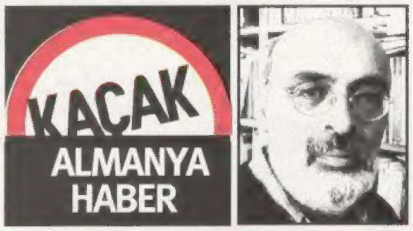

Gültekin Emre

Yazının birinci kısmı:

Tatil arifesinde Öğer Tur'un uçuşlarının bir süreliğine yasaklanmasının yarattığı panik çabuk atlatıldı. Araba ile üç bin kilometreyi göze alamayanlar, pahalı olmasına rağmen, uçakla yolculuğu seçtiklerinden, ya zamanında bir yer bulamazsak korkusuyla seyahat bürolarına hücum etti Avrupalı Türkler. Sorun kısa sürede çözüldü de, bizimkilerin arasında esen panik havası da yatıştı.

Tatile gelen, geldi, gelemeyen ise ıssız kaldı gurbette. Gelemeyenlerin büyük bölümü "çifte vatandaşlık" bunalımına takıldı. 30 Haziran'a dek durumlarını, yani kendi kendilerini ihbar etmek demek bu, polise bildirmek zorunda olan çifte vatandaşzedeler, yeniden oturma izni almak zorunda kaldılar. Elbette işsizlerin, sosyal yardım alanların konumları oldukça sıkıntı yaratıcı. Tedirgin ve huzursuz elli bin Türkiyelinin arkasında Türk devleti yoktu ne yazık ki. Avrupa'da yaşayan Türkiyeliler, 1960'dan beri Türkiye'nin arkalarında olmadığını çok iyi öğrendiler. Devlet vatandaşını soyarken var, vatandaşının yanında olması gerektiğinde ise yok! Bu, ne yazık ki, çok acı bir gözlem!

Amacım siyasal bir yakınma değil, tersine tatil öncesinden kısa bir durum saptaması. Yoksa daha uçaktan inerken Türkiye'nin sıcağı ve insanların dost yüzleri bir yıllık yorgunluğu ve stresi alıp götürmeye başladığını kaç yıldır yaşıyoruz biz Avrupalı Türkler.

Turizme yönelik korkutma ve sindirme bombalama eylemlerine karşın da geliyor Avrupalı Turistler ülkemize. Ülkemizin doğası, denizi, Akdeniz yemekleri, mehtaplı geceleri, tadına doyulmaz yaz sofraları... haritamıza ilginin artmasının en büyük nedenleri. Yalnızca şiş kebap ve göbek dansı değil ülkemize gelenlerin görmek istediği. Yaz sporlarının yanında zengin tarihin de hakkını vermek gerekiyor.

Yaz, yalnızca güneşte nar gibi olana kadar kızarma ise kimileri için, bazıları da tatilde de okumaya, bilgilenmeye zaman ayıranlara da rastlamak olası. Kışın okuyamadığı kitapları yanında getirenler, ya da gazetelerin kitap eklerinden not ettiği kitapları tatil yörelerinin kitapçılarına sipariş verenlerle de karşılaşmak şaşırtıcı değil.

Ben de, Ayvalık'taki kitapçıda bulamadığım kitapları durmadan sipariş veriyorum. Özellikle şiir kitaplarını. Ne acı ki, yaz gelince dağıtım şirketleri şiir kitabı yayımlayan yayınevlerinin kitaplarını dağıtmıyor. Ya şiir kitabı okunmasın istiyorlar, ya da şiir kitaplarına bilinçli bir tepki bu dağıtımcıların uygulaması. Dağıtımcılar, var olan bir avuç okuru ,böyle böyle şiirden ve kitaptan soğutup, illa çok satan kitaplara yöneltmek istiyorlar, diye düşünmek mi gerekiyor acaba? Onun için küçük ve şiire gönül veren yayınevlerinin yeni şiir kitaplarını edinemedim. Türkiye'de ilk kez yayımlanan haiku şiir dergisi Haikum'u ve mektup biçiminde yayın yaşamına adım atan Mavi Liman'ı da Ayvalık'ta bulmam mümkün değildi bana yollanmasaydı. Kimi edebiyat dergilerini temmuzun ortasına kadar göremedim.

Yazının ikinci kısmı:

Kirli bir ağustos günü mü aramızdan ayrılmıştı Turgut Uyar? Hani şu iki uzun dizenin unutulmaz şairi:

"Çok üşürdük hep üşürdük üşümekti bütün yaşadığımız. Üşürdü ellerimiz aşkımız sonsuz uzun sakallarımız"

Şair Şeref Bilsel ile Cenk Gündoğdu'nun hazırladığı Şiir Defteri'ni edinmeden duramazdım. "1980 Sonrası Şiir ve Hayat" alt başlığıyla da içeriği hakkında yeterince fikir veren bu kapsamlı çalışmada 1960-1984 doğumlu şairlerin şiirlerinden de birer örnek yer alıyor. Yusuf Çotuksöken, Tahir Abacı, Altay Öktem, küçük İskender, Ayten Mutlu, Müslüm Çelik, Oğuz Özdem, Serdar Koçak (bu dördü jüri aynı zamanda), Haydar Ergülen, Sezai Sarıoğlu, Salih Bolat, Baki Ayhan T.'nin yazılarıyla da zenginleşen Şiir Defteri, tam bir başvuru kitabı, seçkisi. 1980 sonrası şiirimizin aldığı yolun haritasını merak edenler için önemli bir kaynak. Bu hacimli çalışma bir Toroslu Kitaplığı ürünü. Bu özenle hazırlanmış defteri görseydi Turgut Uyar, ne derdi acaba?

Yaz sofralarının zeytinyağlılarını, güneş batırmanın yarattığı hüznü, balıkçı motorlarının pat patlarını, mangal kokularını, sabah ve akşam yürüyüşleriyle süren tatilde edinebildiğim şiir kitaplarına da kısaca değinmemi ister misiniz? Berlin'de ha deyince kitaba, dergiye, gazeteye ulaşamadığımdan, edinmek için didindiğim kitapların kapağını şöyle bir kaldırmama kızacaklar olursa, yazının bundan sonrasını okumasınlar; çünkü kimi dizeleri de paylaşmak istiyorum sizlerle:

Şair Adnan Özer'in özenli çevirisi ve Cadde Yayınları'nın özgün baskısıyla okura sunulan Latin Aşk Ateşi'ndeki şiirlere Lorca'nın desenleri eşlik ediyor. 13 şairden seçilen aşk şiirlerinin güneş batırırken elimin altında bulunmasına hep dikkat ettim. Ramon de Campomor'un Nedir Aşk? başlıklı şiirini sizlerle paylaşmama izin verir misiniz?

"Soruyorsun bana, nedir aşk? diye.
Bir arzudur derim,
bir yanıyla dünya hali,
bir yanıyla evliya işi;
bir şey,
son şarkı söylediğinde tarif edemediğim,
ama seni gördüğümde, budur dediğim."

"Aşkın akan suları"yla ne demek istiyor Turgut Uyar?

İki aylık şiir dergisi Yasakmeyve yayınlarının 6 şiir kitabından beşini edindim. Özgün ve özenli kitapları bir solukta okumayacak şiirsever var mıdır acaba? Cep kitabı gibi tasarlanan şiir kitapları, şiir ortamımıza bir seviye getirdiği kanısındayım. Haydar Ergülen'in Keder Gibi Ödünç, Deniz Durukan'ın Şakağına Daya Beni, Nilay Özer'in O!!, Altay Öktem'in Parça Tesirli, Efe Murat Cem Kurtuluş ikilisnin Madde'si üstünde uzun uzun durmak isterdim burada, ama buna olanağım yok. Aynı diziden çıkan Mahmut Temizyürek'in kitabını edinemedim henüz.

"Mırıldandığım herşeysin, sesinden öpüyorum" (Haydar Ergülen), "Severken seni sürükleniyor hayat" (Deniz Durukan), "sevişmek mi elma kokan bir ayîn" (Nilay Özer), "bir hançerle yaşamak zor olmuyor aslında" (Altay Öktem), "sonra her öldüğümü bir torbaya sarıp gittiler" (Efe Murat/Cem Kurtuluş)

Turgut Uyar, Tütünler Islak'ı geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz Salim Şengil'in Dost yayınları arasında çıkarmış 1962'de. Kitapta 12 şiir yer alıyor. "Şairin hazırladığı eserin orjinali ve bütünüdür" bu kitap: Terziler gelir ve ölüye övgü düzerler. Haydar Ergülen'in Turgut Uyar'a ilişkin yazdığı şiiri bir daha okumak isterdim, ne yazı ki yanımda yok Eskiden Terzi de, Turgut Uyar yansılaması da. Yavaşça oluyor her şey dünyanın altı günde yaratılmasına karşın, yavaşça gelişiyor aşk da, ölüm de; hele yazın her şey daha da yavaşlıyor ve Dali'nin saatleri gibi eriyor, yayılıyor ve şu uzun dizeler de yavaşça giriyor kanıma: "Bir denizin yanında nedir ki bıyıklı ve saçları dökülmüş bir adam, /kötü bir alışkanlıktan başka nedir bir adam..."

Bir ülkede Tütünler Islak ise durup düşünmek gerekiyor, birileri haritamızın bir yerine bağdaş kurup oturuyorlar tüm takım taklavatlarıyla ve başlıyorlar ateşin ölçüsünü almaya, hayata gömlek, kazak dikmeye ve sevdanın makasını okşayıp sevmeye.

Turgut Uyar olsaydı ne derdi bugünkü halimize ve hangi dizeleri armağan ederdi bayram çocuklarına bir tutuklunun yüreğine banıp sözcüklerini, imgelerini?

Denize dönüyorum yüzümü, güneş batıyor, sonra Turgut Uyar'ın uzun dizeleri doğuyor elime, elim elma kokuyor Ayvalık'ta. "Sürahiler tozlu, pabuçlar kurumuş" yazın ortasında tatil yaparken tomurcuk bir gül, sulanmayı bekleyen mine çiçeği ve hanımeli yolumu kesiyor eşkıya tavırlarıyla ve ne çifte vatandaşlara uygulanan yıldırma politikaları, ne ülkemizin içinden geçmekte olduğu bitmez tükenmez dar boğazlar, ama illa da "bütün mümkünlerin kıyısında..." tükenmeyen Büyük Saat'ler...

EFLATUN NURİ

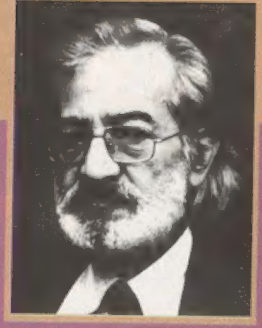

BENİM ADIM EFLATUN

EFLATUN NURİ

CADDE

15 AĞUSTOS'TA BAYİİLERDE

CADDE

kaçak karikatür

Tuncay AKGÜN - Kemal ARATAN